

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HASAN RİZÂYÎ'NİN KÂN-I MA'ÂNÎ ADLI MANZUM
FARŞA-TÜRKÇE SÖZLÜĞÜ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ramazan EKEN

ŞANLIURFA - 2015

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HASAN RİZÂYÎ'NİN KÂN-I MA'ÂNÎ ADLI MANZUM
FARŞA-TÜRKÇE SÖZLÜĞÜ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ramazan EKEN

DANIŞMAN
Doç. Dr. Kaplan ÜSTÜNER

ŞANLIURFA – 2015

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda, 105210002 numaralı **Ramazan EKEN**'in hazırladığı "*HASAN RIZÂYÎ'NİN KÂN-I MA'ÂNÎ ADLI MANZUM FARŞÇA-TÜRKÇE SÖZLÜĞÜ*" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 18/12/2015 tarihinde, saat 10.00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABUL** (başarılı) olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

18/12/ 2015

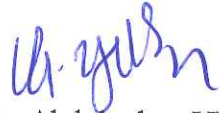
Danışman ve Sınav Komisyonu Başkanı
Doç. Dr. Kaplan ÜSTÜNER

Üye

Doç. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

Üye

Doç. Dr. Abdulvahap YILDIZ

Bu Tezin, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Prof. Dr. Recep ÇİĞDEM

Enstitü Müdürü

4.2.2016

Not:Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim. Hazırlamış olduğum "*HASAN RIZÂÏ'NİN KÂN-I MA'ÂNÎ ADLI MANZUM FARŞA-TÜRKÇE SÖZLÜĞÜ*" konulu tezdeki bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

18/12/2015

Ramazan EKEN

YAZISMA ADRESİ:

Yeni Mah. 3. Çevre Yolu 366A Arı Kent
A Blok Daire No:6 Merkez / Adıyaman

Tlf. (0.505) 4079722

ÖN SÖZ

Manzum sözlükler öğrenim çağına gelmiş çocukların, Türkçe kelimelerin Arapça ve Farsça karşılıklarını, temel dilbilgisi kurallarını, sayıları, vezinleri kolayca ezberleyebilmelerini sağlamak amacıyla kaleme alınmış, öğretici özellikleriyle ön plana çıkan eserlerdir.

Klasik Türk edebiyatında şu ana kadar altmışa yakın manzum sözlük tespit edilmiştir. Bunlardan önemli bir tanesi de Hasan Rızâyî'nin 17. yüzyılın ikinci yarısında kaleme aldığı Kân-ı Ma'ânî adlı, bilinen ilk alfabetik manzum Farsça-Türkçe sözlüktür.

Çalışmamızın amacı, 17. yüzyılda Hasan Rızâyî tarafından kaleme alınan Kân-ı Ma'ânî adlı eseri transkribe edip manzum özelliklerini, sözlük metodunu, kendi türü içerisindeki yerini ve önemini belirleyerek bu alandaki bir eksikliği gidermektir. Bu yönüyle Türk edebiyat tarihine bir katkıda bulunacağımıza inanıyoruz.

Tezimiz; bir giriş, üç bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde Hasan Rızâyî'nin yaşamı, eserleri ve edebî yönü hakkında kısa bilgi verdikten sonra ikinci bölümde Kân-ı Ma'ânî'yi biçim ve içerik bakımından inceledik. Son bölümde ise eserin çeviri yazılı metnini verdik.

Çalışmamızda eserin tespit edilebilen dört nüshası üzerinde incelemeler yaptık. Bu incelemeler sonucunda, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan nüshanın, bizzat müellif tarafından eklemeler ve değişiklikler yapılarak yeniden yazılan nüsha olduğunu belirledik. Bu nedenle çalışmamızda bu nüshayı esas aldık.

Tez projemizi sunduğumuz tarihe kadar Hasan Rızâyî'nin Kân-ı Ma'ânî adlı eseri hakkında herhangi bir çalışma yapılmamıştı. Tezimizin hazırlanması aşamasında Muhittin Turan'ın konuyla ilgili bir makalesi yayımlandı. Ancak söz konusu çalışma, eserin sadece bir nüshasını (Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Ak Ze 184/1 Numaralı Nüsha) tanıttığı için bizce eksik kalmıştır. Özellikle üçte bir

oranında daha fazla beyit ihtiva eden İstanbul Üniversitesi nüshasının dikkate alınmamış olması eserin tam anlamıyla tanınmasını sağlayamamıştır. Tezimizle sözünü ettiğimiz araştırmaya katkıda bulunarak belirttiğimiz eksikliği gidermeye çalıştık.

Dil ve edebiyat araştırmalarında önemli bir kaynak olacağını düşündüğümüz *Kân-ı Ma'ânî'nin* tanıtılmasının, hem eski edebiyatımız hem de Türkçemiz açısından önemli olacağına inanmaktayız. Bu nedenle, eser üzerine çalışmamı teşvik eden ve bize bu süre zarfında her türlü bilimsel konuda yol gösteren danışman hocam sayın Doç. Dr. Kaplan ÜSTÜNER'e ve bölümün değerli hocalarına teşekkür ederim.

Aralık 2015

Ramazan EKEN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR.....	VII
TABLO LİSTESİ.....	VIII
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
GİRİŞ: ÇALIŞMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HASAN RIZÂYÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI.....	3
1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	6
1.3. ESERLERİ.....	8
1.3.1. Tecelliyât-ı Hüdâyî'nin Nazmen Şerhi.....	8
1.3.2. Tezkiretü's-Sâlikîn ve Risâletü'n-Nâdimîn.....	9
1.3.3. Mahmûdiyye Fî-Menâkıb-ı Ricâli'l-Bilâd.....	10
1.3.4. Nüzhetü'l-Ebrâr Min-Ehli'l-Esrâr.....	10
1.3.5. Dîvânçe-i Rızâyî.....	11
1.3.6. Kân-ı Ma'ânî.....	11
1.3.7. Miftâhu's-Sa'âde (Şerh-i Kasîde-i Bürde).....	11
1.3.8. Tuhfetü'l-Menâzil Fi'l-Menâsik.....	12

1.3.9. Hac Konulu Bir Manzûme ve Diğer Manzûmeler.....	12
1.3.10. Tuhfetü'l-Menâzil ve Tuhfetü'l-Huffâz (Tuhfetü'l-Menâzili'l Ka'be).....	13
1.3.11. Tuhfetü'l-Kudât.....	13
1.3.12. Kadılık Merkezlerine Dair Bir Defter.....	14
1.3.13. Cûy-ı Rahmet (Gülistân Tercümesi).....	14
1.3.14. Sad-Kelime-i 'Alî Tercümesi.....	14
1.3.15. Ma'rifetü't- Tarîkati'l-Kâdiriyye.....	15
1.3.16. Risâle-i Ahkâm-ı Sâl-ı Türkân.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

KÂN-I MA'ÂNÎ'NİN İNCELENMESİ

2.1. ADI.....	16
2.2. YAZILIŞ TARİHİ.....	17
2.3. YAZILIŞ SEBEBİ.....	18
2.4. VEZİN.....	18
2.5. TERTİBİ.....	21
2.5.1. Giriş.....	21
2.5.2. Sözlük.....	24
2.5.3. Münâcât.....	28
2.5.4. Hâtime.....	28
2.6. KÂN-I MA'ÂNÎ'DE GEÇEN FARŞÇA SÖZCÜKLER.....	29
2.7. NÜSHALARIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	31
2.7.1. Bosna Hersek Gazi Bey Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R- 1871 Numaralı Nüsha.....	31

2.7.2. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Ak Ze 184/1 Numaralı Nüsha.....	39
2.7.3. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 2717 Numaralı Nüsha.....	41
2.7.4. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 579 Numaralı Nüsha.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

3.1. METİN KURULURKEN TUTULAN YOL.....	44
3.2. NÜSHALARIN ÖZELLİKLERİ.....	45
3.3. METİN.....	49

SONUÇ	126
--------------------	-----

KAYNAKLAR	128
------------------------	-----

DİZİN VE SÖZLÜK

1.Farsça-Türkçe.....	132
2.Türkçe-Farsça.....	236

KISALTMALAR

Ank.	:	Ankara
bkz.	:	Bakınız
B	:	Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Nüshası
C.	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
DİA	:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
haz.	:	Hazırlayan
İÜ	:	İstanbul Üniversitesi Nüshası
M1	:	Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Ak Ze 184/1 Numaralı Nüsha
M2	:	Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 2717 Numaralı Nüsha
Mad.	:	Maddesi
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
No.	:	Numara
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TDV	:	Türk Diyanet Vakfı
vr.	:	Varak
Yay.	:	Yayımları

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. Aruz Bahirlerinin Kullanılma Oranı.....	20
Tablo 2.2. Bölümlerin Beyit Sayısı ve Kafiye Düzeni.....	26
Tablo 2.3. Manzum Farsça-Türkçe Sözlüklerin Beyit Sayısı.....	27
Tablo 2.4. Bölümlerde Açıklanan Farsça Sözcük Sayısı.....	30

ÖZET

HASAN RIZÂYÎ'NİN KÂN-I MA'ÂNÎ ADLI MANZUM FARŞA-TÜRKÇE SÖZLÜĞÜ

Bu çalışma, 17. yüzyılın mutasavvıf şairlerinden Hasan Rızâyî'nin, Kân-ı Ma'ânî adlı sözlüğünü ele almaktadır. Bu eserin tanıtılması amaçlanmıştır.

Çalışma, Kân-ı Ma'ânî'nin; tertibi, beyit sayısı ve eserde Türkçe karşılığı verilen Farsça sözcük sayısı bakımından önemli bir manzum Farsça-Türkçe sözlük olduğunu tespit etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hasan Rızâyî, Kân-ı Ma'ânî, Farsça-Türkçe, manzum sözlük, tuhfe.

ABSTRACT

PERSIAN –TURKISH VERSE DICTIONARY NAMED KAN-I MA‘ANI OF HASAN RIZAYI

This study examines the dictionary called Kan-i Ma‘ani of Hasan Rızayi who was one of the 17th century sufi poets. It aims to introduce this work.

The study has indicated that Kan-i Ma‘ani is a significant Persian-Turkish Verse dictionary in terms of its composition, number of couplets and the number of Persian words with Turkish translation.

Key Words: Hasan Rızayi, Kan-ı Ma‘ani, Persian-Turkish, Verse Dictionary, tuhfa.

GİRİŞ

ÇALIŞMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Klasik Türk edebiyatında önemli bir gelenek olan ve “tuhfe” olarak adlandırılan manzum sözlükler,¹ mübtedî denilen sıbyan mektebi öğrencilerine, Türkçe kelimelerin Arapça ve Farsça karşılıklarını, edebî sanatları, aruz veznini ve dil bilgisi kurallarını öğretmek amacıyla kaleme alınmış, öğretici özellikleriyle ön plana çıkan eserlerdir.

“Bilindiği kadarıyla Anadolu sahasında yazılan ilk manzum sözlük “Lügat-i Ferišteoğlu, Abdülmelik İbn Melek’in 1392 yılında kaleme aldığı tahmin edilen Arapça-Türkçe manzum lugattır. Aynı dönemde Türkçe-Farsça manzum lugat yazılmakta da geç kalınmaz. Tespitlere göre Anadolu’da Farsça-Türkçe manzum sözlük grubunun ilk örneği Hüsâm b. Hasan el-Konevî’nin 1399-1400 yılında yazdığı Tuhfe-i Hüsâmî’ adlı eseridir. Bu geleneğin son halkası olan Tuhfe-i Remzi’nin yazıldığı 1924 yılına kadar Anadolu sahasında Arapça-Türkçe, Farsça-

¹ Manzum sözlükler için şu kaynaklara bakılabilir: Yusuf Öz, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, TDK Yayınları, Ankara 2010; Turgut Karabey, Numan Külekçi, *Sünbülzâde Vehbî, Tuhfe (Farsça-Türkçe Manzum Sözlük)*, Edebiyât Fakültesi Yayınları No 57, Erzurum 1990; Ahmet Kartal, “*Tuhfe-i Remzî, Manzum Farsça Türkçe Sözlük*”, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003; Ahmet Hilmi İmamoğlu, *Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede Tuhfe-i Şâhidî Farsça-Türkçe Manzum Sözlük*, Muğla Üniversitesi Yayınları, Muğla, 2005; Necip Fazıl Duru, Abdullah Eren, *Osman Şâkir Bozokî, Farsça-Türkçe Manzum Lügat*, Altınpost Yayıncılık, Ankara, 2014; Atabey Kılıç, “*Manzum Sözlüklerimizden Manzûme-i Keskin*”, 12-13 Nisan 2001 Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler, C. I, Kayseri, 2001, s. 441-447; Atabey Kılıç, *Mustafâ bin Osmân Keskin, Manzûme-i Keskin*, Laçın Yayınevi, Kayseri, 2001; Atabey Kılıç, “*Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyan*”, Prof. Dr. Abdülkadir Karahan’a Armağan Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu 6-7 Mayıs, 2005 Şanlıurfa, (haz. Eyüp Azlal, Necmi Karadağ, M. Emin Karahan), Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Şanlıurfa 2006, s. 186-189.

Türkçe, Arapça-Farsça-Türkçe birçok manzum lugat kaleme alınmıştır.”² Bunlardan bir tanesi de *Kân-ı Ma’ânî*’dir.

Araştırmamızda öncelikle, yurtiçi ve yurtdışı kütüphane ve kataloglarda *Kân-ı Ma’ânî*’nin tespit ettiğimiz dört nüshasını elde ettik ve inceledik. Bu incelemeler sonucunda, Bosna Hersek Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesindeki nüshanın ve Manisa İl Halk Kütüphanesindeki iki nüshanın ufak bazı farklılıklar dışında birbirine benzediğini gördük. Ayrıca bu üç nüshanın da müstensihinin ve istinsah tarihinin belli olmadığını tespit ettik. Eserin yazarı hakkında bir yüksek lisans tezi hazırlayan Hasan Cankurt, Hasan Rızâyî’nin, eserlerini tekrar tahrir etme gibi bir temayüle sahip olduğunu ifade etmektedir.³ Biz de İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan nüshanın, yazarın kendisi tarafından değişiklikler ve eklemeler yapılarak yeniden yazılmış son nüsha olduğunu belirledik. Müellif, adı geçen nüshada bu durumu açıkça ifade etmektedir:

Bin elli üçde evvel iş bu inşâ
Olupdur ana târîh bil Rızâyî

Bu dahı oldı tahrîr şimdi tekrâr
Ola ihdâ ide hayr du‘âyı

Tamâm bin seksen iki idi hicret
Resûlun işbu mâh mevlîdi ayı (52b)

Bu nedenle çalışmamızda bu nüshayı esas aldık. Ancak Tuhfe-i Şâhidî’ye⁴ nazire olarak kaleme alınan bu eserin bütün yönleriyle ilim dünyasına tanıtılması için diğer üç nüshayı da ayrıntılı bir şekilde inceleyip farklılıklarını ortaya koymaya çalıştık.

² F. Hakan Özkan, *Bozoklu Osman Şâkir ve Şehdü Elfâz’ı*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.6, Bahar 2013, s. 26.

³ Hasan Cankurt, *Seyyid Hasan Rızâyî El-Aksarâyî Hayatı, Sanatı, Eserleri ve ‘Miftâhu’s-Sa‘âde’ Adlı Manzûm Kasîde-i Bürde Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2014, s.84.

⁴ “Mevlevî şeyhlerinden Şâhidî İbrahim Dede tarafından nazmedilmiştir. (...) Farsça Türkçe manzum sözlüklerin en meşhuru ve en iyi örneği olarak kabul edilir.” Yusuf Öz, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, TDK Yayınları, Ankara, 2010, s.138-139. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Yusuf Öz, *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1999; Ahmet Hilmi İmamoğlu, *Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede Tuhfe-i Şâhidî Farsça-Türkçe Manzum Sözlük*, Muğla Üniversitesi Yayınları, Muğla

BİRİNCİ BÖLÜM

HASAN RIZÂYÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Kaynaklarda Hasan Rızâyî hakkındaki bilgiler, yetersiz ve birbirinin tekrarı niteliğindedir.⁵ Konuyla ilgili yapılan akademik çalışmalarda⁶ Hasan Rızâyî hakkında verilen bilgiler, yazarın kendi eserlerinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Yazarın hayatı ve eserleri hakkındaki bilgileri çoğunlukla bu çalışmalardan ve yine yazarın biyografik bilgiler içeren eserlerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Buna göre: Hasan adı, Aksarâyî nisbesi, Rızâyî şiirlerinde kullandığı mahlasıdır. 1007/1599 yılında Aksaray'da doğmuştur. Şair, farklı eserlerinde bu tarihi bizzat belirtmiştir:

2005; Atabey Kılıç, “*Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî (Metin)*” Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 2/4 Fall 2007, p.516-546.

⁵ Bkz. Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1971, s.62; Bağdadlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-Ârifin Esmâ-yı Müellifin ve Âsâr-ı Musannıfın*, C.1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1951, s.295; *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, AKM Yayınları, C. VII, İstanbul 2007, s. 352; *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu*, II. Cilt, XVII. Asır, Maarif Vekâleti, İstanbul 1959, s.527-528; “*Rızâyî Hasan Efendi*” *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, *Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, C.7, Dergah Yayınları, İstanbul 1990, s.329; Vasfi Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, Ankara, 1968, s.323; Hasan Kamil Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdâyî*, Erkam Yayınları, İstanbul, 1999, s.269; Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*, İst. 2001, s.373.

⁶ Hasan Rızâyî'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Mustafa Çağırıcı, *Hasan Rızâyî ve Tezkiretü's-Sâlikîn ile Mahmûdiyye Adlı Eserlerin Tahkîk ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.; Hasan Cankurt, *Seyyid Hasan Rızâyî El-Aksarâyî Hayatı, Sanatı, Eserleri ve 'Miftâhu's-Sa'âde' Adlı Manzûm Kasîde-i Bürde Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2014.Muhittin Turan, “*Hasan Rızâyî ve Kân-ı Ma'ânî İsimli Manzum Sözlüğü*”, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 7/4, Fall, Ankara-Turkey 2012, p. 2939-2992.;

“Oldı bin yetmiş altı târfhi
Sinn ü sâlim benüm biline dahı

Bin yedi Ramazânı mevlidüm
Kocalıgum beyânı maksudum”⁷

“Yetişdi sinnün altmış dörde kâmil
Togupsun bin yedide olma gâfil”⁸

Şair, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi Bölümü, numara 561’de bulunan hac konulu manzûmede (53b) babasının, doğumuna tarih düştüğünü ifade etmektedir:

“Vilâdetime târih yazdı peder
Hasan devletle ola pek mu‘ammer” (1007/1599)⁹

Babası Aksaraylı Abdurrahman Efendi, bir kadıdır. Hama’da kadı iken Hacc’a gitmiş, dönünce hastalanmış, hastalığı ilerleyince İstanbul’a gelmiş, 65 yaşındayken 1049/1639 târihinde vefât etmiştir.¹⁰

Rızâyî, Aziz Mahmud Hüdâyî’nin manevî bir işaretine istinaden kendisinin Peygamber efendimizin soyuna dayandığını, yani “seyyid” olduğunu söylemekte ve Hüdâyî’nin şahitliğini siyâdetine önemli bir delil sunmaktadır.¹¹

“Rızâyî’nin eğitimiyle ilk ilgilenen babası olmalıdır. Bununla berâber babası, bir Osmanlı kazâ kadısı olduğuna göre muhtemeldir ki vazîfesi gereği Anadolu’ya gittiği zamanlarda Aksaray’ın diğer müderris ve meşâyihî da Hasan Rızâyî Efendi’nin ilk tedrisiyle meşgul olmuşlardır.”¹²

Ergenlik çağını ve ilk tedris yıllarını geride bırakan Rızâyî, ilim ve irfânını daha çok arttırmak için İstanbul’a gider. 1620-1624 yılları arasında Şeyhülislam

⁷ Cankurt, s.35.

⁸ Cankurt, s.36.

⁹ Cankurt, s.36

¹⁰ Çağırıcı, s.67-68.

¹¹ Çağırıcı, s. 53-54, Cankurt, s. 37.

¹² Çağırıcı, s.15.

Es'ad Efendi'ye danışmendlik yapan Rızâyî, 1624-1627 senelerinde Aksaray Beramuniyye Medresesi'nde müderrislik vazifesinde bulunur. 1628-1645 yılları arasında Çorum ve Kayseri'de kadılık yapan şair, 1645/46-1647 yıllarında Denizli'de önce nâiblik sonra da kadılık görevine getirilir.

1647-1649 yılları arasında Aksaray ve İstanbul'da Celvetî¹³ muhitlerinde gezen Rızâyî'nin 1649 yılında dört aylık bir süre Malatya kadılığı yaptığı anlaşılmaktadır. 1650 yılında Hama kadılığına atanır. 14 ay sonra Aksaray'a döner. Aksaray'da Kâdirî¹⁴ halifesi olması hasebiyle bir kısım âyinler tertip eder. 1652 yılının ortalarında İstanbul'a gelen şair, 1653 yılında Antakya kadılığına atanır. 1658 yılında Alaşehir'de kadı olarak bulunur. 1661 senesinde İstanbul'a gelerek Hüdâyî Dergâhı'na çekilir. 1663-1664 yıllarında Adana'da, 1664-1665 senelerinde Kastamonu'da kadı olduğu anlaşılmaktadır. 1666'da da Akyazı'ya kadı olarak görevlendirilen Rızâyî'nin 1669'da Balat nâibliği yaptığı bilinmektedir.

Kaynakların hiçbirisinde Rızâyî'nin 1669 senesinden sonraki hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Rızâyî'nin nerede ve ne zaman vefat ettiği de tespit edilememiştir ancak 1676 senesinde 77-78 yaşlarında sağ olduğu bilinmektedir.¹⁵

Hasan Rızâyî'nin 1056/1647'de doğan ve 15 yaşında vefat eden Muhsin isminde bir oğlu vardır. Bundan başka çocuklarının olup olmadığı veya isimleri konusunda bilginiz yoktur. Yalnızca Mahmûdiyye isimli eserinde Aksaray'a geldiğinde bütün evladını sağlıklı bulduğunu söylemesi başka çocuklarının da olduğunu düşündürmektedir.¹⁶

¹³ "Celvetiyye: Bayramiyye tarikatının Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından kurulan bir kolu." Ayrıntılı bilgi için bk. Yılmaz, s.273.

¹⁴ Kadiriyye: Abdülkâdir-i Geylânî'ye (ö. 561/1165-66) nisbet edilen İslâm dünyasının ilk ve en yaygın tarikatı. Ayrıntılı bilgi için bk. Nihat Azamat, *Kadiriyye*, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, C.24, s.131-136.

¹⁵ Cankurt, s.55.

¹⁶ Cankurt, s.18.

Celvetî tarikatına mensup olan Rızâyî'nin eserlerinde Aziz Mahmud Hüdâyî'ye duyulan derin ve içten sevgi ve bağlılık hemen göze çarpar.¹⁷ Eserlerinden öğrendiğimize göre Hüdâyî dergâhlarında bulunmuş ve Aziz Mahmud Hüdâyî ile görüşmüştür.

1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Bütün İslam coğrafyasına tarikat ve tekkeler aracılığıyla gelişip yayılan ve sosyal müesseseler üzerinde derin tesirler bırakan tasavvuf, İslam medeniyetinin hâkim olduğu coğrafyadaki şiiri de kuvvetle etkilemiştir.¹⁸ Divan edebiyatı araştırmacılarının çoğu, tasavvufun, divan edebiyatının önemli kaynaklarından biri olduğunda birleşirler.¹⁹ Hasan Rızâyî de mutasavvıf şairlerdendir. Onun amacı sanat yapmak değil, Hüdâyî'yi ve Hüdâyî yolunu anlatmak, Peygamberimizin şefaatine nail olmak, bu hizmetleri karşılığında Allah tarafından affedilmek, cennetle mükâfatlandırılmak, eserlerini okuyanlarca iyi olarak anılmak, duaları celbetmek ve yaşadığı tasavvufî neşe ile hazzı paylaşmaktır. Tezimizin konusu olan Kân-ı Ma'ânî'yi de bu amaçlar doğrultusunda yazdığını, müellif eserin farklı nüshalarında ifade etmektedir:

“Okıyanlar hemân dâim fakîre
Umarım ideler hayr duâyı”

(M1 38a)

“Umarım okına âlemde tuhfem
Analar hayr ile iş bu gedâyı

...

Bağışlaya kamu cürm ü günâhım
Şefî' ide Muhammed Mustafâyı”

(B 38a)

¹⁷ Cankurt, s.31.

¹⁸ Kaplan Üstüner, *XIV. ve XV. Yüzyıl Divanlarında Tasavvuf*, TÜBAR, C. XXIV, Güz 2008, s. 273.

¹⁹ Kaplan Üstüner, *Divan Şiirinde Tasavvuf*, Birleşik Yayınları, Ankara 2007, s.2.

H. Cankurt'a göre Rızâyî'nin edebî kişiliği ile tasavvufî kişiliği birbirini tamamlayıcı mahiyettedir. Onun edebî şahsiyetine kaynaklık eden tasavvufî kişiliğini şekillendiren âmil, Aziz Mahmud Hüdâyî'ye duyduğu derin ve içten sevgi ile serâpâ bağlılıktır. Bu nedenle Rızâyî'yi anlamanın yolu Hüdâyî'yi anlamaktan geçer. Şair, gerek mensûr gerekse de manzûm eserlerini kaleme alırken tıpkı Hüdâyî gibi tasavvufun muğlak konularına temas etmemiş; sadece Allah'ın rızasını kazanma, cennetle müşerref olma, her anını hayırlı işlere imza atarak doldurma, tasavvufî neşeyle hazzı yaşama ve şeyhi Hüdâyî'ye vefasını göstererek bağlılığını yenileme gayesindedir. Hüdâyî'nin öncüsü olduğu Celvetî tarikatının düsturlarını benimsemiş olan şair, bazı manzûmelerinde ve nesirle kaleme aldığı eserlerinde bahis konusu tarîkatın esaslarına değinmiştir.²⁰

Hemen hemen bütün eserlerinde kuvvetli bir Allah aşkı ve peygamber sevgisi kendisini belli etmektedir. Bu nedenle eserlerinde tevhid ve münacaat edalı bir söyleyiş hakimdir.

Sanat endişesi ikinci planda kaldığı için eserlerinde şekil özelliklerine de pek bağlı kalmamıştır. Örneğin Divançe'sinde klasik bir tertipten söz edilemez. Ayrıca "Tevhid, münâcât, bahariye, gazel, murabba ve müseddesleri klasik formlardan ziyade daha çok ilâhî formundadır."²¹

Rızâyî, manzûmelerinin tamamında aruz veznini kullanmıştır. Ancak Adem Ceyhan'ın da belirttiği gibi eserlerinde yer yer imale ve zihaf gibi vezin, bazen de kafiye kusurlarından başka, belagat ve fesahat bakımından makul olmayan hallere de rastlanmaktadır.²² Bu durumun da yukarıda zikrettiğimiz nedenden kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Hasan Rızâyî, Türkçe yazdığı eserlerinde açık, sade ve anlaşılır bir dil kullanmış; ilâhî, menakıbnâme, seyahatname, tezkire, manzum sözlük... gibi birçok

²⁰ Cankurt, s.245.

²¹ Cankurt, s.130.

²² Ceyhan, s.252.

türde yirmiye yakın eser vermiştir. Bu da onun çok yönlü ve üretken bir şair olduğunu göstermektedir.

Rızâyî daha çok mesnevî ve gazel nazım biçimlerini kullanmıştır. Ayrıca kıt'a, musammat ve müseddes örnekleri de vermiş, ilâhî formunda şiirler de kaleme almıştır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi şiirlerinde şekil özelliklerinden çok konu ön plandadır.

Bütün bunlar dikkate alındığında Rızâyî'nin kuvvetli bir tasavvuf kültürüyle yetiştiği, eserlerinde konuya daha çok önem verdiği bu nedenle de şiir sanatı açısından çok da başarılı olmadığı söylenebilir.

1.3. ESERLERİ

1.3.1. Tecelliyât-ı Hüdâyî'nin Nazmen Şerhi

Aziz Mahmut Hüdâyi'nin Tecelliyât adlı Arapça eserinin Türkçe manzum şerhidir. Eserin bilinen iki nüshası vardır.²³

1-Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi Bölümü, No. 3347.

2-Selimiye Kütüphanesi, İbrahim Hakkı Konyalı Bölümü, No. 62, 126a-137b.

Her iki nüshanın da Rızâyî'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, İbrahim Hakkı Konyalı nüshası daha önce kaleme alınmış, Hacı Mahmud Efendi nüshası eklemeler yapılarak yeniden yazılmıştır.

Eserde Aziz Mahmud Hüdâyî'ye ait elli iki tecellî şiirleştirilmiştir. Bu tecellîler senesi, ayı ve günüyle verilmiştir.

Tecelliyât-ı Hüdâyî'nin Nazmen Şerhi (Hacı Mahmud Efendi nüshası öncelikli), Rızâyî'nin en önemli eserlerindedir; çünkü onun hayatını, tasavvufî ve edebî dünyasını, bulunduğu sosyal ve kültürel çevreyi anlamamızı kolaylaştıracak

²³ Turan, s. 2944.

bilgileri ihtiva etmektedir. Birden fazla risâleyi ve manzûmeleri içine aldığı için Rızâyî külliyyatı görünümündedir.²⁴

1.3.2. Tezkiretü's-Sâlikîn ve Risâletü'n-Nâdimîn

Aziz Mahmud Hüdâyî ve onun çevresindeki Celvetî zevâtla ilgili menkıbevi eserlerden olan Tezkiretü's-Sâlikîn ve Risâletü'n-Nâdimîn, Rızâyî'nin diğer menkıbevi eseri Mahmûdiye'yle birlikte onun hayatı hakkında en somut bilgileri veren eserlerindedir.

Eser, her ne kadar “Tezkire” ismini taşısa da klasik bir tezkire olmaktan ziyade başta Celvetî büyükleri olmak üzere birtakım tarikat erbabından söz etmekte, bahis konusu kişilerin hayatından çok Rızâyî'nin bu kişilerle karşılaşmasını ele almaktadır.

Eserin şu ana kadar iki nüshası tespit edilmiştir. Birincisi; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları No: 41 içerisinde. Nüsha müellif hattıdır. Eserde mensûr kısımlar olmakla beraber, manzûm kısımlar da önemli bir yoğunluğa sahiptir. Ta'lik hattıyla yazılan eserde satır sayısı genelde on beştir. Verilen manzumelerin hemen hemen hepsi Rızâyî'ye aittir.

Tezkire'nin ikinci bir nüshası İbrahim Hakkı Konyalı No: 64'te 140a-154a varakları arasındadır. Söz konusu nüsha, Osman Ergin nüshasına göre daha kısadır ve birtakım farklılıklar bulundurmaktadır.

Eser, Osman Ergin nüshasında olduğu gibi “Tezkiretü's-Sâlikîn ve Risâletü'n- Nâdimîn” adını taşımamakta, “Menâkıb-ı Hüdâyî ve Tezkiretü's-Sâlikîn” adlarıyla zikredilmektedir. Konyalı Kütüphanesi'nde Rızâyî'nin diğer eserleri “Tecelliyât-ı Hüdâyî'nin Nazmen Şerhi”, “Mahmûdiyye” ve “Nüzhetü'l-Ebrâr min-Ehli'l-Esrâr” ile birlikte aynı külliyyat içerisinde.

²⁴ Cankurt, s. 90.

Konyalı nüshası, Osman Ergin nüshasından daha kısadır. Ancak, Konyalı nüshasının satır sayısı (17), Osman Ergin nüshasının satır sayısından (15) fazladır. Osman Ergin nüshasında 12a-22b sayfaları arasında bulunan “Gülzâr-ı Niyâz”, 35b-36b arasındaki “Hikâye-i Abdü’l-Kâdir Geylânî” ve 36b-37b sayfalarında Rızâyî’nin Kâdirî hilafeti aldığını anlattığı kısım, Konyalı nüshasında bulunmamaktadır. Konyalı nüshasının sonunda Arapça kısımlar vardır.

1.3.3. Mahmûdiyye Fî-Menâkıb-ı Ricâli’l-Bilâd

Hasan Rızâyî’nin Arapça olarak kaleme aldığı bu eser, menâkıbnâme hüviyeti taşıyan önemli bir eserdir. Rızâyî’nin hayatı hakkında somut bilgileri barındıran eser, bu yönüyle Tezkire’den daha zengindir.

Eserin şu ana kadar tek nüshası tespit edilebilmiştir. Konyalı İbrahim Hakkı Kütüphanesi No: 66’da bulunan eser, 177a-198b varakları arasındadır. Her sayfası 17 satırdan oluşan nüsha, 22 yapraktır. Eser içerisinde Türkçe şiirler de bulunmaktadır. Müellif hattı olduğu belirtilen eser, ta’lik hattı ile kaleme alınmıştır. Eserin Türkçeye çevirisi, Mustafa Çağırıcı tarafından yapılmıştır.

Şair, Tezkire’de Mahmûdiyye’den söz etmekte, eseri Zâkir Mahmud Efendi aracılığıyla Hüdâyî’nin torunu Şeyh Mesud Efendi’ye sunduğunu belirtmektedir.

1.3.4. Nüzhetü’l-Ebrâr Min-Ehli’l-Esrâr

Rızâyî’nin Arapça olarak kaleme aldığı bu eser, menâkıbnâme türündeki eserler arasında zikredilebilir. Mahmûdiyye’de olduğu gibi burada da şair karşılaştığı, görüştüğü, sohbetinde bulunduğu, duasını aldığı, nasihatlarından istifade ettiği, ününü işittiği; sâlih, âlim, şair, derviş, şeyh ve kadıları tek tek zikretmiş yine onlar hakkında anlatılan rivayetlere ve anekdotlara eserinde yer vermiştir. Eserde kendilerinden söz edilen zevâtın tamamı şairin memleketi Aksaray’dandır.

Eserin tespit edilen tek yazma nüshası, İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi’nde No: 65’te kayıtlı olup 154a-176b varakları arasında bulunmaktadır.

Eser, Konyalı Kütüphanesi'nde Rızâyî'nin diğer eserleri "Tecelliyât", "Tezkire" ve "Mahmûdiyye"yle birlikte kayıtlıdır. Tezkire'nin hemen akabinde başlamaktadır. Müellif (es-Seyyid Hasan el-Kâdî), eserin sonunda 176a'da 1056-Şaban/1646-Eylül tarihini atarak, eseri "Medînet-i Lazkiyye" yani Denizli şehrinde yazdığını söylemektedir.

Eserin giriş kısmında bazı Osmanlı sultan şairlerine ait şiirlere yer verilmiştir. Şair, eserini 1646/1056 yılında Denizli'de tamamladığını söylemektedir.

1.3.5. Dîvânçe-i Rızâyî

Divançe-i Rızâyî, şairin 223 varaklık "Tecelliyât-ı Hüdâyî'nin Nazmen Şerhi" adındaki eserinin son kısmıdır. Divançe'deki manzûmelerin çoğu Hüdâyî'ye duyulan derin sevgiyle ve Celvetiyye prensiplerine gösterilen serâpâ bağlılıkla kaleme alınmıştır.

Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmut Efendi 3347'de kayıtlı olan Divan'da bulunan tertip, klasik divanlarda bulunan tertipten oldukça uzaktır. 19 varaktan ibaret olan Divançe, nesih hatla kaleme alınmıştır.

1.3.6. Kân-ı Ma'ânî

Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1.3.7. Miftâhu's-Sa'âde (Şerh-i Kasîde-i Bürde)

1054/1645 yılında kaleme alınan eser İmam Busirî'nin Hz. Peygamber'e naat olarak yazdığı Kasîde-i Bürde isimli şiirinin manzum tercümesidir. Hasan Rızâyî bu eseri Müftü Ebû Said Efendi'ye hediye ettiğini söylüyor²⁵.

Eser Hasan Cankurt tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.²⁶

²⁵ Çağrı, s.184.

1.3.8. Tuhfetü'l-Menâzil Fi'l-Menâsik

Hac menzillerini ve Kâbe'nin vasıflarını anlatan nazım nesir karışık bir eserdir. Hasan Rızâyî'ye ait hac konulu bu eser, kütüphane kayıtlarında iki farklı eser gibi gösterilmiştir. Kayıtlarda 26b-30a Tuhfetü'l-Menâzil fi'l-Menâsik, 31b-38a Binâ-yı Ka'be olarak verilmiştir. Ancak Hasan Cankurt'a göre aslında eser, 25a'dan başlayıp 38b'de son bulan tek bir eserdir. Cankurt, bunu 37a'da verilen aşağıdaki beyte dayandırmaktadır:

“Bu Tuhfetü'l-Menâzil okınacak
Rızâyî anıla kalmaya yerde”

Ayrıca aynı eserin farklı parçaları olan söz konusu manzumelerin ve mensûr kısımların her ikisinin sonunda da 1087/1676 yılında tahrir edildiği yazılmaktadır. Her ikisi de Şam müftüsü Abdurrahman İmâdî'nin hac menâsikinden kopya edilmiş olmalıdır. Ancak Binâ-yı Ka'be manzûmesinin Rızâyî'nin kendisine ait olması kuvvetli bir ihtimaldir.

Katalog bilgilerinde İmâdî (katalogda Abdurrahman eş-Şâmî) eserin müstensihisi olarak zikredilmektedir. Fakat bu bilgi yanlıştır. Esasen eserin müstensihisi Rızâyî, müellifi İmâdî'dir.²⁷

1.3.9. Hac Konulu Bir Manzûme ve Diğer Manzûmeler

Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, No: 561'de bulunan hac konulu bir manzûme ve diğer manzûmeler: Yazılar nesih hatla, siyah mürekkeple, bazı tarihler kırmızı mürekkeple yazılmış; satır sayıları farklıdır. Manzûmede Rızâyî, hacca gitmekle müşerref olduğunu hac menâsiki konusunda bir eser kaleme aldığını söyleyerek, Arapça bir girişle, hamdele ve salvele ile başlar.

²⁶ Hasan Cankurt, *Seyyid Hasan Rızâyî El-Aksarâyî Hayatı, Sanatı, Eserleri ve 'Miftâhu's-Sa'âde' Adlı Manzûm Kasîde-i Bürde Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2014.

²⁷ Cankurt, s.172.

55a'da Girit'in fethini ele alan "Târih-i Kal'a-yı Girid" adında bir manzûme vardır. Hasan Rızâyî, Girit'le ilgili bir başka manzûmeyi de Tecelliyât'ında yazmıştır.

1.3.10. Tuhfetü'l-Menâzil ve Tuhfetü'l-Huffâz (Tuhfetü'l-Menâzili'l-Ka'be)

Şairin, Hac yolculuğunu anlattığı başka bir eseridir. Cambridge Library No: 284, T Or. 662(8)'de kayıtlıdır.²⁸ Eserden ilk söz eden Menderes Coşkun'a göre şairin kişisel yolculuk izlenimleri esere hâkim gözükmemekte, hacılar için hazır bilgi sağlamak, şair için ikinci derecede önem taşımaktadır. Birinci teklik ve çokluk şahıs ekleriyle kaleme alınan beyitler manzumeye daha kişisel bir hava vermektedir.

Eserde, Rızâyî'nin diğer eseri Tuhfetü'l-Menâzil fi'l-Menâsik'de kullanılan Bahr-i Hezec'in Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün kalıbı kullanılmıştır.

1.3.11. Tuhfetü'l-Kudât

Hasan Rızâyî'nin kadılara öğütler verdiği fıkıh konulu manzûm bir eseridir. Eser, Ankara Milli Kütüphanededir ve buraya Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesinden getirilmiştir. (Ankara Millî Ktp. Afyon İl Halk Ktp. 17982/2) 14b-27b arasında toplam 13 varaktır.

Eserin sonunda verilen 1053/1643-44 tarihi yanlışlıkla 1003/1594 olarak okunmuştur. Eserin istinsah tarihi (1140/1726) doğrudur.

Eser, Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün vezniyle yazılmıştır. Eserde, 14b'deki klasik girişten sonra "Fî beyân-ı 'adem-i talebi'l-kazâ", "fî beyân-ı vasfi'l-kâdî" gibi başlıklarda kadınların vasıfları hakkında bilgiler verilir. Eser, bu yönüyle adeta bir fıkıh kitabı görünümündedir. Çünkü ele alınan konular, İslam hukuku ile doğrudan ilişkilidir.

²⁸ Menderes Coşkun, *Osmanlı Hac Seyahatnameleri ve Nabi'nin Tuhfetü'l-Harameyn'i*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 16.

1.3.12. Kadılık Merkezlerine Dair Bir Defter

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi İbnü'l-Emin Koleksiyonu'nda 2928'de şair Rızâyî adına İlahiler (İlâhiyyât) ismiyle kayıtlı eser, müellifin 17. yüzyıl Osmanlı'sındaki kadılık merkezlerini sadece ismen zikrettiği ve ayrıntılı olarak ele almadığı 4-5 varaklık bir eserdir. Bazı yerleri zorlukla okunan metin, Rızâyî'nin eserinden 'Osmân bin Ramazân adını taşıyan bir müstensih tarafından 1735-1736 senesinde tebyîz edilmiştir.

Manzûm-mensûr karışık olan eserde, kadılık merkezleri elif'ten başlayarak alfabetik olarak sıralanmış, harfler arasındaki geçişler de nazmen yapılmıştır. Eser, 1652-53 yılında İstanbul'da tamamlanmıştır.

1.3.13. Cûy-ı Rahmet (Gülistân Tercümesi)

Şimdiye kadar yapılan araştırmalarda Cûy-ı Rahmet adını da taşıyan bu eserin bir nüshası tespit edilmiştir. Eserin müellif hattı, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Süleymaniye Bölümü'nde 869 numarasıyla kayıt altındadır. Nesih hattıyla yazılan bu eserin sayfaları 11 satır olup eser epey yıpranmış bir vaziyettedir. Eserin müellif hattı olduğu bizzat şair tarafından dile getirilmektedir. (1b)²⁹

1.3.14. Sad-Kelime-i 'Alî Tercümesi

"Sad-Kelime-i 'Alî Tercemesi" adını taşıyan bu eser Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde İsmail Saib I 5266 numarasıyla kayıtlıdır. Eser, Hazret-i Ali'ye ait 100 sözün Türkçe manzum tercümesidir.

Seyyid Hasan Rızâyî'nin tercüme ettiği Hazret-i Ali'nin 95 sözü, Arap dil bilimcisi ve kelamcısı Cahız'ın "Mie Kelime" adlı eserindeki ve Fars diliyle Arap dilinin önemli belagatçılarından Reşidüddin Vatvat'ın "Matlûb Küll Tâlib" adlı eserindeki sözlerdir. Bu vecizelerde gayb, ölüm, iyilik, nefis, kulluk, cimrilik, belâ,

²⁹ Eser hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aysun Çelik, *Hasan Rızâyî'nin Cûy-ı Rahmet Adlı Manzum Gülistân Tercümesi*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2015, S. 33, s.211-216.

sabır, kibir, azgınlık, oburluk, şeref, hırs, tamah, riyâ, sevgi, meşveret, tevbe, takva, cehalet, akıl, nifak, gıybet, şehvet, kıskançlık, basiret, edep, hikmet, ümit gibi konuları ele alan sözler manzûm olarak açıklanır.

1.3.15. Ma‘rifetü’t-Tarîkati’l-Kâdiriyye

Hasan Rızâyî’nin bazı kaynaklarda geçen fakat varlığı tespit edilemeyen bu eserinin, Kâdirî meşâyihî veya sûfîleri üzerine tertip edildiği veya Kâdirî tarîkatı esaslarının ele alındığı bir eser olabileceği ihtimali üzerinde durulmaktadır.

1.3.16. Risâle-i Ahkâm-ı Sâl-ı Türkân

Rızâyî’nin Cevrî Çelebi’den istinsah ettiği bu eserin aslı Farsça’dır. 1877’de basılan bu eser, 3617 beyit olup 4788 beyit olan aslından daha kısadır. Eser Süleymaniye Kütüphanesi Fâtih bölümünde 3428 numarasıyla kayıtlı olup 100 varaktan müteşekkildir. Rızâyî’nin birçok eserinde olduğu gibi bu eserde de nesih hattı kullanılmıştır. Telifi, 1045/1635’tir. İstinsah tarihi olarak herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Eserde yıldızların, günlerin, ayların, güneşin hükmü; hangi kavmin hangi ayları yılbaşı olarak kutladığı; bayram günleri, Hristiyanların bayram günleri vb konular anlatılmıştır. Eser, Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün vezniyle yazılmıştır.

Yukarıdaki eserler dışında Tevfiknâme, Atvâr-ı Seb’a ve Tahkîkat adlı eserler de Hasan Rızâyî’ye atfedilmiştir fakat bu eserlerin Hasan Rızâyî’ye ait olup olmadığı belli değildir.

İKİNCİ BÖLÜM

KÂN-I MA'ÂNÎ'NİN İNCELENMESİ

2.1. ADI

Manzum sözlüklere verilen isimlerin önemli bir kısmında *armağan* anlamına gelen *tuhfe* kelimesi kullanılmıştır.

Eserin adı “İÜ Merkez Ktp. T. 579” nüshasının kapağında “Tuhfe-i Rızâyî” olarak yazılmakla beraber, nüshanın zahriyesine “Tarih-i tahrîr in Tuhfe” başlığı altında yazılmış aşağıdaki beyitlerde “*Kân-ı Ma'ânî*” olarak geçmektedir:

Oldı Uknûm-i ' Acem Şâhidî birle tastîr
İsmine *Kân-ı Ma'ânî* diyü itdüm ta' bîr (1)³⁰

İşbu tuhfe ' acebâ ne gün olupdur dirsên
Oldı târîh ana *Kân-ı Ma'ânî* tahrîr (2)

Ayrıca girişin ilk beytinde ve sonlarında de esere bu ismin verildiği ifade edilmiştir:

Budur *Kân-ı Ma'ânî* oldı inşâ
Ki fer' -ı Şâhidî'dür itdüm imlâ (3)

Ki düzdüm rişte-i nazm ile anı
Ola nâmı bunun *Kân-ı Ma'ânî* (51)

³⁰ Mısranın sonunda parantez içinde verilen numaralar, yapılan alıntının metindeki beyit numarasını ifade etmektedir.

2.2. YAZILIŞ TARİHİ

Eserin yazılış tarihi, zahriyedeki tarih beytinde 1082/1671 olarak verilmiştir.

Oldı Uknûm-i ‘ Acem Şâhidî birle tastîr
İsmine Kân-ı Ma‘ ânî diyü itdüm ta‘ bîr (1)

İşbu tuhfe ‘ acebâ ne gün olupdur dirsên
Oldı târîh “ana Kân-ı Ma‘ ânî tahrîr”³¹ (2)

Aynı tarih eserin sonunda verilen başka bir tarih beytiyle de ifade edilmiştir:

Bula makâm-ı ‘ adnı oldı târîh
“Gire cennete ebed Aksarâyî”³² (722)

Ancak yine eserde geçen bir başka tarih beytine göre eser daha önce 1053/1643-44 yılında kaleme alınmış ama 1082/1671’de yeniden yazılmıştır:

Bin elli üçde evvel işbu inşâ
Olupdur ana târîh “bil Rızâyî”³³ (716)

Bu dahı oldı tahrîr şimdi tekrâr
Ola ihdâ ide hayr du‘ âyî (717)

Tamâm bin seksen iki idi hicret
Resûlun işbu mâh mevlîdi ayı (718)

³¹ “ana Kân-ı Ma‘ ânî tahrîr” ibaresi ebced hesabıyla 1082/1671 yılını göstermektedir.

³² “Gire cennete ebed Aksarâyî” ibaresi ebced hesabıyla 1082/1671 yılını göstermektedir.

³³ “bil Rızâyî” ibaresi ebced hesabıyla 1053/1643/44 yılını göstermektedir.

2.3.YAZILIŞ SEBEBİ

Eserin sebab-i telif bölümüne göre, Fars diline gayet istekli bir kişi, şaire gelip “Şahidî’de kelime bulmanın çok zor olduğunu, alfabetik bir diziliş olsaydı kelimelerin çok daha kolay bulunabileceğini” söyler.

Didi Şâhidî’de bulmam lûgâtı
Mahallinde lakab bulmak da katı (40)

Teheccî üzre olsa idi tertîb
Ki fevrî bulunurdu itdi terğîb (41)

O kişi bu isteğinde ısrar edince Allah, şairin gönlüne “*Her kim ki bir kulun Allah’tan ümit kesmesine sebep olursa Allah da o sebep olan kişinin iki dünyada ümidini keser.*” anlamındaki hadisi ilham eder. Bunun üzerine de şair, rica edenlerin ricasını yerine getiren kişinin, dünyada ve ahirette kendi ricasına kavuşacağını ifade ederek eserini yazmaya başlar.

Hasan Rızâyî Kân-ı Ma‘ânî’nin girişinde de kitabının, Şahidî ile Uknüm-ı Acem’in³⁴ bir “terkib”i olduğunu fakat tertibinin “tehecci” üzre olduğunu söyler. Eserini okuyanların cehaletten kurtulmasını, yanılmadan Farsça okuyup yazabilmesini, her lisanın kendilerine kolay olmasını dilediğini de ifade eder.

2.4.VEZİN

Giriş, Hâtıme ve Münâcât bölümleri dahil 23 bölümden oluşan Kân-ı Ma‘ânî’de toplam 13 aruz kalıbı kullanılmıştır. “Kıt’alar halinde yazılan manzum sözlüklerde her kıt’anın son beytinin ilk mısraında o kıt’anın hangi vezinle yazıldığı

³⁴ Uknüm-ı Acem: “*Farsça’dan Farsça’ya bir sözlüktür. 15. yüzyılda yazılmıştır. Yazarı bilinmiyor. Maddelerin önemli bir kısmı, Farsça açıklamalıdır, ancak yer yer Farsça kelimelere Türkçe karşılıklar verilmiştir. Belirlenebilen ve görülen nüshalar üzerinde yazarına dair bir kayıt yoktur. Sözlük yazarları tarafından Uknüm-ı ‘Acem adıyla anılmıştır.*” Öz, s. 85.

belirtilmiş olup bu yüzden bu beyte “takti beyti” adı verilmiştir.”³⁵ Kân-ı Ma’ânî’de de kullanılan aruz kalıbı, tuhfe geleneğinde olduğu gibi kıt’aların sonunda birer veya ikişer beyitlik takti beyitlerinde söylenmiştir. Takti beyitlerinin ilk dizisinde kıt’anın vezni söylenmiş, ikinci dizide genellikle bir dua ifade edilmiştir:

“Bile *be-hem* kaçmağa *bigrîhten*
Mühre dîvâr *bâhse* yapan *bâhse-zen* (227)

Müfte’ ilün Müfte’ ilün Fâ’ ilün
Hulkı hasen hüsni hasenden hasen” (228)

...

Heykel di sûrete vakte dinür *hengâm*
Di *hirâsân* korkaka ârâm dinildi *hâm* (697)

Mef’ûlü Fâ’ ilâtün Mefâ’ ilün Fe’ ilât
Bu tuhfemi okıyana ola ‘ilm ilhâm (698)

Hıfz ide fazlun ile çekmeye bir ta’ab
Hayr du’âya bâ’ iş ola subh u her ahşâm (699)

Aşağıda tabloda da görüldüğü gibi, kalıpların dahil olduğu bahirlere bakılınca hezec (8 bölüm) ve muzari (6 bölüm) bahirlerinin yoğunluğu göze çarpmaktadır:

³⁵ Özkan, s. 26.

Tablo 2.1. Aruz Bahirlerinin Kullanılma Oranı

Bahr	Vezin	Şiir Sayısı	Beyit Sayısı
Hezec	Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ûlün	4	97
Hezec	Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün	3	112
Hezec	Mef' ûlü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fe' ûlün	1	44
Toplam		8	253
Muzari	Mef' ûlü Fâ' ilâtün Mef' ûlü Fâ' ilâtün	2	50
Muzari	Mef' ûlü Fa' lün Mef' ûlü Fa' lün	3	65
Muzari	Mef' ûlü Fâ' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilât	1	21
Toplam		6	136
Remel	Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilât	2	71
Remel	Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilât	2	48
Toplam		4	119
Recez	Müstef' ilâtün müstef' ilâtün	1	11
Recez	Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün	1	30
Recez	Müfte' ilün Müfte' ilün Müfte' ilün Müfte' ilün	1	22
Toplam		3	63
Seri'	Müfte' ilün Müfte' ilün Fâ' ilün	1	113
Münserih	Müfte' ilün Fâ' ilün Müfte' ilün Fâ' ilün	1	33

Vezin gereği bazı kelimelerde bir ses türemesi görülür: nazm/nazım, cehl/cehil, dehr/dehir... gibi:

Nazımdur oldı Uknûm ile terkîb
Teheccî üzredür ammâ ki tertîb (4)

'Azîz ola cehilden bula halâs
Ola 'âlemler içre işbu kul hâs (7)

Aşağıdaki beyitlerde veznin doğru olması için altı çizili kısa hecelerde imale yapılmıştır:

Olındı sâhibi remz ile ta'yîn
Hudâvendüm biline ola tahsîn (5)

Aşağıdaki beytin vezne uyması için âlî sözcüğünün ikinci hecesinde zihaf yapılmıştır:

Rızâyî bende eyler bu ricâtı
Göre ‘adna girup ol ‘âlî zatı (20)

Bu gibi kusurların yanında yer yer vezin bozuklukları da vardır:

Husûsen ide arza hasmâyı
Elinden ala ğarîmin kuğâtı (19)

2.5. TERTİBİ

Kân-ı Ma‘ânî, toplam 722 beyit olup bir manzum Giriş, 20 kıt’a³⁶, bir Münâcât ve bir Hâtîme’den oluşur.

2.5.1. Giriş

Giriş bölümü toplam 60 beyittir ve kendi içinde dört bölümden oluşur. Birinci bölüm eserin yazılış tarihinin verildiği dört mısralık bir kıt’adır. “Tarih-i Tahrîr in Tuhfe” başlıklı bu kıt’ada şair, eserini Uknûm-i ‘Acem ve Şâhidî ile dizdiğini, ismini Kân-ı Ma‘ânî diye tabir ettiğini, “ana Kân-ı Ma‘ânî” ibaresinin, onun yazılış tarihi olduğunu ifade eder:

Tarih-i Tahrîr in Tuhfe
Oldı Uknûm-i ‘Acem Şâhidî birle tastîr
İsmine Kân-ı Ma‘ânî diyü itdüm ta‘bîr (1)

İşbu tuhfe ‘acebâ ne gün olupdur dirsên
Oldı târîh ana Kân-ı Ma‘ânî tahrîr (2)

³⁶ Buradaki “kıt’a” sözcüğü nazım şekli anlamında değil, “bölüm, parça” anlamında kullanılmıştır.

Girişin ikinci bölümünde şair, eserinin Şahidî'nin tuhfesinin bir dalı olduğunu, Uknûm ile nazm halinde tertip ettiğini ama tehecci (alfabetik) usulüyle oluşturduğunu söyleyerek eserini okuyacak kişiler için duaya başlar.

Tuhfesinin her zaman “muvaşşah”³⁷ okunmasını, okuyanın mükerrem ve aziz olup cehaletten kurtulmasını ve alem içinde has bir kul olmasını diler. O kişinin Farsça okuyup yazmasını, yanlış ve hata yapmamasını, ilim erbabını sevmesini, insaf sahibi olmasını, Hakk'ın ona ilim vermesini, bu sayede kendisinin de kitap yazmasını talep eder. İlimde kemale ermesini, her bir dilin kendisine kolay olmasını ve alemde eşi benzerinin olmamasını umduğunu belirterek bu bölümü bitirir.

Girişin üçüncü bölümünün başında Arapça bir ifade yer alır. Ardından “Beyân-ı ‘Aded-i Luğât-ı Kitâb” başlıklı bölüm gelir. Burada eserindeki Farsça sözcük sayısını söyleyip Şahidî'deki zorlukları gidermesini diler ve dualarda bulunur:

Fakîr cem‘ eyledüm işbu kitâbda
İki bin üç yüz on tokuz luğâtı (16)

Müzekkî ola *Şâhidî*’ye bunlar
Müzekkâdur gidere müşkilâtı (17)

Efendim ‘afv ide lutf u keremler
Kusûrı işm u zenb-ı seyyi’âtı (18)

³⁷Muvaşşah (Akrostiş): “Arapça “vişah” (و شح) kökünden gelen muvaşşah kelimesi lügatlerde; “süslenmiş, süslü, müzeyyen giyinip kuşanmış, tevşih ve tezyîn edilmiş, orijinal renginden farklı bir renkle ya da çizgili desenle nitelenen veya nakşedilmiş atkı veyahut süslü giyim eşyası, boyun bağı ve meftûl veya gaytan asmak ve tezyîn eylemek, tevşih edilmiş, takip takıştırmak suretiyle zinetlendirmek” gibi anlamları ile verilmektedir. Edebiyat terimi olarak ise bir manzumeyi oluşturan mısraların veya beyitlerin baş tarafına, ortasına veya sonuna yerleştirilen harf, hece veya kelimeler marifetiyle gizli bir isim veya ifade oluşturmaktır.” Hakan Yekbaş, “*Divan Şairinin Sessiz ve Gizli Anlatımı: Muvaşşah*”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012, p. 2649-2700

Husûsen ide arza hasmâyı
Elinden ala ğarîmin kuğâtı (19)

Rızâyî bende eyler bu ricâtı
Göre ‘adna girup ol ‘âlî zâtı (20)

Girişin son bölümü hamdele ile başlar. Allah’ın alemin yaratıcısı olduğunu, toprağı adem yaptığını, bize onun can verdiğini, bu nedenle ona binlerce teşekkür ettiğini ifade eder. Çünkü O’nun bizi “ketm-i ‘adem”³⁸den, su ve kanla vucut iklimine getirdiğini, rızkımızı takdir ettiğini, güzel ahlakla süslediğini belirttikten sonra, insanların Allah’ı bilmek için cihana geldiğini, Allah’ın kadim olduğunu, ortağının bulunmadığını söyleyerek mahşerde bizlere merhamet etmesini umduğunu belirtir.

Daha sonra salveleye geçer. Hakk’ın onun şanında “levlâk”³⁹ buyurduğunu, o olmasaydı feleklerin dönmeyeceğini, daha cihan yaratılmadan onun pak nurunun zuhur ettiğini ifade ettikten sonra Hz. Peygamber’in pak ruhuna, ashab u aline binlerce selam gönderir. Tuhfesinin kabul edilmesi için dua edip Hz. Muhammed’in şefaatine sığınır.

Daha sonra ismini anmadan dönemin, sözlük avcılığıyla ünlü Sultanı 4. Mehmed (1648-1687) için duaya başlar. Allah’tan ona uzun bir ömür vermesini, yıldızının sürekli yükseklerde olmasını, ömür boyu şehzade olmasını, Âl-i ‘Osmân’ın kıyamete kadar alemde sultan olmasını, Allah’ın zaferler nasip etmesini diledikten sonra Mevla’dan duasını kabul etmesini ister.

Ardından sebep-i telifi anlatır. Fars diline gayet talip birinin, bu eserin yazılmasını çok istediğini, bu kişinin, “Şahidî’de sözcük bulmak çok zor, eğer alfabetik bir tertib olsaydı çok hızlı bulunabilir.” dediğini ifade eder. Bu kişi ısrar

³⁸ “Ketm-i adem: Allah’ın ruh ve cisim âlemlerini yaratmayı istediği zaman bütün mahlukların ilki olan cevher-i ahzar’ın çıktığı yer.” F. Develioğlu

³⁹ “Levlâk: Bir kudsi hadisten alınmış olup Hz. Muhammed’e hitaptır. ‘Levlâke levlâke lema ğalağt-ül-eflâke’: Sen olmasaydın, sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım.” F. Develioğlu

edince Allah'ın kalbine bir hadis ilham ettiğini belirtip bahsettiği hadisi söyler ve bu mazmun hadisle yazmaya başladığını ifade eder. Bir isteklinin isteğini veren kişinin dünyada ve ukbada kendi istediğini alacağını belirtir.

Daha sonra eserinin tertibine yönelik bazı bilgiler verir. Çok fazla emek sarf etmediğini, büyük çoğunluğu Arapça olan sekiz harfin Farsçada telaffuzu olmadığı için onları eserine almadığını söyler. Kelimelerin çoğunu *Uknûm-ı 'Acem*'de bulunduğunu, onları şiirin ipliği ile dizdiğini, adını da Kân-ı Ma'ânî koyduğunu ifade eder.

İtibarının alfabetik olmasından kaynaklandığını, bu sayede sözcük bulmakta sıkıntı yaşanmayacağını belirtir. Mevlânâ'ya manevi bir meyli olduğunu, bu nedenle bazı beyitleri Mesnevi'nin bahriyle yazdığını söyler:

Hurûf-ı evveledür i' tibârî
Luğat bulmakda çekme intizârî (52)

Biraz ebyâtı bahr-ı Meşnevîdür
Bu Mevlânâ'ya meylim ma'nevîdür (53)

Giriş bölümünün sonunda şair adını, mahlasını ve babasının adını söyleyip dua eder. Allah'tan hatalarını bağışlamasını, günahlarını gizlemesini, neslinin devam etmesini ve kendisinden razı olmasını ister. Eserini okuyanların, Fars ilminde âlim olmasını dileyip Allah'tan anne babasına rahmet etmesini ve bütün Müslümanların selamet bulmasını isteyerek bu bölümü sonlandırır.

2.5.2. Sözlük

Eserin aslını oluşturan sözlük kısmı mesnevi nazım şekliyle yazılmış 20 kıt'adan oluşur ve takti beyitleri dahil toplam 650 beyittir.

Eserin en önemli özelliği sözlük kısmının tertibidir. Manzum sözlüklerde, genellikle aynı konuyla ilgili sözcükler bir arada verilir. Edebiyatımızdaki Farsça-

Türkçe sözlükler üzerine en kapsamlı çalışmayı yapan Yusuf Öz, *Kân-ı Ma'ânî*'nin, diğer manzum sözlüklere göre farklı bir usulle yazıldığını belirtmektedir.⁴⁰

“Manzum sözlüklerin en önemli kusurlarından biri aranılan kelimenin bulunmasında çekilen güçluktur.”⁴¹ Müellif, bir kişinin bu zorluğu dile getirmesi üzerine, sözü edilen güçlüğü gidermek amacıyla eserini farklı bir usulle kaleme aldığını, itibarının da bundan kaynaklandığını belirtmektedir:

Didi Şâhidî'de bulmam luğâtı
Mahallinde lakab bulmak da katı (40)

Teheccî üzre olsa idi tertîb
Ki fevrî bulunurdu itdi terğîb (41)

“Hurûf-ı evvedür i' tibârı
Luğat bulmakda çekme intizârı” (52)

Bütün bunları dikkate alan Rızâyî, eserin her kıt'asında ilk harfleri aynı olan Farsça sözcükleri toplamış, bölümlere “Harfû'l-elif” “Harfû'l-bâ”... gibi başlıklar vermiş, bölümleri de kendi içinde alfabetik olarak düzenlemiştir. Ahmet Kartal da eserin bu yönüyle diğer manzum sözlüklerden ayrıldığını ifade etmektedir.⁴²

Şair giriş kısmında,

“Velî eylemedüm çoklık emek sarf
Telâfuz olmadı Fürs'de sekiz harf (47)

O harfler nâdir u ekşer mu' arreb
Revâdur anları 'add eylesem heb” (48)

⁴⁰ Öz, s. 202.

⁴¹ Öz, s. 202.

⁴² Kartal, s. 33.

diyerek eserinde ث, ح, ذ, ص, ظ, ض, ع ve ق harfleriyle başlayan sözcüklere yer vermediğini belirtir. Ayrıca eserde ب ve پ, ج ve چ, ك ve گ harfleri aynı başlık altında nazmedilmiştir.

Sözlük kısmında yer alan kıt'aların takti beytleri de dahil toplam beyit sayısı ve uyak dizilişi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2.2. Bölümlerin Beyit Sayısı ve Kafiye Düzeni

Bölüm	Beyit Sayısı	Kafiye Düzeni
Harfü'l-elif	55	aa bb cc ... dd xd
Harfü'l-bâ	113	aa bb cc ... dd xd
Harfü't-tâ	28	aa bb cc ... dd xd
Harfü'l-cim	23	aa bb cc ... dd xd
Harfü'l-hâ	28	aa bb cc ... dd xd
Harfü'd-dal	30	aa bb cc ... dd xd
Harfü'r-râ	31	aa bb cc ... dd xd
Harfü'z-zâ	22	aa bb cc ... dd xd
Harfü's-sin	31	aa bb cc ... dd xd
Harfü'ş-şin	29	aa bb cc ... dd xd
Harfü't-tâ	11	aa bb cc ... dd xd
Harfü'l-ğayn	17	aa bb cc ... dd xd
Harfü'l-fâ ³	33	aa bb cc ... dd xd xd
Harfü'l-kâf	55	aa bb cc ... dd xd xd
Harfü'l-lâm	19	aa bb cc ... dd xd xd
Harfü'l-mîm	44	aa bb cc ... dd xd xd
Harfü'n-nûn	33	aa bb cc ... dd xd xd
Harfü'l-vâv	16	aa bb cc ... dd xd xd
Harfü'l-hâ ³	21	aa bb cc ... dd xd xd
Harfü'l-yâ ³	11	aa bb cc ... dd xd

Ayrıca derkenarlarda da çoğunluğu bölümdeki Farsça sözcük sayısını ifade eden yaklaşık 45 beyit vardır. Bunlar da hesaba katıldığında Kân-ı Ma'ânî'nin toplam beyit sayısı yaklaşık olarak sekiz yüz kadardır.

Kân-ı Ma'ânî'yi, bilinen diğer Farsça-Türkçe manzum sözlüklerle karşılaştırdığımızda onun en çok beyti ihtiva eden manzum sözlüklerden olduğunu görürüz. Farsça-Türkçe manzum sözlüklerden bilinenlerin sözlük kısımlarının beyit sayısı şu şekildedir:

Tablo 2.3. Manzum Farsça-Türkçe Sözlüklerin Beyit Sayısı

	Eser	Nüsha	Beyit Sayısı
1	Tuhfe-i Vehbî	Konya Mevlana Müzesi	783
2	Bahrü'l-Garâib	Milli Ktp. Yz. A 2906	756
3	Kân-ı Ma'ânî	İÜ Nadir Eserler Küt. T579	650
4	Tuhfe-i Şemsî	Mev. Müz. Ktp. İhtisas 3149	585
5	Tuhfe-i Şâhidî	Milli Ktp. Yz. H.921	388
6	Tuhfe-i Hüsâmî	Milli Ktp. A. Ötüken 2563	300
7	Tuhfetü'l-Hâfız	Süleymaniye Ktp. Esed Ef. 3191	273
8	Tuhfe-i Remzî	Emniyet Matbaası 1926	261
9	Nazmü'l-Esâmî	AÜ, S. Özeğe Ktp. ASL 286	208
10	Tuhfetü'l-Ma'nâ	Milli Ktp. Yz. A 2267	197
11	Manzûme(Osman b Hüseyin Bosnevî)	Süleymaniye Ktb., Reşid Ef. 977	168
12	Lugat-ı Manzume (Lâmi'î Çelebi)	Milli Ktp. Yz. A 2320	160
13	Güher-rîz	Süleymaniye Ktp. Bağdatlı Vehbî 1590	124

Buna göre *Kân-ı Ma'ânî* Farsça Türkçe manzum sözlükler arasında sözlük kısımlarının beyit sayısı bakımında üçüncü sıradadır.

2.5.3. Münâcât

Sözlük kısmından sonra dört beyitlik bir münâcât vardır. Burada şair, cennette her gün Allah'ın cemalini görmek istediğini, hatalarının affedilmesini, iki dünyada şaşkın olmamayı dilediğini ifade eder:

Bulam cinânı dârü's-selâmı
‘ Arz it cemâlî ‘ adnde her gün (711)

Budur du‘âmız ‘ afv it hatâmız
Ola yerinde farz ile mesnûn (712)

Miskîn Rızayî eyler recâyı
Dâreyn içinde olmaya mağbûn (713)

Ola du‘âmız fazlınla kabûl
Cürm u günâhla eyleme meftûn (714)

2.5.4. Hâtîme

Eserin sonunda yer alan Hâtîme 8 beyittir. Şair bu bölümde Allah'ın ihsanıyla kitabını nihayetlendirdiğini belirtir. 1643 (H. 1053)'te eserini inşa ettiğini, 1082/1671 senesinde tekrar kaleme aldığını ifade eder. Peygamberimizin doğduğu ay olan Rebiülevvel ayı içerisinde bulunduğunu söyleyen şair, Allah'tan hata sahiplerini ve bütün Müslümanları bağışlamasını, dostlarını ve ehl-i hatayı affetmesini, annesi, babası, ailesi ve kendisinin cennetle şerefleştirmesini ister. En sonda da tarih beytini söyleyip eserini tamamlar.

Bi-hamdi'llâh edüp lutf u ‘ atâyı
Bu tuhfe dahı buldu intihâyı (715)

Bin elli üçde evvel işbu inşâ
Olupdur ana târîh bil Rızâyî (716)

Bu dahı oldı tahrîr şimdi tekrâr
Ola ihdâ ide hayr du‘âyı (717)

Tamâm bin seksen iki idi hicret
Resûlun işbu mâh mevlîdi ayı (718)

Cemi‘-i Müslimîne ola gufrân
Efendim ‘afv ide ehl-i hatâyı (719)

Benim ehl u ‘ıyal u vâlideynim
Bulalar cennet içinde sarâyı (720)

Kamu ahhâb refîk hıdmet idenler
Ola mağfûr it arza hasmâyı (721)

Bula makâm-ı ‘adnı oldı tarîh
Gire cennete ebed Aksarâyî (722)

2.6. KÂN-I MA’ÂNÎ’DE GEÇEN FARŞÇA SÖZCÜKLER

Eserdeki Farsça sözcük sayısı girişteki “Beyân-ı ‘aded-i luğât-ı kitâb” başlıklı bölümde verilen,

“Fakîr cem‘ eyledüm işbu kitâbda
İki bin üç yüz on tokuz luğâtı” (16)

beytinde 2319 olarak ifade edilmiştir.

Ayrıca her kıt’anın sonunda o bölümde verilen Farsça sözcük sayısı, aşağıdaki örneklerde olduğu gibi manzum bir beyitle *derkenarda* ifade edilmiştir:

“Yüz tuksan bir oldı elifde luğât
İde Mevlâ bize ref‘-i müşkilât” (7a)

“Üçyüzelliikidür bâda luğât
Feth ide Hakk okuyana müşkilât” (12a)

Bu beyitlere göre her kıt’ada açıklanan Farsça sözcük sayısı ve bizim tespit ettiğimiz sayılar aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2.4. Bölümlerde Açıklanan Farsça Sözcük Sayısı

Bölüm	Derkenarda Belirtilen Farsça Sözcük Sayısı	Bizim Tespit Ettiğimiz Farsça Sözcük Sayısı
Harfü’l-elif	191	193
Harfü’l-bâ	352	376
Harfü’ t-tâ	75	78
Harfü’l-cim	84	84
Harfü’l-hâ	125	125
Harfü’ d-dal	144	146
Harfü’ r-râ	118	120
Harfü’ z-zâ	96	96
Harfü’ s-sin	136	136
Harfü’ ş-şin	123	125
Harfü’ t-tâ	32	33
Harfü’ l-ğayn	66	66
Harfü’ l-fâ’	93	93
Harfü’ l-kâf	269	271
Harfü’ l-lâm	60	60
Harfü’ l-mîm	165	169
Harfü’ n-nûn	123	121
Harfü’ l-vâv	25	50
Harfü’ l-hâ’	69	68
Harfü’ l-yâ’	35	35
TOPLAM	2381	2445

Buna göre eserin giriş kısmında Farsça sözcük sayısı 2319, derkenardaki beyitlerde verilen sayıların toplamına göre 2381, bizim tespit ettiğimiz sayı ise 2445'tir. Ancak bu sözcüklerin tamamının Farsça kökenli olmadığını, aralarında birçok Arapça kökenli sözcük bulunduğunu da belirtmek gerekir. Müellifin verdiği sayılar arasındaki çelişki ve yazarın belirttiği sayıyla bizim tespit ettiğimiz sayı arasındaki çelişkinin sebebi anlaşılamamıştır.

2.7. NÜSHALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Yaptığımız taramalar neticesinde *Kân-ı Ma'anî*'nin dört nüshasını tespit edebildik. Bu nüshaların özellikleri aşağıda belirtilmiştir.

2.7.1. Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-1871. Numaralı Nüsha

Çalışmamızda "B" olarak adlandırdığımız bu nüshada eserin adı kapakta "*Kân-ı Ma'anî Lügat*" olarak geçmektedir. Sonunda yer alan

"Du'â nâmım Hasan bulupdur itmam
Bin elli üçde târîh "bil Rızâyî"⁴³

beytine göre eser 1053'te tamamlanmıştır.

Eser; giriş kısmı 53, sözlük kısmı 461 ve Hâtîme kısmı 11 beyit olmak üzere toplamı 525 beyittir. Hasan Cankurt eserde "Harfü'l-yâ" kısmının bulunmadığını, "Harfü'l-hâ" bölümünün de kısa olduğunu ifade etmektedir.⁴⁴ Ama bizim elimizdeki kopyada, sözü edilen sayfalar olduğu gibi başka herhangi bir eksiklik de söz konusu değildir.

⁴³ "bil Rızâyî" ibaresi ebced hesabıyla 1053/1643 yılını gösterir.

⁴⁴ Cankurt, s.166

İstanbul nüshasında bulunan giriş bölümünün birinci kısmı bu nüshada yoktur. Eser 1b'de Allah'a hamd ile başlar:

Bismi'llâhi`r-Rahmâni`r-Rahîm
(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün)

Be-nâm-ı Kâdir ü Hallâk-ı 'âlem
Ki oldur eyleyen bu hâki âdem

Sipâs ü minnet ü şükr-i firâvân
Ana olsun ki bize virdi ol cân

Getürdi çün bizi ketm-i 'ademden
Vücûd iklîmine âb ile demden

Hemân dem rızkımuz ol itdi takdîr
İdübdür ahsen-i halk ile tasvîr

Anı bilmek için geldik cihâne
Budur bâ'îş kim emr-i künfekâne

Bi-hamdi'l-lah getürdük ana îmân
Resûline salât olsun hezârân

Daha sonra Hz Peygamber'in medhine geçilir:

Muhammed Mustafâdur şânı levlâk
Anun hürmetine halk oldu eflâk

Zuhûr-ı nûr-ı pâki evvel anun
Dahı halk olmadan nâmı cihânun

Bi-hamdi'l-lah idüpdür ana ümmet

Umarız rûz-ı mahşerde şefâ' at

Ola yüz bin selâm ol rûh-ı pâke

‘Adedler sağışınca reml u hâke

Dahı ashâb u âline firâvân

Salavat ile selâm her sâ' at u ân

Daha sonra dönemin sultanı İbrahim Han için dua edilir:

Şehinşâha vire ‘ömr-i dırâzı

Şikârın ala a' dâ içre bâzı

Zamânında kamu âsûde-hâlüz

Bi-hamdi 'l-lah bugün ferhunde-fâlüz

Ki oldur mefhar-ı cümle selâtın

Mü 'ebbed eyle yâ Rab anı emîn

Halîl İbrâhîm ismi ile mes' ûd

Yire girdi bunun devrinde Nemrûd

Hemîşe gül açılsun gülşeninde

Hezârân hürrem u handân deminde

Sitâre-i hümâyûn dahi ber-ter

Ola şehzâdeler pîr u mu' ammer

Kamû a' dâsının üstine nusret

Bula ' izz u sa' adet ile bir taht

İlâhî tâ kıyâmet âl-i ' Oşmân

Ola devletle ' âlem içre sultân

Daha sonra devrin Şeyhülislamı Yahya Efendi'ye övgüler söyleyip onun için dualar eder. Bu bölüm İstanbul nüshasında bulunmamaktadır:

Hemîn var eyleye müfti'l-enâmı
Ki men Yahyâ'ü'l-a' zam bunun nâmı

Yine çün muhtafî nâm-ı şerîfi
Ziyâde ism-i a' zam oldu mahfî

Hakîkatde 'ulûm gencîne miftâh
Ki oldur müşkili hallâl ü fettâh

Yemm-i fazlun ki olmuşdur habîri
Rumûz-ı hikmetün oldur debîri

Yenâbî'-i kerem 'âlemde cârî
Yâ cûd ırmağıdur şîrîn-vârî

Efendi 'ilm ü 'irfânile her dem
Ola mahdûmı mümtâz ü mükerrerem

Fazîlet bağbânı ide ıslâh
İde her şüphemüz ol dahı îzâh

Nazîri olmaya ol ola 'âlim
Fesâhatle belâgat üzre dâ'im

Dem-â-dem devleti olsun müebbed
N'ola Mevlâ anı itse mü'eyyed

Yine Hak itmeye dünyâda muhtâc
Dem-i hânende şeb'ân ola bin ac

Ola ol hâsılî her fende kâmil
Yegâne merd ola ʿilmile ʿâmil

Bu bâğ-ı ʿâlem içre yine yâ Rab
Ola dâʿim muʿammer ol müretteb

Nesîb-i pâk cihânun müntehâsı
Muvaşşah ibtidâ vü intihâsı

Daha sonra eserinin telif sebebini ifade eder. Bu nüshada da telif sebebi İstanbul nüshası ile aynıdır:

Bunun tahrîrine çün oldı râğıb
Hemân bir kimse ʿilm-i Fürse tâlib

Didi Şâhidîʾde bulmam merâmum
Mahallinde lügâtlar olsa kâmum

Teheccî üzre olsa idi tertîb
Olurdı gâyetile ana terğîb

Recâsıyle Hudâʾdan istiʿânet
Hemândem eyledüm itdi iʿânet

Niyâzile hemân idince ibrâm
Olupdur bu hadîş kalbüme ilhâm

Kâleʾn-nebiyyü sallaʾl-lahu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem: Men kataʿa recâʿe men irtecâ kataʿallahu recâʿehu fîʾd-dâreyni.

Recâ idenlerün viren recâsın
Bulur dâreyn içinde irticâsın

Bu mazmûn hadîsile şurû' u
Hemândem eyledüm budur fûrû' u

Ardından eserin tertibi konusunda bilgiler verir, adını söyler, özelliğini belirtir. Daha sonra kendi adını, mahlasını ve babasının adını söyleyip dua ile bu kısmı bitirir ve sözlük kısmına geçer.

Çıkardum Şâhidî'den her lügati
Hudâ'dan istedüm in' am-ı Zâtı

Velî eylemedüm çokluk emek sarf
Telaffuz olmadı Fürsde sekiz harf

Ki onlar nâdir ü ekşer mu' arreb
Revâdur anları ' add eylesem hep

Birisi şâ vü zâl ü kâf ü hâdur
Birisi ' ayn ü sâd ü dâd ü tâdur

Getürdüm nazm için gâhîce bunda
Luğat kim buldum *Uknûm-ı 'Acemde*

Ki düzdüm rişte-i nazmumla anı
Ola nâmı bunun *Kân-ı Ma'ânî*

Kamû ebyâtı bahr-i Meşnevîdür
Ki Mevlânâyâ hubbum ma' nevîdür

Hurûf-ı evveledür i' tibârı
Luğat bulmakda çekme intizârı

Ne denlü eyledüm sehv vü hatâyı
Hüdâvendüm it ıslâh u ' atâyı

Gedâ Seyyid Hasan mahlas Rızâyî
Peder Hâcî Efendi Aksarâyî

Îlâhî lütfunile eyle mestûr
Hudâyâ seyyiâtum ola mağfûr

Cemî' müslimîne eyle rahmet
Du'âmız eyle yâ Rabbî icâbet

Okıyanlar benim nazm u makâlum
Ola yâ Rabbî 'ilm-i Fürsde 'âlim

Mefâ' ilün mefâ' ilün fe'ülün
Ġaraz 'arz-ı du'âdur pâdişâhum

Bu nüshada sözlük kısmı 461 beyittir. Bölümlerin şekil özellikleri İstanbul nüshası ile aynıdır.

Bu nüshadaki Hâtîme kısmı 11 beyittir. Şair bu bölümde Mevla'nın ihsanıyla kitabını nihayetlendirdiğini, tuhfesinin alemde okunmasını ve okuyanların kendisini hayırla anmalarını umduğunu, cihanda güzel bir amel işlemediğini, hatalar yaptığını söyler. Kerem sahibi Allah'tan bütün düşmanları toprak etmesini, kendisinin günahlarını bağışlamasını Hz. Muhammed'i kendisine şefaathane kılmasını diler. Çünkü her işte veren ve engelleyen O olduğunu, cümle halkın ondan ricada bulunduğunu, ulemayı mesrur edenin O'nun katı olduğunu belirtir. Kendisinin deva sahibine "giriftar-ı kaza" olduğunu, deva ile bir kurtuluşa ermeyi umduğunu ifade eder. Maarif ehlinin baş tacı edilmesini, devamlı ve değerli bir devlet bulmasını, şeyhü'l-İslâmın mahşer gününde Hakk'ı görmesini dileyerek duasını bitirir. En sonda da tarih beytini söyleyip eserini tamamlar:

Bi-hamdillah kitâbum intihâyı
Bulupdur eyledi Mevlâ 'atâyı

Umarım okına   âlemde tuhfem
Analar hayr ile iş bu gedâyı

Cihânda itmedim bir hasen a  m l
Kudâyi eyledüm itdüm hatâyı

Kerem k nı kerem ıssı hud d r
 de arza cemi  hasm yı

Bağışlaya kamu cürm   g n hım
şefi  ide Muhammed Mustaf yı

Ki oldur m ni  u mu  t  her işde
 derler cümle halk andan rec yı

Vel  z hirde olmuşdur teşebb ş
 den mesr r tapundur   ulem yı

Dev -s za girift r- ı kazayım
Dev  ile bulaydım bir reh yı

Ma   rif ehli olsunlar ser-efr z
Bulasın devlet-i   izz u bek yı

 l h  r z-ı mahşer şeyhu'l-isl m
Göre did r-ı Hak hatm it du   yı

Du    n mım Hasan bulupdur itm m
Bin elli üçde t r h bil Rız yı⁴⁵

⁴⁵ “bil Rız y ” ibaresi ebced hesabına göre 1053/1643-44 yılını gösterir.

2.7.2. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Ak Ze 184/1 Numaralı Nüsha

Çalışmamızda M1 olarak adlandırdığımız bu nüsha üzerinde, daha önce de belirttiğimiz gibi Muhittin Turan bir çalışma yapmıştır.

Eserin sonunda yer alan,

“Bin elli üçde olmuş idi nazmı
Bin altmış tokuz idi bu Rızâyî”

Alaşehre yine olmuşdı kâdı
Yazup bu nüsha[yı] itdi recâyı”

ifadesine göre yazar eserini 1053'te nazmetmiş daha sonra 1069'da Alaşehir'de kadı iken bu nüshayı yazmıştır.

Nüshanın Giriş kısmı 58, sözlük kısmı 460 ve Hâtime kısmı 12 beyit olmak üzere tamamı 530 beyittir.

Giriş kısmı ufak tefek sözcük farklılıkları dışında genel itibariyle B nüshasıyla aynıdır. Burada M1 nüshasında yer alıp B nüshasında bulunmayan altı beyti vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz:

İcâbet ide Mevlâ bu du'âyı
Du'âcîdur Rızâyî Aksarâyî

Bin elli üçde kıldum bunı tahrîr
Anınçün oldı târîh “bil Rızâyî”⁴⁶

...

Kerem kıl vâlideyne eyle rahmet
Cemî' müslümîn bula selâmet

⁴⁶“bil Rızâyî” ibaresi ebced hesabıyla 1053/1644 yılını ifade etmektedir.

Benüm neslüme virme inkırâzı
Olasın bu fakîrden irte râzı

Beni dünyâ vü 'ukbâ eyle sâlim
Hemîşe lutf eyle hiş ola hâlim

Utandırma meded rûz-ı kıyâmet
Du'âmuz eyle yâ Rab icâbet

Eserin sözlük kısmı toplamda 460 beyittir ve genel itibariyle B nüshasıyla aynıdır.

Hâtîme kısmı 12 beyittir ve söyleyiş farklılıkları olsa da içerik olarak diğer nüshalarla aynıdır:

Bulupdur işbu tuhfem intihâyı
Hudâmuz eyledi lutf u 'atâyı

Okıyanlar hemân dâ'im fakîre
Umaram ideler hayr du'âyı

Bin elli üçde olmuş idi nazmı
Bin altmış tokuz idi bu Rızâyî

Alaşehre yine olmuşdı kâêı
Yazup bu nüsha[yı] itdi recâyı

Okuyup yazalar tâlib olanlar
Analar umaram işbu gedâyı

Husûmum ide irzâ Hak Te'âlâ
Ki zîrâ eyledüm anda kazâyı

Nice ahkâm-ı şer‘iyede lâ-büdd
Yanıldum eyledüm nice hatâyı

Hudâ ‘afv ide cürmüm umarım ben
Kerem kânı ide lutf u ‘atâyı

Ki zîrâ Hazret-i Mevlâ-yı Ekrem
Kitâbumda dahı hem Mustafâyı

Hudâya cümle râci‘dür zamîrüm
N’ola yazdumsa ba‘zı mâsivâyı

İfâde için itdüm bunu tertîb
Okıyanlar ider bundan safâyı

Hudâ îmânile hatm ide âhir
Du‘â it târihi “meded Rızâyı”⁴⁷

2.7.3. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 2717. Numaralı Nüsha

Çalışmamızda “M2” olarak adlandırdığımız bu nüshada eserin adı kapakta “Kân-ı Ma‘anî min lûgat el-Furs’ul-Manzum” olarak geçmektedir.

Eserin sonunda yer alan

“Dilersen mazhar olmağı bu lütf
Tamâm Tuhfeye târih ol Rızâyı”

beytine göre eser 1052/1642-43’de tamamlanmıştır.

Nüshanın özellikle baş kısımları eksiktir. Diğer nüshalarda bulunan mukaddime kısmının ve “harfü’l-ba” bölümünün tamamı, “harfü’l-elif” bölümünün ise bir kısmı bu nüshada yoktur. Diğer bazı bölümlerde de yırtıldığı için tam olarak okunamayan birçok mısra vardır.

⁴⁷ “meded Rızâyı” ibaresi ebced hesabıyla 1069/1659 yılını gösterir.

Eser, içerik bakımından genel itibariyle M2 ve B nüshaları ile aynıdır.

Eserin sonunda 6 beyitlik bir Hâtîme vardır. Bu bölümde şair eserini tamamladığı için Allah'a hamd eder ve ondan bağışlanma diler. Eserinin âlemde daima okunmasını ve okuyanların kendisi için dua etmesini ister. Cihanda güzel ameller işlemediğini, kadılığı sırasında çok hatalar yaptığını, Allah'ın kerem sahibi olduğunu ve günahlarını affetmesini umduğunu, hukuk ashabını razı etmesini ve Hz. Peygamberi onlara şefaathçi etmesini diledikten sonra tarih beytiyle eserini tamamlar:

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Bi-hamdi'llâh kitâbum intihâyı

Bulupdur eyleye Mevlâ 'atâyı

Okına dâ'imâ 'âlemde yâ Rab

İdeler hayrile bârî du'âyı

Cihânda itmedüm bir hüsn-i a'mâl

Kazâda eyledüm sû'-i hatâyı

Kerem-kânı kerem ıssı Hudâdur

Umaram 'afv ide cürm-i gedâyı

Hukûk ashâbımı eyleye irzâ

Şefî' ide habîbi Mustafâyı

Dilersen mazhar olmagı bu lütfe

Tamâm Tuhfeye târîh "ol Rızâyî"⁴⁸ (22b)

Eserin müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Eksik olduğu için beyit sayısı tespit edilememiştir.

⁴⁸ "ol Rızâyî" ibaresi ebced hesabıyla 1052/1642-43 yılını gösterir.

2.7.4. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY579 Numaralı Nüsha

Eserin biçim ve içerik özelliklerini inceleme kısmında ayrıntılı olarak verdiğimiz için burada ayrıca üzerinde durulmayacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

3.1. METİN KURULURKEN TUTULAN YOL

1. Metin teşkilinde ilmi eserlerde uygulananagelen aşağıdaki çeviri yazı sistemi kullanılmıştır.

أ - ʾ

ث - s/S

ح - ḥ/H

خ - ḫ/H

ذ - z/Z

ص - ṣ/Ş

ض - ḍ/D, ḏ/Ž

ط - ṭ/T

ظ - ṣ/Z

ع - ʿ

غ - ğ/G

ق - q/Q

ك - ḵ/Ń, k/n

2. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler şu şekilde gösterilmiştir.

ا - ā/Ā

و - ū/Ū

ى - ī/Ī

3. Farsça vâv-ı ma'dûleler uzun adan önce “˘” işareti ile belirtilmiştir.

4. Metinde vezin ve anlam eksikliklerini gidermek için eklediğimiz hece ve kelimeleri [] içerisinde gösterilmiştir.
5. Vezin kusuru bulunan mısralar dipnotta belirtilmiştir.
6. “Ne” ve “ve” ile yapılan birleşmelerde düşen ünlü harf ilmî eserlerde kullanılageldiği gibi apostrofla “n’ola” ve “v’ey” şeklinde gösterilmiştir.
7. Çeşitli nedenlerle okuyuşundan şüphelendiğimiz sözcükleri (?) işareti ile belirtilmiştir.
8. Metinde aslında uzun okunması gerekirken vezin gereği kısa okunan Arapça ve Farsça asli uzunluklar, vezne uygun şekilde kısa okunmuştur.
9. 17. yüzyıldan itibaren karşılaşılan, 18. yüzyılda da devam eden fonetik farklılıklar konusu, bilimsel çalışmalarla kesin biçimde ortaya konmadığından metnin seslendirilmesinde klasik şekiller kullanılmıştır.
10. Metinde Arapça ve Farsça kelime ve eklerin yazımında Prof. Dr. İsmail Ünver’in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” adlı makalesindeki esaslara elden geldiğince uyulmaya çalışılmıştır.

3.2. NÜSHALARIN ÖZELLİKLERİ

Yaptığımız taramalar neticesinde *Kân-ı Ma‘nî*’nin dört nüshasını tespit edebildik. Bu nüshaların özellikleri aşağıda belirtilmiştir.

3.2.1. Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-1871. Numaralı Nüsha

Nüshanın katalog bilgileri aşağıdaki şekildedir.

Arşiv Numarası	: R-1871
Eser Adı	: Kâne Maânî Lugat
Yazar Adı	: Rızâ’î Hasan b. Abd er-Rahmân Aksarâyî
Ölümü	: 1071/1660

Konu : Sözlükler
Dili : Farsça-Türkçe
Telif Tarihi Hicri (M) : 0 (0)
İstinsah Tarihi H. (M): 0 (0)
Bulunduğu Yer : Bosna-Hersek
Koleksiyon : Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmalar

Bazı Özellikler

Boyut (Dış-İç) : 210x130 mm.
Yaprak : 29
Satır : 14
Yazı Türü : Ta'lik 210x130 mm, 29 yp. 14 satırdan oluşmaktadır.

Eser okunaklı bir talik hatla yazılmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir.

3.2.2. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Ak Ze 184/1 Numaralı Nüsha

Çalışmamızda M1 olarak adlandırdığımız bu nüsha üzerinde daha önce de belirttiğimiz gibi Muhittin Turan bir çalışma yapmıştır.

Nüshanın bilgisayar kayıtlarındaki katalog bilgileri aşağıdaki şekildedir.

Arşiv Numarası : 45 Ak Ze 184/1
Eser Adı : Lugat
Yazar Adı : Rızâ'î Hasan b. Abd er-Rahmân Aksarâyî
Ölümü : 1071/1661
Dili : Farsça-Türkçe
Telif Tarihi Hicri (M.): 1053/1643
İstinsah Tarihi : 1152/1739-40
Bulunduğu Yer : Manisa İl Halk Kütüphanesi
Koleksiyon : Manisa-Akhisar Zeynelzade
Boyut (Dış-İç) : 214x129-171x78 mm.
Yaprak : 1b-37a
Satır : 11

Yazı Türü : Nesih
Kağıt Türü : Üzüm salkımı arma filigranlı
Bazı Özellikler : Sırtı siyah bez, siyah pandizot kaplı mukavva cilt, müzehhep mihrabiye; söz başları, rakamlar, keşideler kırmızı; eserde Çili Zeynel b. Hacı Ali'ye ait vakıf mührü var.

Eser 1152/1739 yılında istinsah edilmiştir ancak müstensihisi belli değildir.

3.2.3. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 2717. Numaralı Nüsha

Nüshanın katalog bilgileri aşağıda verilmiştir:

Arşiv Numarası : 45 Hk 2717
Eser Adı : Kân-ı Ma'ânî
Yazar Adı : Rızâ'î Hasan b. Abd er-Rahmân
Müstensih : ?
Konu : Sözlükler -Türkçe-Farsça
Telif tarihi : 0 (0)
İstinsah Tarihi : 0 (0)
Bulunduğu Yer : Manisa İl Halk Ktp.
Koleksiyon : Manisa İl Halk Ktp.
Boyut (Dış-İç) : 200x130-155x75 mm.
Yaprak : 22
Satır : 17
Yazı Türü : Talik
Kağıt Türü : Yerli
Notlar : Şemseli, zencirekli kahverengi meşin ciltli, söz başları ve cetveller kırmızı, ilk iki yaprak müzehheb ciltlidir.

3.2.4. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY579 Numaralı Nüsha:

Nüshanın bilgisayar kayıtlarındaki katalog bilgileri aşağıdaki şekildedir:

Başlık : Kan-ı Maani veya Tuhfe-i Rızâi
Yazar : Seyyid Zühre-marzade Rızâi
Yayın Bilgisi : [yy. : yy., t.y.].
Fiziksel Tanımlama : 53 v. ; 208X144 mm.
Genel Not :
Eserin yazıldığı hattın cinsi : Talik.
Sayfadaki satır sayısı : 11

Eser müellif hattıdır.

Konu Başlığı : Türk Dili -- Sözlükler – Farsça--Fars Dili – Sözlükler

Eser, sırtı kahverengi, üzeri mor renkte kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde; 205x140 (155x98) mm. ölçüsünde, 11 satırlı, 53 yp.tır. Yazarın talik hattıyla 4 Rebiü'l-evvel 1082 / 11 Temmuz 1671 tarihinde yazılmıştır. Sayfalar cetvellidir. Beyitlerde geçen Farsça kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmış, birbirinin karşılığı olan kelimeler numaralanmıştır.

KĀN-I MA'ĀNĪ

METİN

[1a]

Tārīḥ-i Tahṛīr in Tuḥfe

(Fā' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fa' lün)

- 1 Oldı Uḡnüm-i ' Acem Şāhidī birle taştır
İsmine Kān-ı Ma' ānī diyü itdüm ta' bīr
- 2 İşbu tuḥfe ' acebā ne gün olupdur dirseñ
Oldı tārīḥ aña Kān-ı Ma' ānī tahṛīr

(Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün)

[1b]

- 3 Budur Kān-ı Ma' ānī oldı inşā
Ki fer' -ı Şāhidī' dür itdüm imlā
- 4 Nazımdur oldı Uḡnüm ile terkīb
Teheccī üzredür ammā ki tertīb
- 5 Olındı şāḥibi remz(?) ile ta' yīn
Ḥudāvendüm biline ola taḥsīn
- 6 Muvaşşah oḡına bu tuḥfe her dem
Dilerim oḡuyan ola mükerrerem
- 7 ' Azīz ola cehilden bula ḡalāş
Ola ' ālemler içre işbu ḡul ḡās
- 8 Yaza oḡuya ol kes Fārisī ḡaḡ
Yañılmaya daḡı olmaya ḡalaḡ
- 9 Seve erbāb-ı ' ilmi ola muñşif
Vire Ḥaḡ ' ilm aña ola muşannif

10 Yemīninde ŧimālinde efendī
İde ‘ilmi tekellüm Hind ü Sindi

11 Ola her bir lisān āsān ki aña
Liyākatle ola ‘ālim u dānā

12 Ğinā-ı kalb vire Hağ ola mevşūf
Dehrde ola ‘irfān ile ma‘rūf

13 Umarım olmaya nazīr u niddi
Hemīn ğālib ola olmaya neddi

[2a]

ي قال
(Yuğālū)

14 ك ل ما ي نظم ل ا ف ا د ت
ف ذاك مخض من ال ع ب ا د ت
(Kullemā yunezzimu li’l-ifādeti
Fezāke meħiđđu minel ‘ibādeti)

15 ولا ي قدر ت ك ل م الح ر ف ا ح د
ال ا ب ع و ن الل ه وال ا ر ا د ت⁴⁹
(Velā yeğdiru tükellimü’l-herfi eħed
İllā bi ‘avni’llāhi ve’l-irādeti)

⁴⁹ Denilir ki bir ŧeyi ifade etmek amacıyla nazmedilen her ŧey ibadet sayılır. Allah’ın yardımını olmadan hiç kimse bir harf bile söyleyemez.

Beyān-ı ‘aded-i luġāt-ı kitāb
(*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*)

- 16 Faķır cem‘ eyledüm işbu kitābda
İki biñ üç yüz on toķuz lüğātı
- 17 Müzekkī ola Şāhidī’ye bunlar
Müzekkādur gidere müşkilātı
- 18 Efendim ‘afv ide luţf u keremler
Ķuşūrı işm u zenb-ı seyyi’ātı
- 19 Ħuşūşen ide arza ħaşmāyı
Elinden ala ġarīmiñ kuđātı
- 20 Rızāyī bende eyler bu ricātı
Göre ‘Adn’a girüp ol ‘ālī zātı

[2b]

Bismi’llahi’r-raĥmāni’r-raĥīm
(*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*)

- 21 Be-nām-ı Ķādir [u] Ħallāk-ı ‘ālem
Ki oldur eyleyen bu ħāki ādem
- 22 Sipās u minnet ü şükr-i firāvān
Ana olsun ki virdi bize ol cān
- 23 Getürdü luţf idüp ketm-i ‘ademden
Vücüd iķlīmine āb ile demden
- 24 Olanca rızķımızı itdi taķdīr
İdüpdür aĥsen-i ħulķ ile taşvīr

- 25 Hakk'ı bilmek için geldük cihâne
Kadîmdür yok şeriki bî-bahâne
- 26 Aña hamd u senâ getürdük imân
Umarız eyleye maşşerde gufrân
- [3a] 27 Resûlün eyledik cân ile taşdıķ
Muhammed yâr-ı ğâr Bûbeker Şiddîķ
- 28 Buyurdı Hakk anuñ şânında levlâk⁵⁰
Bu halk gelmezdi dönmezdi eflâk
- 29 Zuhûr-ı nûr-ı pâki evvel anuñ
Dağı halk olmadan nâmı cihânuñ
- 30 Virelim rûh-ı pâkine şalavât
Dağı âliyle aşşâbına bi'z-zât
- 31 Gice gündüz ola rûz-ı kıyâmet
Selâm olsun hezârân yevm u sâ'at
- 32 'Adedler şağışınca remle hâke
Hudâ îşâl ide ol rûh-ı pâke
- 33 Ola maķbûle bu tuhfemiz âmîn
Şefâ'at eyleye Muhammed emîn
- 34 Şehen-şâha vire 'ömr-i dirâzı
Şikârın ala a' dâ içre bâzı

⁵⁰ Ki ya' ni gelmeŖe Resûl cihâne

Bilinmez idi bu devr-i zamâne

- 35 Sitāre-i bülendi ola ber-ter
Efendim ola şeh-zāde mu‘ammer
- 36 İlāhī tā kıyāmet āl-i ‘Osmān
Sa‘ādetle ola ‘ālemde sulṭān
- [3b] 37 Vezīri ‘askeri ola muḏaffer
Vire fetḥ u futūḥ Allāhu ekber
- 38 İcābet ide Mevlā bu du‘āyı
Du‘ācıdur Rıẓayī Aḳsarāyī
- 39 Bunuñ taḫrīrine bil oldı rāğıb
Hemān bir kişi gāyet Fūrs’e ṭālib
- 40 Didi Şāhidī’de bulmam luğātı
Maḫallinde laḳab bulmak da ḳatı
- 41 Teheccī üzre olsa idi tertīb
Ki fevrī bulunurdu itdi terğīb
- 42 Niyāz ile o kes idince ibrām
Ḥaḳ itdi bu ḫadīşi ḳalbe ilhām
- 43 مَنْ قَطَعَ رَجَاءَ مَنْ ارْتَجَا
قَطَعَ اللَّهُ رَجَاءَهُ فِي الدَّارَيْنِ⁵¹
(Men ḳaṭa‘ a recā’ e men irtecā
Ḳaṭa‘ allahu recā’ ehu fī’ ddāreyn)⁵²

⁵¹ İsmail b. Muhammed el- Aclūnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Muzilü'l-İlbas*, 3. Baskı, Beyrut, Dâru'l- Kütübi'l-İlmiyye, 1988, C.2, s.272.

⁵² Her kim ki bir kulun Allah’tan ümit kesmesine sebep olursa Allah da o sebep olan kişinin iki dünyada ümidini keser.

- 44 Bu maẓmūn ḥadīṣ ile ūrū'ı
Hemān itdūm budur aſlıñ fūrū'ı
- 45 Ki itdūm intiḥāb ekſer luġatı
Ḥudā'dan istedūm en'ām-ı zātı
- 46 Ricā idenleriñ viren ricāsın
Bulur dūnyā vü 'uḳbā irticāsın
- 47 Velī eyledūm çoḳlıḳ emek ſarf
Ṭelāfuẓ olmadı Fūr's'de sekiz ḥarf
- [4a] 48 O ḥarfler nādīr ü ekſer mu'arreb
Revādur anları 'add eyleşem heb
- 49 Birisi ſā vü zāl u ḳāf u ḥā'dur
Birisi 'ayn ſād dād zā'dur
- 50 Getürdūm nazm için gāhīce bunda
Luġat kim buldım *Uḳnūm-ı 'Acem*'de
- 51 Ki düzdūm riſte-i nazmīle anı
Ola nāmı bunuñ *Kān-ı Ma'ānī*
- 52 Ḥurūf-ı evveledür i'tibārı
Luġat bulmaḳda çekme intizārı
- 53 Biraz ebyātı baḥr-ı Meſnevīdür
Bu Mevlānā'ya meylim ma'nevīdür
- 54 Ne deñli eyledūm sehvi ḥaṭāyı
Efendūm eyle iſlāḥ u 'aṭāyı

- 55 Ki es-Seyyid Ḥasan maḥlaş Rızāyī
Peder Ḥacī Efendī Aḫsarāyī
- 56 İlahī seyyiātım ola mestūr
Ḥudāyā faẓlıñ ile ola maḡfūr
- 57 Benim neslime virme inḫırāzı
Olasın bu faḫīrden irte rāzı
- 58 Oḫuyanlar benim nazm u maḫālım
Ola ḡayet de Fūr̄s ʿ ilminde ʿ ālim
- [4b] 59 Kerem ḫıl vālideyne eyle raḫmet
Cemīʿ -i Müslimīn bula selāmet
- 60 *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
Duʿ āmız ola yā Rabbī icābet

ḤARFŪʿL-ELİF

(Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilāt)

- 61 *İzed* Allāh *āb* şu gök *āsumān*
Āferīnende yaradıcı cihān
- 62 *Ebr* buluḫ *eşk* daḫı gözde yaş
Āb-rū yüz şuyına di *ebrū* ḫaş
- 63 Tāc *efser* oldı *efsār* dur yular
Ṭoñmış *efsürde* getür dimekdür *ār*

- 64 Seng⁵³ -i miḵnāṭīsa di *āhen-rübā*
Ma' nīde *āyā'* acib *ān-rā* aña
- 65 Meşel⁵⁴ *efsāne*dürür *afsū* yabā
Āsitūn esbāb yeñidür gīc *ūyā*
- 66 Esnemek *āsā*durur daḥı gibi
Āferīn alkış nidā ḥarfīdür *ī*
- 67 Ḥayf' acib *efsūs efsūndur* mekīr
Ḳurşun *ūsrib* şu göli *āb-gīr*
- 68 *Esb* at *ester* kaṭır *erzen* tarı
Deve *üstür ārd* un *īn-sū* beri
- [5a] 69 *Āteş* od çaḳmaḳdur *āteş-zene*
Āb-gīne şırça gözgi *āyīne*
- 70 *Āzmūden* şınamaḳ bal *engebīn*
Āşitī ya' nī barışmaḳ *īm* bu *īm*
- 71 *Āzer* āteş yıldız *aḥter ez* -den
Oldı *ārāyiş* bezek *ez çī* neden
- 72 *Ān-sū* öte daḥı ḥayrān *āsīme*
Çifte koşduḳları öküzdür *ayme*
- 73 *Āb-dān* kavıḳ [ü] kaşnı *engūjed*
Āşiyān kuş yuvası *ārī* eved⁵⁵

⁵³ Taş

⁵⁴ Hikāye

⁵⁵ Abdān-ı ḥayvānlardan çıkan kavıḳ

- 74 Dağı *ārī* pāk *alp*dur pehlevân
În budur hem dağı oldur ya^c nī *ân*
- 75 *Āzmāyiş* sınıamak *āyiş* geliş
Bulaşık *ālāyiş* ü kıoldur *eriş*
- 76 Gergedân *erc* oldu işik *āstân*
Ûştülüm ceng ^c arbede düğün⁵⁶ *ibân*
- 77 Oldı *āmīhten* karışmak hırş *âz*
Āle tavşancıl kuşıdur *endek* az
- 78 *Īneg* işte atmak *endāhten*
Āşinā bilmiş[dür] irmek *āhten*
- 79 *Efed efder* kardeşoğlı iy püser
Āb-dār şulıca mīve *er* eger
- [5b] 80 Yüzik *engüsterī āyīn*dür töre⁵⁷
Geyik *āhū* yavrusı *āhū-bere*
- 81 Bunda getir dimege *īn-cā biyār*
Öte ilet *ân-cā bü-ber* peyk *Ûsküdār*⁵⁸
- 82 Bezenilmiş şey'e di *ārāste*
Āhek alçı yab ola *āheste*
- 83 Şehr-i Mışır içinde *īhrām* ber-binā
Şemse mīzān ya^c nī *uşturlāb*⁵⁹ ola

⁵⁶ Kıola ve başa yakdıkları düğündür.

⁵⁷ Ādem ^c aleyhi's-selām per olmazdan evvel binā olmuş yüce zıbadur. Ni^c metu'llāh

⁵⁸ Ûsküdār nām-ı şehrdür ve ilçıye dağı dirler. Ni^c metu'llāh

⁵⁹ Uşturlāb Żād-ı Mu^c ceme ile mīzān-ı şemdür. Uştur ya^c nī mīzān lāb-i şemse dirler. Ni^c metu'llāh

- 84 Dağı *ārām*dur dölenmek *est* dür
Ehrimen dīv adıdur *engišt* kömür
- 85 Dindi *āmāde* yaraqlanmış ol *ān*
İstāden ya‘ nī gider[ken] tūran
- 86 *Āb-tābedür* gügüm *enbür* kıışāc
Āb-keş saķāya dindi ılķın *āc*
- 87 Oķ nişānı yerine *āmāc* di hem
Dağı *ūmāc* meşel *āmāc* dem-be-dem
- 88 Oldı *evreng* ‘ izz ü baht u āftāb
Dağı zībā dağı baht u māh-tāb
- 89 *Ān ki* o *āyed* gele *īn-est* budur
Āb-ı hoş-güvār iče siñici şudur
- 90 Fercüñ iki cānibine *isketān*
Āb-pūšt hem şehvet adı ey cevān
- [6a] 91 *Erc* devlet [u] *ebrencin* bilezik
Ūstūh ān ya‘ nī kemik *ālū* erik
- 92 Ālet *efrāz* aşılı *āvīhte*
Kazanılmış ola şeyi *endūhte*
- 93 Ğalaba *enbūh* demir şey *āhenīn*
īn-çünīn böyledür öyle *ān-çünin*
- 94 Demir *āhen Engelyūn* İncil
İsm-i Haķ lisān-ı ‘ İbrānī’ de *Ī*

- 95 Dağı *āverden* getürmek iy püser
Çenber *āhençedürür*⁶⁰ çirkîn *āver*
- 96 İşlamak *āğuşten* u mühlet *emān*
Zārılık *efğān* hediye *armagān*
- 97 Dağı *endūzī* kazanursın dimek
Mānī bir nakqāş kitābı *Erjeng*
- 98 Üzüm *engūr* ālıc *ejdef* nār *enār*
İncıkrık tutmağa *encūğ* aňla var
- 99 Dağı bükülme dinür *encūğ* yine
Hem ħarīş ādeme *ālūde* dine
- 100 Āħir *encām* oldu *āğāz* ibtidā
Bugün *im-rūz* dağı bunlar *īn-hā*
- 101 Kaldırmağ oldu bil *efrāšten*
Sigil *āzeh* şanmağ *engāšten*
- [6b] 102 Zaħmet *āsīb* ü toquşmağdur hemān
Esterven ‘ aqīm ħasret *ezmān*
- 103 *Enderūn* içeri *ürkī* ya‘ nī mevc
Fitne *āşüb* yüce yer ġāyetde *evc*
- 104 Köseğı *āşüb* *īm-sākdür* bu yıl
Gövde şişine dinür *āmās* bil

⁶⁰ Āhençe bir demirdür ki ħallāclar bez toqurken beziñ enine tutarlar toğrı olsun diyü, aňa çenber dirler.

- 105 *Āzerm* hürmet ‘azīzān *ercümend*
Mu‘temid *üstām* tama‘lı *āz-mend*
- 106 Şimdi *eknūn* oldu dirnek *encümen*
Ābile çiçek kabarcık olsa ten
- 107 Açık *efrūz* yüce *efrāz* kul *eyāz*⁶¹
Ortağ *enbāz* oldu *āhīz* fitne nāz
- 108 *Ān kes* ol kimse[dür] *işkil* baklavā
Gelmek *āmed* iy nicedür *ī besā*
- 109 Büklüm *ājeng* oldu muhkem *üstüvār*
Feslegen⁶² *ispergam* iç tonı *izār*
- 110 Od közi *aḡger* tağarcık *enbān*
Kalay *erziz*dür geñez *āsān* ‘ayān
- 111 *Āftāb* güneş *āgūş*dur kucağ
Yamalı ton *edīm āteş-dān* ocağ
- 112 *Āb-ı revān* di aqarsuya şehā
Āsyāb degirmen oldu *āsya*
- [7a] 113 Gözyaşı *eşk* oldu *encūğ*dur ocağ
Dağı *āhen-gir* demirci *isfid* aq
- 114 *Endürüz* ışmarlamak *āhār* hāşil
Ova *Āmūn*dur Buḡārā’da o bil

⁶¹ Hāşş ayāz demek hāşş kul demektür.

⁶² Reyhān

115 Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilāt
Setr ide Mevlā efendi 'aybı gel⁶³

ḤARFÜ'L-BĀ'

(Müfte' ilün Müfte' ilün Fā' ilün)

116 *Büzürg* ulu kimse *peyām*dur haber
Ḥaqq'ı haber virici *peygām-ber*

117 *Pür* oğul dağı dinildi *püser*
Çardaş ile baba *birāder peder*

118 *Pāy* ayak *būd* idi *bī-gāne* yād
Çok ola *bisyār* dağı yile *bād*

119 *Beze* günāh peyk adı oldı *berīd*
Püt şaneme dindi söğüd adı *bīd*

120 Demrene *peykār* dinür ek *bikār*
Bic *bider u* ceng ü şavaş *peygār*

121 Nice *besā* çehreye di *peyker*
Yağmura *bārān* kanat *bāl ü per*

122 Olsa müsāvī *berāber* di hem
Perde hicāb oldı haberdür *peyem*

[7b] 123 Bıldıra *pār* hem dağı di *pār-sāl*
Çatı kıca kimsedürür *pīr-sāl*

⁶³ Yüz toqşan bir oldı elif'de luğāt

İde Mevlā bize ref' -i müşkilāt

- 124 Kuş *bihrāş* işe *bişāş* ur *bizen*
Söyle *bigū* kocağarı *pīre-zen*
- 125 Git *birev* alçağa *pest* şıc *birī*
Peyrev uyucu kişidür *bāz* giri
- 126 Yavru *peçe* toğan adı dağı *bāz*
Behre naşīb siñire *pey bağ* kaz
- 127 Dindi *perestār* dağı qaraveş
Būs öpüş çekmege dirler *bikeş*
- 128 Okı *bihūn* yine *bigūş* dürüş
Be-tū saña at yelesi adı *püş*
- 129 Yüne *peşm pehlū* iyegi ilet *büber*
Ber yemiş [ü] sīne *pelpīk*dür büber
- 130 Miveye *ber* üste di *ber berter*
Yuğarılık baş qazıyan *berber*
- 131 *Bā-tū* seniñle olaydım *büdem*
Bir yere gelmege di *berhem şüdem*
- 132 Aş kabakı *peyk*dürür yağ *bisüz*
Bağ *biniger* eskicidür *pīne-düz*
- 133 Gör *bibīn* eyle *bisāz* gül *bihand*
Bende di kul *bāzū* di kol nuşha *pend*
- [8a] 134 Bağlamağa *bend* buğağuya *bend*
Büğuna vü güne dağı dindi *bend*

- 135 Ütme kaşıl *pīş-hūr* ü dök *biküb*
Oyna *bübāz* bezek olan şey'e *püb*
- 136 Tam ile tañ bu ikisi oldı *bām*
Pāye dinür mertebeye üste *bām*
- 137 Şubha yakın giceye di *bāmdād*
Bād yile di dağı di olsun *bād*
- 138 *Bizr* tohum tohum ekene *bizr-ger*
Ekdi *bigest* al dimege di *biher*
- 139 *Penc* beş ü hem dağı yigirmi *bist*
Elliye *pencāh* qarışdur *bidest*
- 140 Fā'idesiz *bī-hūde bārbaṭ* kopuz
Būdinedür na' ne dağı yapuz
- 141 *Bişnev* işit yoğun olan sese *bem*
Pālu sigil şarmaşık otı *peçem*
- 142 *Buz* kiçidür çörek otına *buganc*
Kozlıca halvāya dinür *pürgenc*
- 143 *Bezm* dinür meclis-i şürbe temām
Ülker'e *Pervīn piyāleye* cām
- 144 Mirrīḥ'a *Behrām* dinür yüke *bār*
'Adl ile destūra dağı dindi *bār*
- [8b] 145 *Beste* dinür bağluya vü yüce *ber*
Piste dinür fıstıka [hem] gögse *ber*

- 146 Türkce gümüldürün adı *ber-bend*
Ard'a *pes* u *pîş* öñe uçmaq *perend*
- 147 *Puhte* di bişmişe dağı *berf*ķār
Devlete irmişe dinür *bahtiyār*
- 148 Ķaşı dimek arķamı *püştem bihār*
Dindi *biken* ķopar u götür *biyar*
- 149 Arķaya hem yeni şey'e dindi *puşt*
Püşte yilek dindi ħız oğlana *püşt*
- 150 Cennet-i A' lā'ya *bihîşt pür*tolu
*Per*ķanat [u] ķoķuya dinildi *bū*
- 151 Dağı *būverziden* özenmek aña
Bāver inanmaq [u] *biyā* gel baña
- 152 Arķa tutacaķ yere di *puştivān*
Dindi *pālîz-bān* ola bāğçevān
- 153 Bāğ ile bostāna di *pālîz* hem
Bāften ördi dağı *beçidem* direm
- 154 Dağı *büsüden* dinür sürmege
Argaca *pūd būd* idi *bed* keme
- 155 Yatduğı yer dindi günün *bāhter*
Pertev odur şu' le-i şems u ķamer
- [9a] 156 *Pişter* ileriye vü *pester* giri
Döşege di *pister* u fāriğ *berī*

- 157 *Bā-tü* saña dağı *be-men* di baña
Hem dağı *be-sü-yi tü* senden yaña
- 158 *Berde* qaraveş dinür u çorba *bā*
Dindi naştb ser-keşidür *bī-nevā*
- 159 Oldı *baţar* hezl u kibr *bād-zem*
Cümle maraž adına di *bād-rem*
- 160 *Pāk-nijād* oldı o kes aşlı pāk
Çorqu ile guşşaya dinildi *bāk*
- 161 *Pāz* ʿaşr güz günine *pāyize*
Pāk arı arıcadur *pākize*
- 162 Şūfi halāl-zāde kişi *pārsā*
Bā biledür şey degerine *bahā*
- 163 *Bīr* dinür yıldırırma çoca *pīr*
Oğ yelegi adına di *per-tīr*
- 164 *Pīşedür* iş ustalara *pīşe-ger*
Bīşe meşelige habīs *bed-ter*
- 165 *Bī-şerm* udsıze dinür *püt* şanem
Çurdeşeni maražıdur *pesterem*
- 166 Yelici *pūyende* segirtmek *bitāz*
Bāzi oyun şoğan adına *piyāz*
- [9b] 167 Çevreye *pīrāmen* u *pīrüz* zafer
Çoltuğa di *bağal* u tavka *perker*

- 168 *Bāru* kürek kaplan adına *peleng*
Beheme dükeli kamu *benc* beng
- 169 Gömlege *pīrāhen* u ezmek *bisāy*
Bīz tokıyan çulhaya di *bāf-pāy*
- 170 alkı demek *berçe* iletmek *berd*
Bāde süci dindi o *bī-cāna* mürd
- 171 ayrıya *bīmār* dinür orkı *bīm*
Ben iyuyüm dinmege di *bihterem*
- 172 Yaş tuta *bā-sūg* fitile *pelek*
Dindi ki *pervānedürür* gebelek
- 173 as adı *pingān* di *bāyed* gerek
Yāda di *bī-gāne* üne *bāng* pek
- 174 Yaşı ile ine dinildi *pehün*
İnli *pehın* gül kökine *göl-bün*
- 175 Cümle ağaclar kökine dindi *bün*
Pīne yama dibe dağı dindi *bün*
- 176 Pūla *peşiz* raş idene *pāy-küb*
Dindi *bināz* nāzlan ayā raşı hūb
- 177 Ayvaya *bih* o *bine* vir *bideh*
İyu olan şey'e şağa dindi *peh*
- [10a] 178 *Bes* yeter öyle *pes* u hayli *bes*
Artıa *bīş* öne di *pīş* sonra *pes*

- 179 *Pers* yular şormağa di *pürsiden*
Kaşkı *pürs* yitmege *büres* cümleden
- 180 *Pây-bürehnedür* ayağı yalın
Bed yaramaz *behmen* odur kış gün
- 181 Besleyici cümleyi *Perverdigār*
Bār-i Hudā Hazret-i Haq meyve *bār*
- 182 *Bār* ağac hāşılıdur kerre *bār*
Yüke di *bār* dağı icāzete *bār*
- 183 Şakalı kaba kişidür *belma-rīş*
Yaşdıka di *bāliş* u ileri *pīş*
- 184 *Pūye* yalın *perhev* kiler *bīd* söğüd
Dağı *bed-endiş* hasūd oldu *būd*
- 185 *Bīve* tul ‘avrete dinür kes *bübür*
Oldı *perend* ibrişim u tolu *pür*
- 186 Devleti el virene di *bahtiyār*
Getür anı yukarı dimek *berār*
- 187 *Pātiledür* taba tuman *pejmile*
Beyū dinür yengeye gelin ile
- 188 Dindi vedā‘ eylemege *bed-rūd*
Kuzı *bere* köke di *bīh* idi *būd*
- [10b] 189 Alına *pīşāne* savaş *perhāş*
Şanmağa dinildi yine *pendāş*

- 190 *Pīse* alaca ulular *büzürgān*
Dağı nağışlıya dinür *perniyān*
- 191 *Berḥ* biraz *baḥye* legendeye di
Güye *peyū* kulluğa di *bendegī*
- 192 *Bevṣ* riyā dağı *beyābān* yaban
Beyū ikiz toğa kız u oğlan
- 193 Ağız insāna dinür *bed-fūz*
Dağı dinür ağıza bil indi *pūz*
- 194 Dağı çuvalduz adıdur *pendūz*
İtse zuhūr ańsızın oldu *bürüz*
- 195 Oldı yavaş kişi adı *bürdbār*
Berṭla börk⁶⁴ oldu⁶⁵ hemīn yaz *behār*
- 196 Āhire *pāyān* u ta' n *peygār*
Penbe biten yire dinür *penbe-zār*
- 197 Pūta ṭapan kāfire di *pūt-perest*
Ḥorlamak uyķuda dindi *baḥest*
- 198 *Pāçile* bir taḥta ayaķa giye
Kim ki anı batmaya ķāra diye
- 199 Bucaķ adı *peygūle pelḥam* şapan
Pāz dinür kösnük ola oğlan

⁶⁴ Dil-bend borkidür.

⁶⁵ Berek, bā ve rā'nın fetḥi ile bir güne külāhdur ki dervişler giyerler. Ni' metu'llāh.

- [11a] 200 Ebe karı adına di *pīşyār*
Şavaş ile cenge dinür *peygār*
- 201 Yapağa *berg* kığa *pişk bāng* ün
Ulaşa ün üne di *peyveste* çün
- 202 Karlağuş kuşu *perestū* dinür
İbibik adına *būbū*dur dinür
- 203 Koşuya *bū* Hindī Hakīm *Berehmen*
Zorlı kişi *pehlevān pehlī* yan
- 204 *Bāşed* olur hem dağı bil köpri *pül*
Bāhi vü *bā* aş adı topuğ *pejul*
- 205 Otlā *biçer pūşide* gizli olan
Yel-pezedür *bād-zen* u yegler *bihān*
- 206 *Bād-bizen* yelpeze *bīnī* burun
Dindi *bihūş*⁶⁶ ola ol ehl-i cünün
- 207 Yelken adına dinilür *bād-bān*
Şorğun ağacımñ adı oldı *bān*
- 208 *Pūşide* di çürige *bed-rām* toşun
Dağı *be-ħabiden* uyumağ bütün
- 209 Miħnet ü işkencedürür *pīç pīc*
Bedreke bāc dağı yarağdur *besīc*

⁶⁶ ‘Aklı gide.

- 210 *Beḥsīden* ya^ç nī zebūn ol *baş*
Çab u kaçak *bār-dān* u *bāh* eş
- [11b] 211 Yıldırıma *beḥnev* dinür şar *bepic*
Daḥı *binūş* hem *biyāşām* yi vü ic
- 212 İcyāğa *pīh* tatlı yedi *bā-meze*
Pence el ayası kötü *bī-meze*
- 213 *Peje* silāḥ yi dimege di *be-ḥūr*
Didi azıklıka daḥı *pīş-ḥūr*
- 214 *Per* kanat kuşda ucucu *perrān*
Şemşīr ağacına *bukaş* ey cevān
- 215 Gic *bügüzer* önce giden *pīşvā*
Şanuya *pendār* kolay *pervā*
- 216 *Bāver* inanmağa di baykuş *būm*
Daḥı karar tutilacak yere *būm*
- 217 İz [u] ayak ṭabāna behāne *pā*
Daḥı *piyāde*ye dinildi yayā
- 218 Ölçege *peymāne* ^ç ahd *peymān*
Guşşalıya ğamlıya di *pejmān*
- 219 Daḥı *pesendide* begenilmişe
Yeñiye *pīrüz* di korluk *bīşe*
- 220 Taşakı debeye dinür *bād-kend*
İt üzümü adına daḥı *pejend*

- 221 Dindi *binā-gūş* kulağın dibi
Yoğ dimek oldu hemān ya' nī *bī*
- [12a] 222 Yaramaz işlüye dinür *bed-kār*
Pābuca *pā-pūş* di perk *pāy-dār*
- 223 Şol ki kaçır başına tıttıldanur
Ya' nī *bimenkīden* od[ur] şokranur
- 224 Çerī kolāvīzi ile gebelek
İkisi *pervāne* hediye *bilek*
- 225 Yaşşı ile yumruna dinildi *pūc*
Yaban adāmīsi ' ağılsız *pūlūc*
- 226 Kīnin ödeşmege di *pā-dāş* yine
Yon *bitrāş post* deriler dine
- 227 Bile *be-hem* kaçmağa *bigrīhten*
Mühre dīvār *bāhse* yapan *bāhse-zen*⁶⁷
- 228 Müfte' ilün Müfte' ilün Fā' ilün
Hulkı hasen hüsni hasenden hasen

ḤARFÜ'T-TĀ'

(*Mef' ūlü Fa' lün Mef' ūlü Fa' lün*)

- 229 *Tīr* oğa dindi yaş şey dağı *ter*
Tele kese tor *tīşe* oldu keser

⁶⁷ Üçyüzellikidür bā' da luğāt

Feth ide Ḥaqq okuyana müşkilāt

- 230 Kāvın kabīle adına *tebār*
Telle fāḳ oldu eriş daḡı *tār*
- 231 *Tāş* yüzde çıġıt şu^ç le kılıc *tīg*
Tuman karanlık bulutla *tār-mīg*
- [12b] 232 *Tāzī*^ç Arab'dur *Tāçık* Fürsī
Tū sen dimekdür *tefs* oldu ıssı
- 233 Keskin ü kaçır *tīz* ü yalıñ *tef*
Tābe taġandur taġılsa *telef*
- 234 *Tehī*dürür boş böġür *tehi-gāh*
Burc virme *tāvān* kaḡ kaḡa di *tāh*
- 235 Cürm ü cināyet hem daḡı *tāvān*
Ālem ü borçlı *tāvān* bu yeksān
- 236 *Tīz* daḡı temlik *tūn* daḡı külḡan
Balta *teber*dür gövdeye di *ten*
- 237 At kaḡçısına di *tāziyāne*
Segirtmege *tāz* düşmen kovana
- 238 Di *terk-i tāz* hem segretmege bes
Büyük sünüye *tīv* ālet bir kes
- 239 Zegreg adıdur bil *toḡmiyāne*
Tīv oldu taḡat *taḡt* di mekāna
- 240 *Tek* ḡamle oldu *tekdür* yalıñuz
*Tūz*dür kaḡanmaḡ yay ayı *temmūz*

- 241 Kuzıķulađı *türş* u *türüşe*
Hegbe *telise* azıķa *tüşe*
- 242 *Tāften* bükmeķ dağı yaraşmaķ
Tāb oldu tākāt bükük u kızmaķ
- [13a] 243 Korkılarak yer olursa *ters-nāk*
Tārīk karanlık ekşice *türş-nāk*
- 244 Bil iki tahta adı *teburāk*
Kuş ürkidürler uçuklı *tebnāk*
- 245 Kārvān serāyiñ *tīm* dindi adı
Tüzīm döşemek *tü-rā* saña di
- 246 *Temīm* bizistāndür *tüyān* şalvār
Bāydur *tevān-ger* dağar *teğār*
- 247 *Tār* kıla dindi *teng* şey ola tar
Tegerg tolu buz *teng* yufķa her bār
- 248 *Teng* dağı kulañ depeye *tārek*
Üzüm tiki adıdürür *tāk*
- 249 Di *terāvīden* şızmağa bir şey
Tüliden oldu ıkılmaķ hay
- 250 Dağı *tüliden* öğrenmeķ oldu
Hātuna *tegi* dindi bilindi
- 251 Çeten kuzı di *tağgelün* ancaķ
Teynūs hırmen adıdur el-ħaķ

- 252 Dindi *tekālā* ya' nī bağaltak
Tāb zülfüñ uçı egilse o çağ
- 253 Țarılmak ādem *terencīden* di
Tūzīden evde ƙulluğ efendi
- [13b] 254 Güz ayına di *tīre-i māhī*
Tükürme yere *tegū* di gāhī
- 255 Gök gürlemenīñ adına *tonder*
Ra' d ile ɗarb ol yorğa *tekāver*⁶⁸
- 256 *Mef' ūlū Fa' lūn Mef' ūlū Fa' lūn*
Ola mu' inūm Allāhū ekber

HARFÜ'L-CĪM

(*Mefā' ilūn Mefā' ilūn Fe' ūlūn*)

- 257 Țerā niçün *cev* arbadur *cūy* ırmağ
Țona *cāme çerāgāh* oldı otlak
- 258 *Cevān* yigit *çizig* çağır *çeşm* göz
Bınar *çeşme cevāb* muğābele söz
- 259 *Çehīden* ƙalkımağdurur niçe *çend*
Yarığdur *çāk* şu bügedi *çemen-bend*
- 260 *Çerm* gön büklüme *çīn* dağı *çi* ne
Çerīden otlamak ƙuşburnı *çīne*

⁶⁸ Temām yetmişbeş oldı luğat-i tā

İde āsān bunı Allāhū te' ālā

- 261 *Çagz* kurbagıdır kaynadı *çüşid*
Çöpük *celd çemin* sidük dişür *çid*
- 262 Dinür cellāda *cān-dār* dörpi *çüb-sāy*
Ceres çañdur *çeşn* bayram u yir *cāy*
- 263 *Çeşiden* tatmak u *çire* yegindür
Döşekdür *cāme-h'āb* böyle *çünindür*
- [14a] 264 Dinildi *çizi* kirpi manşıba *cāh*
İçi çirkli çıban *çagz* kuyı *çāh*
- 265 *Çegāmedür* şı' r *cüst* ya' nī çöpük
Di zībā *cüst* dağı çaruğa *çāçek*
- 266 Şalınmak *çemiden cāblūsdur* satlık
Ola zāhir tabī' atden 'adülük
- 267 Ki ya' nī dileklenmek *cāblūsī*
Süpürge *çār çārüb cāme* giysi
- 268 *Çepāre* eski kaftān şol yaña *çeb*
Ay u gün toğacak yer *çāh-Nahşeb*
- 269 Ebed *cāvīd* eñek çukuru *cāhek*
Ağızla rūh *cān* çekiş *çekāçek*
- 270 *Celācil* çañırgı *celvīz* gammāz
Çelipā hāc-ı kāfir kurbaga *çāz*
- 271 *Cefā* zulm u sitem *çağrābe* yoşun
Cenāb kapı öni niçe dimek *çün*

- 272 Pilice *civciv* isteyici *cūyā*
Deñiz ortası oldu *çel-i deryā*
- 273 Çice *çāş* kırk ‘aded *çil* oldu gine
Yüze *çehre* diye *çāker* kulına
- 274 *Çi bāşed* ya ne oldu boğa *çemīn*
Kağırdak *çüzdere* böylece *çünīn*
- [14b] 275 Eli ayağı egri *cengelūk* heb
Dinür *çoft* zevce *çāşt* kuşluk gide şeb
- 276 Hezl *çürpük* tolaşana di *cofte*
Örümcek *çeg* [u] *çerh* eflāk-i hefte
- 277 Dağı *Çirk* şehr adıdur çorağ *cūrī*
Cevāz häven elidür döge urı
- 278 Dinür *çāşnī* ta‘āmda tatlı olana
Nicedür yā ne türлідür *çi gūne*⁶⁹
- 279 *Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*
Ḥudā’ya şükr idelüm döne döne

ḤARFÜ’L-ḤĀ’

(*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*)

- 280 *Ḥudā* Allāh *hudā-vend*dür ulu dikenli *ḥār-āver*
Ḥişum ḥīş *ḥor* güneş adı dinildi Maşrıka *ḥāver*

⁶⁹ Bu seksendört olupdur ḥarf-i cīm heb
Cehennemden bizi āzād iden Rabb

- 281 Dinür toprağa *hāk* u kerpiçe *hıst* u kalem *hāme*
 Kalem-dān *hāme-dān* oldu çige *hām* di eve *hāne*
- [15a] 282 urı *huşk* uyku iinde grinen Őurete *hayāl*
 uluğ uŐına dindi *hūl* dađı toy uŐına *harcāl*
- 283 Dinür terlemiŐe *hoy-gerde hod* kendi dađı kūb *ham*
 Simāt *hān*durur an *hūn* gūzel *hūbdur* dađı hūy *hīm*
- 284 *Hamīden*dür egilmek *ham* egildi uyumuş *hufte*
*Hoş-āmed*dür Őafāyī sz kiremīd adı *hişt-puhte*
- 285 Dinildi maŐtara *hatt-keŐ* balāmūt ya‘ nī *hūrd āvīm*
 Ađız yāri burun sūmigi cerāhatli oldu *hīm*
- 286 Dinildi kendi zūn gren kiŐiye *hāst*en dīden
 Dağı alkmağa ayak ũzre *hāsten* Şey yemek *horden*
- 287 Ayū *hars hatnedür* sūnnet *hevid* āŐıldur iste *hāh*
 Dađı *hod-rā sūtūden* kendin gmek kara ev *har-gāh*
- [15b] 288 *Henūrū* ev iinde ab acakdur balta naaıdur
 aıandur *hiŐm-gīn* amak *hiŐm* di anca budur
- 289 oñuz *hūk* ani‘ a *hūrsend* abī‘ atde gama *hārḥār*
 ũyez siñegi *hargezdür* dađı yeyni yūke *hūr-bār*
- 290 Dilek *hāst hāhiŐ* oldu bil Őefā‘ at *hūy*durur ‘ ādet
 Di *hākister* syūnmūŐ kūle vū baḥŐiŐ onı *hil‘at*
- 291 Boz ata *hink* ũ ızardāŐ dinür *hāher* ũ dūŐdür *hāb*
 avun *harpūze* mevc *hizāb* dinür anlı Őudur *hūnāb*

- 292 *Ḥired*‘ aklı *ḥasūk* çirkin daḥı ister demek *ḥ‘āhed*
Ḥulüm sümük u *ḥar-gūş* tavşan *ḥar* işek oldı bed
- [16a] 293 Di topraqdan yığındur *ḥāk-tūde* tırmalamak *ḥest*
Çadır *ḥaymedür* ebemgümececiñ adı *ḥūr-perest*
- 294 Döner gün toḡdı cānibe dā‘im emr-i Ḥaḫ‘dur bu
Kayınanaya *ḥusrev ḥūşe* şalkım hoş kōkū *ḥoş-bū*
- 295 Balık kılçıḡına *ḥārū* diken *ḥār* giyecek *ḥār-pūş*
Di *Ḥüsrev* āyīn-i sulṫāndurur feryād daḥı *ḥurūş*
- 296 Dinildi *ḥastegīdür* şayrılıḡ ammā taşa *ḥedūk*
Ḥonok gökcekdürür *ḥaf* kāv toñuzlan böcū *ḥebezduk*
- 297 Cimā‘ vaḡtinde şıḡālı olan şavta dinür *ḥançe*
Daḥı *ḥanc* ile *ḥunc* budur dürüş dimege *ḥahençe*
- 298 Küpeçik ile bulḡur çorbāsı *ḥamra ḥedū* tükruk
Aḡaclardan butaḡ kırmaḡ *ḥev* oldı şıtlıḡa *ḥunbek*
- [16b] 299 *Ḥarābātīdürür* fāsıḡ *harābāt* ya‘ nī mey-ḥāne
Ḥidīv eyü efendi *ḥāmūş* ebsem *ḥān* sulṫāne
- 300 Ḥasīse dūna çörçöpe dinür *ḥāşek* daḥı *ḥāşāk*
Çekīc adına *ḥāyisk* di ḡazablı kimse *ḥışm-nāk*
- 301 *Ḥerīden* almaḡa dirler *ḥorāmīden* şalınmaḡdur
Dinür *ḥoy-gerde* terlemiş *ḥidīv* mülk ıssı şanmaḡdur
- 302 Eyü adına dindi *ḥırs* dilemek daḥı ol *ḥ‘āst*
Di *ḥam şod* daḥı egildi bu *ḥod-bīn* göre kendin rāst

- [17a]
- 303 Dinür hegbeve *hür-çîn* bes ta‘âm yimege di *hürden*
Süküt itmege *hāmūş* dindi cānā qalkımağ *h’āsten*
- 304 Dağı *hıre* yavaş kişi dinildi *hab kün* ebsem ol
Dinildi esnemek *hāmyāz* ağac delegen adı *hül*
- 305 Dinür kirpi adı *hār-püş* dağı *hah hah* zihī zihī
Kişinüñ hulķı *hüy* dindi *hod* ışık *hürüdür* haţmī
- 306 *Hucestedür* mübārek mārīle dinildi *hesāye*
Şu ādem ola nākes *has* di Tañrı Türkce *Hudā* ya⁷⁰
- 307 *Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*
Gice gündüz dürüş ‘ilme temennā eyle Mevlā’ya

ḤARFÜ’D-DĀL⁷¹

(*Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün*)

- 308 *Dilber* gönül alıcıdur gönül kaçucı *dil-rübā*
Dinleñdirici gönümüz ya‘nī *dil-ārām*⁷² dil-berā
- 309 Gönül açıcı *dil-güşā* oğşayıcıdur *dil-nevāz*
Kaçmağ *der-āgüş* oldı bil *dem-sāz* muvāfiğ duta rāz
- 310 *Destār-çe* mindil dest-māl iki eñek *dibācetān*
Dehenden-rū yüzvirici em sem ne *dermān* ey cevān

⁷⁰ Olupdur yüzyigirmibeş bu baırde ki hā harfi

Okıyan çekmeye zaħmet buña itdüm emek şarfi

⁷¹ ‘İlm-i Fārisī’de dāl ile zāl’uñ farkı budur ki dāl’den evvel gelen harf-i şaħiħ sākin ola, mühmeledür ve illā mu‘cemedür Zāl okunur. Ni‘ metu’İlāh.

⁷² Dil-ārām gönül dinlendirici mecāzen maħbūbda isti‘ māl olunur. Ni‘ metu’İlāh.

- 311 *Dādār* dinür nām-ı Hudā *Dārā* ulu sulṭāna di
Dād-ḡ āh şikāyet eyleyen *dohol* tavuldur düne *dī*⁷³
- [17b] 312 *Dünbel* çıbandur *der* kapu *dejpīne* bez sañsar *dele*
Dür incidür *dāmen* etek *düşvār* güc oldı *dest* ele
- 313 *Dürüş*t iri *deme* dipī *dendān* diş oldı ‘adle *dād*
Dümçe sepet *deşt* ovadur *düş*dur omuz *deh* ona ad
- 314 Tütüne *dūd* kış oldı *dey* daḡı dilāverdür *dilr*
 Kırkıl *dümūy* çölmege *dīg* yazıcılar ya‘nī *debīr*
- 315 *Dem*dür nefes daḡı körük *dūhte* kız u *dūzaḡ* tamu
 İkinci vü gayrı *diger* giceye *dūn* ikiye *dū*
- 316 *Dik*lür gönül *dırāz* uzun *dūje* buturaḡ *dīde* göz
Ded yırtıcı *dürüst* bütün bize *direfş* *deryā* deñiz
- 317 Oldı şavurmaḡ *dāmīden* dikmege *dūhten* yive *derz*
 [18a] *Dāse* dinildi kılçıkça *dīdār* yüz u *düşize* kız
- 318 *Dūde* oba eksüğe *dūn* cümle ‘aşiret *dūdmān*
 Aḡça *direm* ‘alem *direfş* gözcilere di *dīde-bān*
- 319 Oḡlan toḡurmaḡ zaḡmeti oldı nisāya *derd-i zih*
Dıraḡş daḡı yıldırmaḡ gūr-ḡāne *daḡme* küye *dih*
- 320 *Dībāc* dinildi ibrişim *destenbū* ya‘nī yaylaḡac
Dīvce sülük gön bardaḡa *dabbe* ḡaşır otına *dūc*

⁷³ Ya‘nī dünki güne dī dirler. Ni‘ metu’llāh.

- 321 *Demdeme* āvāz güyegi *dāmād* içreye *derün*
Oldı *derīce* terece görmege *dīden* keme *dün*
- 322 Ürpermesi her sebzenüñ oldı *demīden* ey püser
Dağı üfürmek di anı gezmege yer yer *der-beder*
- [18b] 323 *Dāver* dinür qāzīlara hükm idici *dāver*yine
Cenge dağı *dāver* dinür *dihkān* ikinci adına
- 324 *Dūşāb* dinildi bekmeze dermāna *dārū* çirk *denes*
Düstür vezīr *dürūd* selām kudrete dindi *dest-res*
- 325 Dindi *demīden* yil ese otlar bite ola şabāh
Dārbūy dinildi ‘oda hem na‘ra *dehān* ya‘nī şayāh
- 326 Süd ağzına dirlər *dehīn* insānuñ ağzına *dehen*
Dindi *dehen-bend* yaşmağa *destār-çe* yağlık añla sen
- 327 *Deyyār* dimek Türkce hīc *destān* hikāye oba *dih*
Mekteb *debīristān*durur vir dimek oldı ya‘nī *dih*
- 328 Pişkīre *destār-ḥān* dinür *dellāle* kocı pūzeveng
[19a] *Dedne* bedendür *dāne* şād eblehe *dend* hayrāna *deng*
- 329 *Dergāh* kapu üstüne di *demdeme* dağı kükreme
Düzd uğrıdur *dehşet* hayā *dürüg* yalan sözi dime
- 330 Hānçere *deşne* hırka *delq* kartal kuşına dindi *dāl*
Darḥāl fidān kuyruğa *düm donbe* didi loriye *dāl*
- 331 Bāğ bekcisidür *deştüvān dīv-i gendüm* buğday biti
‘Acem begi tācı *dihīm* di *derd-mend* dertli qati

- 332 *Der-hür* nedür lāyık ola ev ev dilenmekdür *derīm*
Derdā mu‘ allāq hücre *dercden* kayğusuz ādem dirim
- 333 *Dumur* düdük *def* oldı nāy kuş duzaķına dindi *dām*
Dūd tütün oldı yine hem *dānā*dur ‘ilm ehli temām
- [19b] 334 Ekin şapına *deste* di oraķ adına dindi *dās*
Dāse dinildi kılçıkā *dens* didiler kīre nās
- 335 Ura dinildi *dāmgül* igiñ adına dindi *dūk*
Düle di kara karķaya ayran *dūğ* ağırşak *dūk*
- 336 Hem *dest-i ebrecin* dinür bilezik adına yine
Deme dipidür kış günü *devāl* şırım ma‘ lūm gine⁷⁴
- 337 *Müsteḫ ilün Müsteḫ ilün Müsteḫ ilün Müsteḫ ilün*
Kimse te‘ arruz eylemez ‘ālemde ḫālin bilene

ḤARFÜ’R-RĀ’

(*Mef’ ulü Fā’ ilātün Mef’ ulü Fā’ ilātün*)

- 338 *Reh* yola *reh-nümā* hem yol gösterene dirler
Reh-zen ḫarāmīlerdür ḫulavuz adı *reh-ber*
- 339 Aķarşu ile dā’im yürüyen oldı *revān*
[20a] Rūḫa *revān* dinildi cān mevzi‘ ine *revān*

⁷⁴ Yüz ile kırķa dört ḫarf dāl

Ma‘ lūm ola itme su’āl

İdḫāl idüb kırķlara bes

Mevlāmuz ide ehl-i ḫāl

- 340 *Rūd*⁷⁵ çāya di ʔamar *reg* ıklık adına *rebāb*
İklık çalan *rebābī* ıssı gün oldu *rüz-tāb*
- 341 Lāyık yarar dūrüst hem bu cümle oldu *revā*
Rüsvā oldu melāmet nāzik olursa *ra' nā*
- 342 *Ruḥ* yañaḳ oldu *rū* yüz tūc adına dinür *rūy*
Rūy-saḥt utanmayan yüz yüz yüze *rūy-be-rūy*
- 343 Esbāb yaması *rigūy* ip yūñine *resen-tāb*
Resm dinildi ḳānuñ üzengi ya' nī *rikāb*
- 344 *Raḥne* gedik yürimeḳ nāzile oldu *reviṣ*
Reme ḳoyun sürisi Rüstem atına *Raḥş*
- [20b] 345 Güneş ü yıldırım *raḥş* şaḳal adına di *rīş*
Reş daḳı yıldırımdur çıbana *rīş* di yük *rīş*
- 346 Eski gözeyiciye *refū* dinildi *rīg* ḳum
Ṭaḳ kiçisi adı *reng rīze* ufaḳ bu ma' lūm
- 347 *Rev* yūri ʔogrıdur *rāst* ḥīle vü boyadur *reng*
Ḳızıl boyaya *rūnās rūy-ger* ḳazancıdur teng
- 348 *Rişte* dinildi iblik ince vü dizi *rişte*
İblige di *resīmān* erişte aşı *rişte*
- 349 *Reşk* günü vü ḥaseddür *revīm* ki ben giderim
Sirkeye yavşāḳa *rişk* iriñ adına di *rīm*

⁷⁵ Rūd, maḥbūba ve ' işrete ve sāz ḳılma daḳı dirlər. Ni' metu'llāh.

- [21a] 350 *Rūde* bağırsak oldu *rīše* saçak uçuk *rīş*
Giçi saķāl *rīş-i büz resīde*dür irişmiş
- 351 Kıpmaķ *rubūden* oldu kurtulmaķ oldu *rehā*
*Rād*⁷⁶ oldu ya‘ nī cömerd *rādbūy* di ‘ūdī şehā
- 352 *Rūyīden* oldu bitmek çağşır adına *rānīn*⁷⁷
Ramaķ baķıyye-i cān ğayretli kişi *reşķīn*
- 353 *Revnaķ* leţāfet oldu yüze dinildi *ruhsār*
Raḫşende yaldıracı *rīmen* dinildi mekkār
- 354 *Rūzīden* oldu bitmek kurtulmuş oldu *reste*
Rūze oruc u ğün *rūz* şaf daķı dindi *reste*
- 355 *Rūz-dehende* rızıķlar virici oldu her ğāh
Revāne yola binmiş dilenciler *revān-ĥ āh*
- [21b] 356 *Revende* gidicidür boyacı ya‘ nī *rengrez*
Peynir şuyına *ruḫbīn* üzüm çubuğına *rez*
- 357 Aydınlık oldu *rūşen* süpürmege di *rūften*
Rūbeh dinildi dilki gitmege daķı *reften*
- 358 *Rūy-şinās* ol kes hürmetli daķı ğörkem
Hem daķı *rūze-dār* ol oruc dutucu ādem
- 359 *Rüstā* kıyāmet oldu *rüstāyī* ya‘ nī Türkler
Re‘ āyedür *ra‘iyyet ruḫām* taş ola mermer

⁷⁶ ‘Aynī kerīm ü şehī vü cevān-merd. Ni‘ metu’llāh.

⁷⁷ Monlā Şāhidī raḫimehu’llāhü ‘aleyh işim oldu dāḫī rānīn didükde işim hem-zen, dişin kesri ile çağşır u şalvār ma‘ nāsındadır.

- 360 *Resāniden* irişmek *remāniden*dür ürkmek
Rendedürür irende *rīhten* saçub u dökme
- [22a] 361 Yüz silgecine *rū-māl* sâde yağ adı *revġan*
Revzene penceredür baca ağacı *revzen*
- 362 Hâm üzüm oldu *rūçe rūkāk* ki yufka etmek
Rubūs peçî âdem oġlancık adı *rīdek*
- 363 Tükriġe *rīk* dindi bişi etmeġe *revġen-cūy*
Reftārī yurġa dindi kundaġ bezine *rugūy*
- 364 Çirkin kişiyeye *rahc* Hirī’de bir küye *Rāz*⁷⁸
Tamar adına *reg* di *rūd* çāya dindi sır *rāz*
- 365 *Rān* oylık ile sürmek yavaş olana di *rām*
Rāy dindi Şāh-ı Hind’e öġrenmişe dinür *rām*
- 366 Aylaġ di *rāygān* dür hirmen çeçine *rāzen*
Rind dindi ola ‘ ayyār egirmek oldu *rišten*
- [22b] 367 Yund kuşu adı⁷⁹ *ruġve* kan alıcıya *reg-zen*
Gözeyici *rūfū-ger* aydınlık oldu *rūşen*⁸⁰
- 368 *Mef’ülü Fā’ ilātün Mef’ülü Fā’ ilātün*
Eyü ‘ amel ideġör Hāġ ide kabri rūşen

⁷⁸ İki küydür Rāz u Mervez’dur biri

Didi Monlā Şāhidī Şehrī Hirī

⁷⁹ kuşu

⁸⁰ Yüzonseviz luġāt var ġarf-i rā’de

Degüldür bunda bunlarda ziyāde

HARFÜ'Z-ZÄ'

(Müfte' ilün Müfte' ilün Müfte' ilün Müfte' ilün)

- 369 *Ziver* odur ola bezek od közine dindi *zelek*
Zir aşığı ' avrete *zen* tağ ağacı ya' nī *zerenk*
- 370 *Zih* kiriş u *zenbūr* arı *zīn* iyer *zefi* yoğun
Bey' u şirādan alınan aqca adına di *zebūn*⁸¹
- 371 Yere *zemīn jāle* çidür *jerf* derin *zinde* diri
Jende yamalı tona di altuna *zer* di *zerd* şarı
- [23a] 372 Şarışın oldu *zerd-fām* haste' i şarılık *zerir*
Yund kuşu dağı *zerd-pir* keten otına di *zegir*⁸²
- 373 Cehennem adına *zereng* dindi Hudā ki hıfz ide
Yuğarıya dinür *zeber* kitāb satırları *zede*
- 374 Beyhūde söz söyleyici ādeme dindi *jāj-hāy*
Zibā dinildi gökcege altun ezici *zer-sāy*
- 375 İs ü pasa *jeng* dinür loğūsaya *zāc* ü pīr' e *zāl*
Rüstem atası adı *Zāl* şebnem u kırağıya *zāl*
- 376 Çirkine *zişt zaḥm* bere kömür adına di *zūgāl*
Şol şu sühütle giçe boğaza di aña *zülāl*
- 377 *Zeh* döle dindi *zād* düşe *zānū* dize di *jem* āvurd
Jāle çi şuda binilen toluğa dindi tīze *zūd*

⁸¹ ' Āciz ü za' īf ve uyuşmuş.

⁸² Şile didükleri otur ki tabībler aña serv dirler. Ni' metu' llāh.

- [23b] 378 uvvete *zūr* di zārılık *zārī*ü mühlete *zemān*
Hınırığa dinür *zaganc zerū* sülük di dil *zebān*
- 379 Dindi *zemistān* kışa hem aylık adına di *zeġan*
*Jengele*⁸³ ya‘ nī baanak *zīb* cemāl *zemān* zaman
- 380 Zīre aşına *zīr-pā* tirid adına di *zerīn*
Zer riyā *zefk* apa yuarılıa *zeberīn*
- 381 *Zelle* nevāle oldu bil ceng ile şavta *zemzeme*
ıñraġı daġı *zengule*⁸⁴ řeb-i Yemenī’ dūr *zeme*
- 382 Loġ tařı adına *zemū* pūreġe *zūlf zūft* baġıl
Ol ara şey’e dindi *zift* yumrı yoġuna *zefi* digil
- 383 *Zevra*‘ Arabca gemidür *zehre* daġı dinür öd’e
[24a] *Zehr* aġu *zehār* kası azıa *zād* di şaf *zede*
- 384 *Zi-heme* cümleden dimek *Zūhal* o yıldızuñ adı
Oldı yedinci gökde ol *zed* urdı *zāde* oġla di
- 385 *Zerd-i zemīn* di havīce *zāġ* ara araya hem
Zenübīden siñildemek *zeb* geñez olay bu dem
- 386 *Zünbūr* ötkene dinür řırmaġa řavı ki *zehīden*
Zerdeşt ki Hākīm adıdır Hā bilür eyü cümleden
- 387 *Zer-ger* o kes uyumcıdır *zibānedür* ya‘ nī tüfek
Zengī siyāh ‘ Arab kişi ‘ avretcigine di *zenek*

⁸³ Zā’-i ‘ Acemī ile Tebālık ya‘ nī fıl ve řıġır ve oyun opuġıdır. Ni‘ metu’ llāh.

⁸⁴ Zā’-i ‘ Arabī ile ıñraġı ve iblik düġme ve ‘ İlm-i Mūsıı’de bir āvāzenūñ adıdır. Ni‘ metu’ llāh.

- 388 Dağı *zenehdān*⁸⁵ dur eñek zülf kadına di *zirīšk*
Zāc kara boyaya di günilmege dindi *zišk*
- [24b] 389 *Zāk* dağı kara boyadur ırkaza dindi *zūfrīn*
Dağı şefā‘ ate *je‘ār* altunlı şey’ e di *zerīn*⁸⁶
- 390 *Müfte‘ilün Müfte‘ilün Müfte‘ilün Müfte‘ilün*
Kim ki luğatler okıya tazece iken āferīn

ḤARFÜ’S-SİN

(*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilāt*)

- 391 *Ser* di başa *sūzen* igne çalgı *sāz* u ıışşı *sūd*
Yıldıza dirler *sitāre* ırlamak Türkce *sürūd*
- 392 *Seng* taşdur söz *sūhan saht*dur katı desti *sebū*
Hile vü mekre *sigāliš* her yañaye *sū-be-sū*
- 393 *Sürh* kızıl yeşil *sūbz*dür *sī* otuz dağı *se* üç
Sū yañadur *sūr* düğün kara *siyāh surūd*dur uç
- 394 Yan başı umaca başına *sürün* di *ser* heves
Sağsı adına *sifāl* her yıla *sāl* dinildi bes
- [25a] 395 Önegilükdür *segāliš* ya‘ nī bu hīn-i recā
Söylemekdür bu tevāzu‘ birle ev oldı *serā*

⁸⁵ Taşgīr iledür.

⁸⁶ Olupdur toksanaltı harf zā’de
Ḥurūfī olmayan bahtı güşāde

- 396 *Sünbüle*⁸⁷ şalkım *serim* kıcı vü seyl şuyı *seyl-āb*
Şu görünse ılgım vü şalgım beriyyede *serāb*
- 397 *Sittī* hātun *sīgī* sücī taynacaq yer *sünb ü süm*
Sücī bāde gümüş adına dinildi ya‘ nī *sīm*
- 398 *Seg-meges* it siñegidür *sügbe* dinildi zebün
Seme zivle *serd ü sermāye* şovuk *sitih* yoğun
- 399 Şofra *simāt sāye* gölge gölgelikdür *sāye-bān*
Aq *sepīd* başı aşığı *ser-nigün* itler *segān*
- [25b] 400 *Seksek* oldı yileken at *sūsmār* ya‘ nī keler
Kovcıya dirler *sūhan-çīn* ucdan uca *ser-te-ser*
- 401 *Ser-keş* oldı bil çamiş at atlıya dindi *süvār*
Kalkana dindi *siper* yaşlı ādemdür *sügvār*
- 402 And içmege ya‘ nī *sevgend seng-lāh* dindi çaqıl
Dörpi igindisi *sāv*dur şiş *sih* öygen *sül*
- 403 *Sürb* kurşun *semenū* erişte sirkeli aş *sik-pā*
Sār şığırcıq kuşıdur direk *sütün* lāyık *sezā*
- 404 Tartmaqa dindi *süncid* dağı igde yemişi
Ütme buğdaydur *sütül* firişte *sürüş* iy kişi
- 405 Güc *sitem* bitdür *süpüş* üç kez dimek ya‘ nī *se-bār*
[26a] *Sūhte* kav yeyni *sebük* oq gezidür ya‘ nī *sūfār*

⁸⁷ ‘ Arabī’dür. Buğday başı sünbül, siyāh şac gibi bir otdur. Hind’den gelür. Meşhür evdiyedür. Mağbūblaruñ şacın aña teşbih iderler. Ni‘ metu’llāh.

- 406 Bil *sipārīden* aңыз *süften* delik delmekdürür
Sācayağıdur *se-pāye* kütüb ü kâğıd *süfür*
- 407 *Ser-serī* ahmaq kişi gözyaşına dindi *sirişk*
Di *sitāk* dıraht-ı sürhdür kırmızı güldür *serišk*
- 408 İşik adına *sitān* üzerlige dindi *sipend*
İge *sūhān* jīve *sīmāb* kula atlara *semend*
- 409 Yoğun olan şey *sitiz* leşker başı *sālār*durur
Yarar ādemler *sere* elma adına *sīb* dinür
- 410 Lāyık olandur *sezā-vār* hem *sepūs* ya‘ nī kepek
Bir şey içine *sipūzīden* şokub daqmaq demek
- [26b] 411 *Sürhīze* kızamiqdur taht-ı sultāna *sigāl*
Çeri başıdur *sipeh-dār* hem göz ağrısı *sepāl*
- 412 Dindi reyhāndur *serm* yön ile yöş *sāmān* dinür
Sirişim tutkal yegemdür *ser-zemīn* ya‘ nī sinür
- 413 İlq aya dindi *sütür* dağı *sütürvendür* qasır
Ustura adı *sütürre* salbire dinildi *sür*
- 414 Örse *sindān* dindi *serlāyīden* ırlamaq hemān
Sigīzīden büklümekdür çalkkoyun yatmaq *sitān*
- 415 Di sepet *sāvīn* ü *sürhāb*dur añıt düğüne *sür*
Çirīşe *siriş* dinildi zevk u şafādur *sürür*
- [27a] 416 Ögmege dirler *sitāyiş* heybet u melül *sütüh*
Ulu barmaq adı *sütürg* şarıca arı *sütüh*

417 Pek kavī olan *sit̄z*dür bir yıldızın adı *Sühey*
La´ l'e reng viren odur seyl şuyına dinildi *seyl*

418 Od içinde halk olunan kuşa *semender* dinür
Silledür el ile urmağ *surfa* öksürür turur

419 Dindi yer altına *sümced süfce* karpüz u keleg
Sük guşşa guşşalı *sük-vār* çavuş *serheng*

420 *Sāde-dil* kin tutmaz ādem ta´ ziye virmek *segül*
Hem *segül* ta´ ziye itmek deveṭabanına *sül*⁸⁸

421 *Fā´ilātün Fā´ilātün Fā´ilātün Fā´ilāt*
Yā İlahī fazluñ ile bula gufrānı bu kul

[27b]

HARFÜ'Ş-ŞİN

(*Mefā´ilün Mefā´ilün Mefā´ilün Mefā´ilün*)

422 *Şebe* boncuğ çorağ *şüre* budağ *şah* u tarağ *şāne*
Şikem qarın palāsdur *şāl şebān* dinildi çübāne

423 *Şühüliden* şafir urmağ ulu yol dindi *şah-rāh*
Şüküh heybet ü *şir* arslan *şirīn* tatlı vü sulṭān *şāh*

424 Süde *şir şihne* nāibe deñiz şovıkıdur *şecām*
Şū vü *şivher* ere dirler ferağ *şād* aḡşam oldı *şām*

425 Didi kodı *şüfüğten güft* işitmek oldı *şeniden*
Ter ü tazedürür *şād-āb* daḡı olmağdurur *şuden*

⁸⁸ Yüzotuzaltı bunda harf-i sîn

Ola yā Rabbī münevver ḡabr u sîn

- 426 *Şükûfe* çiçekte dindi kılıç *şemşir şemem* çarık
Dağı baldır tulağıdır *şikârif* dindi her yarık
- [28a] 427 Yüce yer *şahiqa* oldu dağı yüksek tağa *şahiğ*⁸⁹
Ulu yol *şamiğ* olmuşdur güneş adına di *şariğ*
- 428 Dinür sırçaciye *şâ'ib* dağı bir toğana *şahin*
Bıyık adına *şarib* di *şitâ* kış günü pek şakın
- 429 *Şibt* torak otına di elin kilidlemek *şebek*
*Şebek*dür kuş avcısı dağı âlet-i şaydına *şebek*
- 430 *Şebüt* kalkın balığıdır *şibr*dür hem dağı karış
Tağılmışa dinür *şettâ* hâ'ildür karış müriş⁹⁰
- 431 Dinür dâmâda *şah* ammâ girince girdege ancak
Şebingâh gice vahtidür *şerim-sâr* utanur el-hak
- 432 *Şikil* köstek adına di ay u gün ağılı *şadverd*
Hoş-âvâz kuşdurur *şarek* öter görünce çün ol verd
- [28b] 433 Dinür endâzeye *şamân* dağı 'anbere di *şah-büy*
Di yıldız böceği *şeb-tâb* dağı bil *şenbelid*dür büy
- 434 *Şenüse* ağsırık oldu at âvâzı dinür *şenne*
Dağı arslan sesidür bu di *şenbeh* sebt olan güne

⁸⁹ Sekiz mısra' gazeli düşdi bunda

' Aceb gaflet ziyâde bu hânde

Bizi gaflet kodı eyü 'amelden

Bilemem n'ola hâlüm bunda, anda

⁹⁰ Bu maħalle gelince gaflet ile 'Arabî'den yazılmışdur.

- 435 *Şerm-gîn* oldı hiçâblı *şerim* utanmaq oldı bil
Dinildi *şengeriz* cānā ki ol şerāb-ı zencīl
- 436 Di şeftāli vü kayısı adına yine *şeftereng*
Şikenc ol mār-ı sürh-rengdür dinür şatrenc adı *şireng*
- 437 *Şi'ār* ya' nī melāmetdür *şī'āre* dahı porsuq hem
Dinildi sūdliye *şir-dār* *şifā* itmege di em sem
- [29a] 438 *Şigerf*ulu vü *şüd* oldı deveci adı *şütür-bān*
Şikeste zīk olan şey oğul balına *şeker-şān*
- 439 *Şeş* altı atmış oldı *şast* delī *şeyd'* acele *şitāb*
Şehd dahı oğul balı *şināver* yüzmedür der-āb
- 440 *Şüy* bil olasin dimek çi *şebnem* tağ depesi *şeh*
Kati berk ağaca dirler tutar kārız o yanmaz *şah*
- 441 Kire çirkīne *şātr* *şüh* *şah* yanmaz ağac heb
Şikāl köstek *şikār*dur av gicelere dinildi *şeb*
- 442 Sevinme dimege *şādī me-kün şulle* ki ferc-i zen
Tü dimek *şüh*dürür *şeh* pek *şitābī tū* iversin sen
- 443 *Şüde ter* ya' nī ışlanmış *şikuft* açıldı rişte *şest*
[29b] Utanmaq *şerm* u kuşburnı⁹¹ dinür *şend* balık ağı *şest*
- 444 İniş *şib* özlü balçık *şah* *şiktib* şabra vü girdāb *şār*
Hayāl-bāzī dinür *şeb-bāz şiken* büklüm ü ton *şelvār*

⁹¹ Minğār-ı murğdur.

- 445 *Şegāl* çaķal dinür hayvān *şīven* ya‘ nī dinür mātem
Şināver şuda yüzmekdür qarışık nesnedür *şīrem*
- 446 *Şiyār* şapan oķı maħbūb u ŧanıķ beyān *şāhid*
Şeh-i beyt mışra‘ -ı maħlaş şu‘ arā yazsa ķaşā’id
- 447 Dinür ħallāc çıbıķı *şefşe* dindi nā-bekār *şefek*
*Şemīh*dür zīr-i zemīn adı şīrīn maħbūba *şengul şeng*
- 448 Şu kim hayrān-ı ‘ aşķ ola dinür *şifte* vü *şe‘īn* ‘ār
Şaşı gözliye *şehlā* büyük incidür dür-i *şehvār*
- [30a] 449 Süd aķzına dinür *şemme* şaķız aģacıdur *şimşād*
Güzel ķoķı *şemānedür şemāl* ħūy oldu bil şen *şād*⁹²
- 450 *Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün*
İlāhī fazluñ ile eyle maħzūn ķalbimizi şād

ĤARFÜ’Ŧ-ŦĀ’

(*Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ülün*)

- 451 *Ŧırāz*‘ alem ŧalabımaķ *ŧabīden*
Derim evine *ŧārem*⁹³ *ŧeşt* legen
- 452 Çay āvāzı çağladı *ŧanŧana* di
Ŧüŧiye *ŧüŧi ŧufeylī* uyundu

⁹² Yüzyigirmiüçdürür bu ħarf-i şīn

İde āsān ħıfz idenün Ĥaķķ işin

⁹³ Ŧārem giceden eve dirler. Göçici Etrāk evidür ve aña beñzer ķubbesi olan nesneye ŧārim dirler, felek gibi. Ni‘ metu’llāh.

- 453 *Ṭūṭīkek* ṭūṭīcuḡ daḡı kemer *ṭāk*⁹⁴
Çadır ipine *ṭennāb* pençere *ṭāk*
- 454 Nişān-ı şāhī *ṭuḡrā* şac *ṭurre*
Kamaşmış *ṭire* ev şaçığı *ṭurre*
- 455 Lu‘ b kim tek mi çift mi *ṭāk* yā çift
Dinildi *ṭabla-hür*dur yiyici müft
- 456 Eyü at *ṭurfā* yangı sesi *ṭurdān*
Ṭarīd cevlān *ṭılsım* maḡfī iy cān
- [30b] 457 *Ṭınca* şeble qaravul *ṭalābe*
Ṭeleḡ acı ola *ṭuruḡ*dur çü qarābe
- 458 Helile ma‘ cūnı adına *ṭurfıl*
Türe *ṭurre* debelek *ṭablek* ol bil
- 459 Dinür dūnbek adına daḡı *ṭanbel*
Ṭavīlege di tevlē yerine gel
- 460 ‘Azamet *ṭumṭurak* ta‘ yīb *ṭa‘n* gül
Kızıl söḡüd *ṭaberhūn* gide müşkül⁹⁵
- 461 *Mefā‘ılūn Mefā‘ılūn Fe‘ülūn*
Umar raḡmetle ḡufrān bu za‘if ḡul

⁹⁴ Ṭāk dāne kırılcaḡ yemişine dirler. Ni‘ metu’llāh.

⁹⁵ Otuziki luḡātdür ḡarf-i ṭā‘de

Yazılmadı ki bunlardan ziyāde

HARFÜ'L-ĞAYN

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilāt)

- 462 *Ğunde* örümcege dindi mūnis oldı *ğam-gūsār*
Ğajğajān sürini sürini⁹⁶ yürimek toz *ğubār*
- 463 Kın *ğilāf* u kurbaga *ğūr* kula dinildi *ğulām*
Kın ağacı *ğūş* [u] *ğavṭa* şuya ıalmak mevc temām
- 464 Dağı buğday başı *ğūş* mıcıklamağdur *ğalğalic*
Dindi kılıc koyacak ālet adına *ğilmilic*
- [31a]
- 465 *Ğazyuden* pişkişe dindi *ğīşe* oldı buğdayık
Ğüre koroğ ile kozoğ *ğūye* Türkice yayık
- 466 Kağbe *ğer ğam-nāk* ğamlı ağlamak kat kat *ğuriv*
Dindi *ğūşāy* kuru tezek hem ağıl⁹⁷ *ğul* oldı dīv
- 467 *Ğāveşeng* ügendere adı dağı *ğalle* tağıl
Yuvalanmak *ğaltiden*ür kayd-ı bend adına *ğıl*
- 468 *Ğonçedür* gül düğmesi mağāralara dindi *ğār*
Ğamze dirler çeşm-i mestin ursa birbirine yār
- 469 *Ğerçedür*⁹⁸ ağımak kişi kaynaya misk ol *ğāliye*
Ğabğab zīr-i zenağdān *ğāb* bī-hūdedür
- [31b]
- 470 Olsa ğāyetde güzel *ğarrā* çukur yere *ğayyā*
Ğāze kızılılık otı dūrter yüzi çirkin nisā

⁹⁶ Ya' nī emeklemekdür.

⁹⁷ Koyun ağılı ve kār-bān konoacak yer ve buğday başağına dirler. Ni' metu'llāh.

⁹⁸ Muğanneş ve ebleh ve nādāna dirler. Māverā'ü'n-nehr halkınıñ birbirine incindikde dirler. Ni' metu'llāh.

- 471 Eñek altı şarksa *ġijī* dindi *ġacfa*dur Һotaz
Ġareb üzüm dānesi kızıllık adı dağı *ġāz*
- 472 Āfitāb oldı *ġazāle* āhū peçedür *ġazāl*
Ġaşnedür çoğan çorağ dağı mağara dindi *ġāl*
- 473 *Ġen* dibek taşu u *ġammāz* kıovcı bulutdur *ġamām*
Ur *ġuded* bezdür *ġezed ġişi* oġunmağdur temām
- 474 Һāye yeli *ġurgur* u pencere *ġurfē ġulgule*
Keklik āvāzı vü ġavġā *ġalebe* düşmek dile
- [32a] 475 Līf otı *ġamlūl* ġügercin adı *ġügū*dur yine
Koruk aşu *ġūrpā ġūrvā* da oldur hoş yine
- 476 Yuvalanan Һobcağız *ġaltān ġunūden* uyumek
Dindi sürtünmek *ġurjden ġāfil* ol levend dimek
- 477 Ġuşşalı *ġam-nāk ġamlı* ġuşşalarıñ oldı hem
Yarma aşu *ġarmec* [u] kıvanma *ġālid* ġuşşa *ġam*⁹⁹
- 478 *Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilāt*
Cāhil ile itme ‘işret ‘ālim ile eyle dem

ḤARFÜ’L-FĀ’

(*Mef‘ülü Fa‘lün Mef‘ülü Fa‘lün*)

- 479 *Ferħunde* ferruħ kıutlı vü ġurrem
Ferzend oġuldur ġağkaya *felhem*¹⁰⁰

⁹⁹ Altmışaltıdur ġayn’da bu luġāt

Eyle yā Rabb yine keşf-i müşkilāt

- 480 Ālāt-i cüllāh daḡı ukurı
Felḡam dinildi ḡoş aḡla pūrı
- 481 *Ferbih* semizdür *fertüt* bunamış
Unırdılan dost oldu *ferāmūş*
- [32b] 482 *Fitrāk* terkī olur iyerde
Tāzelige *ter* ḡalk u beşerde
- 483 Zībā vü revnaḡ kirlik *ferāter*
Firāz yoḡuşdur şa‘ b olur eger
- 484 Put-ḡāne *fercāl* buyruḡ *fermān*
Fele süd aḡzı ḡikmet *ferzān*
- 485 *Fālūd* ‘ aḡlsız *fetvā* cevābe
Fihrist dinildi evvel kitāba
- 486 *Felyūh* seme gül-güne *figer*
Aşaḡılıḡa dindi *fürū-ter*
- 487 Yarına *ferdā* burca¹⁰¹ dinür *fām*
Yaşmaḡ *fidām*dur iş şoḡı *fercām*
- 488 Cinnī aderi adına *fehḡam*
Eyü kişiler ḡaḡdur mu‘ azzam
- 489 Ğuşşaya *fejīm* şoḡ işi *fer-encām*
Zābiḡa ḡānūn *fihrist* yine nām

¹⁰⁰ apu ḡalkasıdır.

¹⁰¹ al‘ a burcı

- 490 Şu' le *fürüg*dur yarına *ferdā*
Ferā yukarı giri demek *fā*
- 491 Hem karşı bāzār tutmağa *fā* di
Fülfül büberdür *fencā* gerindi
- 492 *Fahfara* tozdur bögrülcüdür *feş*
Filāte bestil cādū *ferheş[t]*
- [33a] 493 Küflice etmek *fahfere* dindi
Ferheng edebdür oğul bilindi
- 494 Giñlik *ferāhī ferāh* dağı giñ
Firībiden hoş aldatmağa diñ
- 495 *Fülān* bir ādem ev öni *finā*
Fütūr süstlük *fāj* istemek tā
- 496 Meşel *fisāne* bilegi *fesān*
Pālūde *fālūd* çoqça *fürāvān*
- 497 Bil *fürū-māye* aşıldur alçaq
Ferehmen uşlı ādemdür el-ħaq
- 498 Şapan *felāhan* mertek *ferāvār*
Ferehş kaṭāyıf teşvīşli *figār*
- 499 Buyruk tutan kes *fermān-berdār*
Gökcek *feserdür* şıqmağ *feşār*
- 500 Toñmış *fusurde* *firüz* zafer
Kücçük uşağa dinildi *firfir*

- 501 *Fehhe* kürekdür topraq atılır
Şuğul *feyādār* fikr ile olur
- 502 Çaçul *feyāvār fāhte* üvegik
Esnemege hem *fesār* didük
- 503 Şaçmaq *feşānden* toñmaq *füsürden*
Alçaq *fürüten* şıkmak *füşürden*
- [33b] 504 Şatmaq *fürūhten* şarkık *ferhāl*
Fuğ dindi pūta put-ḡāne *fercāl*
- 505 *Ferbih* semizdür revnaq dinür *fer*
Fersā dinildi uçuk tutan er
- 506 *Fersūde* bozğun düzgine *ferēh*
İş artıqına dinildi *firih*
- 507 *Firīb* dinildi aldasa ādem
Çepel kişidür *ferēhc* budur kem
- 508 Ḥayf dindi *fūsūs* hoş işe *fāfā*
Ditretse sıtma dindi *farāşā*
- 509 *Fātir* ılıcaq *fāş* āşikāre
Fānūs fenerdür *ferḡad* sitāre¹⁰²
- 510 *Meḡülü Fa‘lün Meḡülü Fa‘lün*
Eyle tazarru‘ Perverdigāre

¹⁰² Olupdur toqsanüç luğāt fā’de

Hoş bile ḡālib itdüm ifāde

- 511 Şuçımı ‘afv it cürmümü şer it
Fazluñla rahmet it koma nāre

ḤARFŪ’L-KĀF

(*Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün*)

- 512 *Güşādedür* açık ırmağa *gārīz* balçık adı *gil*
Bucağ *kūşe* vü bıçağ *kārd* şamanlı balçığa *kehgil*
- [34a] 513 Vağt *gāh kūteg* oğlancık şaman uğrısı *kehkeşān*
O bir yıldızdur gökde di *kār-gāh* çārsūda dükkān
- 514 Kūlağ *gūş* oldı öküz *gāv* kuşak *kemer* dimāğa *kām*
Kirec *kec* oldı egri *kej kebūd* gök görk murāda *kām*
- 515 *Kemān* yay *kürre* tay oldı kedi *gūrbedürür gūşt* et
Gedā yoğsul *germ* ıssı di ıssılıge *germiyyet*
- 516 Di *kink* kerz şāğrıya *kīmağt* dağı eyle dimekdür *kūn*
Kūs ‘avret amı *kām* cimā’ dağı *kān*¹⁰³ dindi *kışt* ekin¹⁰⁴
- 517 Di *kūncānīden* oturmağ bucağda *kūnc* dağı bucağ
Ḥazīneye dinildi *genc* dinildi hem *gūrīz* kaçmağ
- 518 Dinür kebceler *kefgīr* koc adına dinildi *kebeş*
Dağı *kār-ı nūhūfte* gizli işlerdür güzel kes *geş*
- [34b] 519 Dinür serçe kuşı *gūncişk* atım atmağa dindi *kām*
*Kebūter*dür gügercinler *kef* el ayası ārzū *kām*

¹⁰³ Kān, ma’ dene ve cimā’ a dağı dirlir.

¹⁰⁴ Bilinmez ‘ Arab u ‘ Acem lisānı

Bilür cümle sözini yaramaz anı

- 520 Ulu *kirām* metā^c *kālāne* kumāş gemidür *keştî*
Gemici *keştîyān* oldı depelenmiş kişi *küştî*
- 521 Dügüm *giriş* tobdur *güy* dağı di söylemege *güyiden*
Dinildi bardağa *kūze* di *key hilem* koyam kaçan
- 522 *Güzine* tokmağ adıdur dinildi *kīne* oldı kīn
Bön ādem oldı *kālīve* nikāh itmekdürür *kābīn*
- 523 Üründilenmişe dindi *güzide key* ulu hāne
Kaçan demek dağı *keydür* dükkānlar cümle *kār-hāne*
- [35a] 524 Dilek sürici dilekci kişiler oldı *kām-rān*
Kiçi barmağa *kālūc* di eyālet adıdur *Kūnān*
- 525 Didiler *gūn-a-gūn* türlü vü türlü bil ki eksik *kem*
Dinür yitmiş şeye *gūm şud gūnāh* suçdur kişiye kem
- 526 Ügi kuşına *kūf* dindi kış aylarına di *kānūn*
Çanağ adına *kāse* di di buğday rengli *gendüm-gūn*
- 527 Dinür ma^c dene *kān küşt* yan kış evi adı *kāşāne*
Yaz evine dinür *kāze* di kendir tohmı *kendāne*
- 528 Işıрмаğ oldı *geziden* uya *gic* iklīme *kişver*
Dinildi ebleh ādem *gūl* düğündür *key* sağırdur *ker*
- 529 *Kelāje* sağsağan kuşu *germ* ıssı *kerem* ihsān
Edebsiz ādeme *küstāh* ağır *girān* Zuhal *Keyvān*
- [35b] 530 *Keş* oldı koltuğ altı *keş* çek imdi her çanağ *kāse*
Dinildi *kāste* eksikdür hisāb defteri *kürrāse*

- 531 *Kirişmedür* göz uciyla bağa sevdiği oldur nāz
İş erlerine *kār-sāz* di gügercinci *kebüter-bāz*
- 532 *Çovan kend keyfer* ödeşe kīnin kıobmış dağı *kende*
Kümiz sidik dağı kıokmış ola *kende* vü *kendide*
- 533 *Giyāh* ot bögrege *gürde küleᅡ* tırna vü *ger* eger
Kemīn pusuya dinildi uyuz olana di *kerger*
- 534 *Kiras* gülnār ü arşūn *gez* çekici şey'e *keşende*
Gürāz hīnzīra dinildi depeleyici *küşende*
- [36a] 535 Di lāf uran kışiler *keb-zenende* kıalabağ *gerzen*
Degirmī *gird* ü şındı *kāz kefeş* başmağ şıgın *gāvzen*
- 536 *Gürisne* ac u *gil-i sürh* kıızıl aşı u bez *kir bās*
Dinür balçıkıya *gil-ger kelāş* küf tarıdur *gāvres*
- 537 *Kişiz* kışniş adı peksümed *kāk* örgeçe *kühān*
Kıışa *kūtāh* u yarığ *kāf* dağı *keftārdurur* şırtlān
- 538 Söze *güftār* u didi *güft* necis *güh* dindi tağa *küh*
Dögülmüş ete di *küfte*¹⁰⁵ kıalem *kilk* oldu necis *güh*

¹⁰⁵ Saña şetm idüb diseler küfte-ğür
Nesne lāzım gelmedi iy küfte-ğür

İncinürseñ bir dağı yime anı
Saña teklif de iderlerse be-ğür

İtme bu yüzden lañife kimseye
Düşme der-ğır idüb nefsiñi ħür

- 539 *Kerezmān* ‘arş *gej* ipek tağ eşigi *gūr*
Kesik *kālūḥ* u köşkdür *kāḥ* kabr adına dindi *gūr*
- [36b] 540 *Künām*dur cānever ini toba *gūy* şan‘at oldı *kār*
Buzacı oldı *gūsāle* di otlı yere *giyāh-zār*
- 541 *Kullāle* perçeme dindi başa *kelle* vü börk *külāh*
Kilī ya‘nī şikāyetdür *kihān* dinildi cümle şāh
- 542 *Güzer-gāh*dur giçecek yer göte dinildi ya‘nī *kun*
Gümān şübhe *kemān*dur yay güle *gül* kökine *gül-bün*
- 543 *Kelül* burçaq *kelüledür* yumaq azğuna di *gümrah*
Kühen eski müneccimdür¹⁰⁶ *kehene* şāhide *güvāh*

¹⁰⁶ Şeyḥ Sa‘dī güft Raḥimehu’llāhü ‘aleyh

Tü ber-evc-i felek çi dānī çist

Çün ne-dānī ger der-serāy-i tü ki’st

Terceme:

Ey müneccim ‘aceb nereden bildün

Felek üzre nedür zuhūr idecek

Ḥāneñe gireni ki bilmezsin

Bu gıce kim mürür ‘ubür idecek

Eyleme gel katı yüce pervaz

Daḥı vardur gözüñe görüncek

- 544 Köse *kūsec* ü *kūz-pūšt* arçası egri aba *kedū*
Başı aba ıyās itme *kedū* a abaı bu
- 545 Dinildi köstege *kīš* terkeşe *kīš* giçirek *kihter*
Kelef çıçık yayı barda *keşef* kinliye *kīne-ver*
- [37a] 546 *Keşef* ablıbaa adı dinür cāmūsa *gāv-mīš*
Dinildi *kīh* kiçi kimse dine mezhebe dindi *kīš*
- 547 *Kelāš kere* daı küfdür küpe adına *gūš-vār*
Diyecek *gūftenīhā*dur *Kerīm* Allāh’durur her bār
- 548 Mārul otına *kāhū* di *kehil* batāl olaydum *kāš*
Keñez āsān dimek oldı kişi *kākā*dür iy ardāş

Hüküm idersin ki gāyibe her dem

İşbu tadīm ile gelüb gidecek

Kimini rif‘at ile idüb şād

Kimini orudursın öldürecek

orı söz bu degül midür kezzāb

(...)mīye ‘amelūñ huzūr idecek

(...)Şeyh Sa‘dī’nūñ kelāmını bes

(...)unutma diñleyecek

- 549 Kinisedür *kinışt* maymūna *kebī* dūgmedür *giriḥ*
Gürūha bir yumaḡ iblik *gürūh* bölük u bend *giriḥ*
- 550 *Kebk* keklik ḡuşı *gīṭī* cihān daḡı dimek *gūften*
Dinildi güneike *kāsnī* şu eksilmege di *kāsten*
- [37b] 551 *Kenefş* serv ağacı kırañ *kenar gūşış* dūrüşmek hem
Şu ḡabarcıḡına *kūvbile* dinildi *kūncid* ol şuşam
- 552 *Kiyāh* iş güc toza *gerd* ḡubbe *kūnbedd*ür *kūneb* kendir
Bölük şac adına *gīsū* şerāb ṫāsına *kilindir*
- 553 Mübāriz *gov* vü ^ç aşıḡdur *germ-dār* şehir adına *kereḡ*
Dinür *kūknār*durur ḡaşḡaş di *kūḡ* yigrenci köşke *kāḡ*
- 554 Beşik *gehvāre* çirkin *gest* ulu kişilere *kākā*
Gebz büyük u *kāc* sille ḡoyun aḡılı *gūmārā*
- 555 Çomaḡ *gürz* oldı *gend*ür gürüz gözi şāşı kişiye *kāj*
Güzāf bī-hūde *kāḡad*ur naṫas *gerdān* boyun ey yār
- 556 Kilīde *kūffere* divīt liḡāsı adına *kursuf*
Girbān ü girvān yaḡadur *kūlāh-zer* üsküf
- [38a] 557 Döşeyelüm dimege *gūsterīm* ü kendirik *kendū*¹⁰⁷
*Kürāzī*den şalınmakdur *kūned* eydür *kudām* ḡanḡu
- 558 Dinür olmış şeye *kerde* tene *gövde* şış *gürde*
Sürilere *gele* dindi şışe bögrege di *gürde*

¹⁰⁷ Türkler niç met-i şaḡırmısaḡa gendürek dirler

- 559 Dinür *germāy*edür ıssı daḥı ‘ aḳreb adı *gejdüm*
Dinildi aḡlamaḳ *girye* daḥı hem *ki* dinildi kim
- 560 amu büryān aşı *gūdāb kefe* kesmik oza di *gūz*
Çuur adına *kev* dindi daḥı dinildi *gāv* öküüz
- 561 Çam aḡacına *gīz* dindi şamāna dindi *kah* hem *kāh*
Di *Gūrde Kūh* bir aḡdur vaıt adına dindi *gāh*
- [38b] 562 *Güvārīden* ki siñmekdür¹⁰⁸ er ‘ avretine *kālim*
Yarılıp aıla *kefte gerez* oldu dilim dilim
- 563 Ocak adına *kānūn* di daḥı iki ış ayı ol
Daḥı nā-dāna *kāga* di o yār nefesine olmāz yol
- 564 Vekile *kār-güzār kār-rān*; ceviz adına *girdukān*
Dinür azret-i Ya‘ ūb’uñ diyārı adına *Ken‘ān*¹⁰⁹
- 565 *Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn*
Vişāl-i Zātıñı ister İlāhī cān-ı müştāḳān
- 566 Bize göster cemālīñi varub Firdevs-i a‘ lāya
Nite Ya‘ ūb-ı Yūsuf-veş bizi ya Rabbī it andān

¹⁰⁸ Ya‘ nī gizlenmekdür.

¹⁰⁹ İkiyüz dāḥi bil altmışıtoḳuz kāf

udāmuz ‘ add idene ide eltāf

ḤARFÜ'L-LÂM

(*Mef'ülü Fā' ilātün Mef'ülü Fā' ilātün*)

- [39a] 567 *Lüler*¹¹⁰ü *Lülü*¹¹¹ *Lerler* nām-ı Ḥudā'ya dirler
Dilli dilince herkes Mevlāmızı añarlar
- 568 *Leb* tuṭaḫ oldı *leb-der* bil ḳapu yaşmağı bes
Let pāre *letre letre* pāre vü pāre söz kes
- 569 *Lerze* di ditremege ṭayıncaḳ oldı *leḫşān*
Lerīyy cüzẓāma dindi ḫıfẓ ide ḳulı Raḫmān
- 570 *Laḫt* ḳomaḳ oldı *lāne* ḳuş yuvasına dirler
Lān daḫı dirler aña kehl kişi *letenber*
- 571 *Lers* sille baldıra *ling* elsiz ayaḳsıza *lūk*
Ağız bucağına *lenc lemter* o ḳatı büyük
- 572 Dindi *lūres* uḡursuz aḡsaḳ kişidürür *leng*
Linkāl o yaramaz söz bayram beşisi *lāleng*

¹¹⁰ Bunlar Allah te'ala ḫaḫretlerinün ism-i şerīfleridür.

¹¹¹ Lülü, Vāv-ı Aşliyye ile Ḳaracılar Ṭā'ifesi'nün güzellerine dirler. Ol sebebden ki şenliklerinde Lülü diyü feryād iderler. Ber-sebül-i isti'āre, her güzel ki fettān ve yaḡmacı ola, aña daḫı ıṭlāḳ olunur. Cem' i Lülüyan'dur. Ḥ'āce Ḥāfız raḫmetu'llāhi 'aleyh buyurmuşdur: Beyt:

Fiḡān-ı gīn-i Lülüyan-ı şūḫ

Dışr-i ten kār-ı şeḫr-āşūb

Çünān ber-dened şabr-ı ez-dil

Ki Türkān-ı ḫ'ān-ı yaḡmā

Vāv-ı maḳlūbe ile ya'nī Vāv'ı Hemze'ye naḳl idüb Lü'lü' dirler, 'Arabī'dür. İnci ma'nāsına.. Ni' metu'llāh.

- [39b] 573 *Lüncidedür* sırtımağ laṭife idüb âdem
Çenâr ağacına *lenc levzîne* ḥalvâ bâdem
- 574 *Lâğar* arıq pâlâs *lâk* her ḥora didiler *lîz*
Yalvarmağa daḥı *lîz* dinildi *lâl* dilsiz
- 575 Kehil ekül olana cümle didi *letenber*
Lebân dinildi eṣṣân ‘ askere dindi *leşker*
- 576 Yıldırın *lebân*dur âyîne gibi yine
Depegen at *leked-zen lağan* di ilikmene
- 577 At oyanına *likâm* rûsbîdürür *levend-zen*
Nâ-dân u bî-nevâ ol ṭapıncağ oldu *lağzân*
- [40a] 578 Ekdiye *lîve* dindi buḥâruñ âleti ol
Bir egrice demürdür *likâş* daḥı dinür pül
- 579 Zeyrek şabîye *lîve* şâşıya daḥı *lûc* di
Lûş kara balçık oldu laṭife *lâğ* bilindi
- 580 *Lûş-nâk* şudur bulanık bögrülce *lûbiyâ*dur
Fişkil daḥı dinildi şulı pilâv *lepâ*dur
- 581 Yalvarmağ oldu *lâbe* yâveşâdur *levîşe*
Lehce dinildi şüret *leḥleḥ* qarış mürîşe
- 582 *Leḥleḥe-sây* budur *laḥşenedür* erişte
Lefc deve ṭutağı di daḥı *leb-i zîşte*

- 583 Ögünme *lāf*ıp *lif lenbe* semiz olana
Lūş dindi yine cümle bil taraf-ı dehāna¹¹²
- [40b] 584 *Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün*
Yā Rabbī eyle āsān kitābım okıyana
- 585 İde du' a-i hayrı budur hemān ricāmız
Luṭf ile ide ihsān bir fātiḥa bu cāna

ḤARFÜ'L-MĪM

(*Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün*)

- 586 *Māde* dişidür *merd* ile *merdüm* ki dinür er
Māder anadur ügeyi ana *māder-ānder*
- 587 Büyükanaya daḥı dinür *māder-i büzürg*
Ebe de odur *müje* dinür gözdeki kirpig
- 588 *Mest*dür esirük ḳara göze dindi ki *mūjān*
Girmiş derde *must* dindi biraz esrüge *mestān*
- [41a] 589 *Meske* tereyağ *māst* yoğurt *māye* damızlık
Meh ay adı *meh-gānī*dür ücret ola aylık
- 590 *Mūjān* didiler ḥūb göze ki ide kirişme
Nergis çiçegi adına *mūjān* didi heme
- 591 *Mürded*dür öli *māhī* balık daḥı yılan *mār*
Mā-rā bize di hem daḥı *mā* biz aña *mervār*

¹¹² Lām ḥarfı altmış oldu ben eyledüm anı ' add

Li'llāh, efendim eyle ḫālib olana meded

- 592 Misrī *māledür* sürgi *māle* sülige *mālīz*
*Māşūd*ur elek *māye*¹¹³ aşıl oldı *konıq mīz*
- 593 *Māmī* didiler ebe *qarı* adına ^ç *Acem*
Bir *naqş* adına *Mānī* ısıcaq *yaqı melgām*
- [41b] 594 *Merg* oldı ölüm *çāşnī meze* dağı *meze* tağ
Müreккеbe dinildi *midād* felege *malağ*
- 595 Bozça *aşa* di *mastabā* vir dimege *mīdād*
Mānde *qala* mı *beñzere* dinildi ki *māned*
- 596 *Mānend* dinür *beñzemege* *mercümege māş*
Kelpedene dinildi *māşe māh* aya *qardāş*
- 597 Bir *oğlan* ola *hīz* u *muğanneş* *aña mābūn*
Buluğluya miğ-nāk meh-tāb ola ay *aydun*
- 598 *Mühre* vü *cilā* uracaq *āletlere māliş*
Ārām u *taşvār māl* dinür *mergūl* örülmiş
- 599 *Mihter* uluraq *şaqal* adı oldı *meḥāsīn*
Meges siñege dindi dağı *mürdene* mirsin
- [42a] 600 Serḥadlere *mürz* dindi demir tağıya *miğfer*
Görmemege dinildi *mebīn* pençere *manzar*
- 601 *Müş* oldı şıçan *māğ* *qarañı* kirpige *müjgān*
Medhūş delīdür *mīhr* güneş *qonuqa mihmān*

¹¹³ Māye, damızlık ve inek dişisi ve yulağdur ki gicerler.

- 602 Ğuşşalı *melül mül* süci *murgāne* yumurda
Kırsağa dinür *mi' de* vü muştuluğa *müjde*
- 603 *Müzd* oldu kirā *mihr* adına dağı di şefkat
Konuqluğa *mihmān* di kıtlığa *meşakkat*
- 604 *Mušt* yumruğa di *mīve* yemiş baţmāna di *men*
Amruda *mürūd* körüke *māse* dağı *men* ben
- [42b] 605 Keşşe *muġan* dağı *muġān* mey şatacağ yer
Muġ zındıġa di oldu kıyāmeti o *münkir*¹¹⁴
- 606 *Mizān* terazī dağı konağcı didiler heb
Mülhid dağı zındıġa dinür ġardur o *merkeb*
- 607 Kibr ile taḅ^c -ı himmet ü zeyrek ola *meniş*
Murġ kuşa di şu kuşu *māġ* koyun adı *mīş*
- 608 *Muġ* karañı yer kāfire *muġ* konuğa *mihmān*
Müzedür edik *mām* ana ġalsın dimege *mān*
- 609 Uyumaya giceler ile o *māliḫūlyā*
*Ma 'mūniyye*dür sükkeri pirinc ile ġalvā
- 610 Şarı arıdur *munc* ü sütün *menşin* oturma
Emmek [*mezīden*] *mih* ulu kes şırçaya *mīna*
- [43a] 611 Burunduruğa dindi *mehār* küçücüke *mürd*
Sevgiye *mih*r bağıra *mis* orağ adı *mürd*

¹¹⁴ Vücūd-ı Ḥālik'ı münkir olana zındıġ dirlen.

- 612 Hâtemde eger ism ola *mühür* aña dirler
Sol ehl-i şalâh yüzi güzel olsa *münevver*
- 613 *Mevîze* dinür qurı üzüm boncuğa *mühre*
Hem dağı Hâzîrân ayınıñ adına *Mehre*
- 614 *Merdüm-i çeşm* gözbebegi oynaş adı *mül*
Kıl *müy* eger kıvrıla zülf di aña *mergül*
- 615 *Mezîh* dinilür çam ağacı isteme *mecüy*
Muhân dinilür eylese horlanmağı ol hüy
- [43b] 616 *Müyiden* ise ağlamağı eyle ‘âdet
*Mülkek*¹¹⁵ dür ebemgümece döner güne hikmet
- 617 Gurreci her ayıñ *meh-i nev* ortaya *miyân*
Hem bil’e *miyân* kısrğa *madyân* kuşa *murgân*
- 618 Yarar nedürür *mî-sezed* ü *mür* qarınca
Çuqura *megāk mil’ aqa* di qaşık olunca
- 619 Yaraşana di *mî-sezed* ü çekme di *mekeş*
Teşbîh idicek her güzeli aya di *meh-ves*
- 620 *Mây* oldı hamîr *māse* di yâr *mertebe* pāye
Bîniye *mağaz* ilike *muğ* yulağa *māye*

¹¹⁵ Gün ne tarafa giderse ol tarafa döner imiş.

Hudâ’nuñ bunda dâhi hikmeti var
Qamu mañlûk tutar emrini her bār
Hemân nev‘-i insân eyler ‘işyân
Umarum setr ide zenbimi Ğaffār

- 621 Emmek *mekīden* dindi *mezīden* gibi yine
Māhçı di palan atına *Mervez*¹¹⁶ kūye dine
- [44a] 622 *Māmūn*¹¹⁷ odurur aña dinür yazı vü şahrā
Çorlar *mī-nihed māşū* elek *menzile* me'vā
- 623 *Mītīn* külüng *mūnis* odur ola saña yār
Māyīm biziz eyle *mīkūn* gelmedi *me-yār*
- 624 7amlamağa di *mī-çeked* ördek kuşu *murğ-āb*
Tavuğa di *mākiyān* oluğa *mīz-āb*
- 625 Çonuk alıcı kimselere dindi ki *mīzbān*
İnli vü za'if olana di *müstemend* insān
- 626 Hālā ki dine gelmedi ol *mī-ne-nümāyed*
Olmaya *me-bāş* şimdi gelür ya' nī *mī-bāyed*
- 627 *Menzil-geh* orun yerine di hekīme *mūyed*
[44b] *Menzik*dür orun bākī kıala ya' nī *mū'ebbed*¹¹⁸
- 628 *Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün*
Yā Rabbī şefi'um ola maşşer günü Aħmed
- 629 **Ĥaqq** izni ile ide şef'āt beni Ĥazret
Cennāta gide atam anam ola muħalled

¹¹⁶ Rāz u Mervez yukarıda beyān olundu.

¹¹⁷ Hāmūn didükleri gibi.

¹¹⁸ Mīm ĥarfi yüzaltmış ile beşdür yine ancak

7alibleri ĥıfz ide ana ola mu'ın Ĥaqq

ḤARFÜ'N-NÜN

(Müfte' ilün Fā' ilün Müfte' ilün Fā' ilün)

- 630 *Nāme* biti *ney* kıamış ada dağı dindi *nām*
Etmeke *nān nān-ḥüreş* etmeke kıatık temām
- 631 Etmeği bişirici kimseye di *nānevā*
Nev yeñi *nev-rūz* yeñi güne di naşīb *nevā*
- [45a] 632 Tıza *nemek* tızluka dindi *nemekdān* yine
Tızla *nemeksār* dinür dağı *nemekzār* gine
- 633 Yaşıya *nemgīn* dinür dağı odur *nem-dār*
Yine di *nem-nāk* aña *nem* yaş ola ne ki var
- 634 *Nīl* şuyı meşhūr şudur çivide *nīl* kın *niyām*
Nīm yarım kıab *neyāb* vaşte di *nayāb* temām
- 635 *Ney* dağı *nāy*dur düdük tab' a dinildi *nihād*
Dindi *neyistān* kıamış tebe vü aşla *nijād*
- 636 Mālik-i şuya *neheng nāve* di tekneye ol
Dindi senit balçıkı çeke o dönmeğ *nükül*
- 637 Dağı kıamu mescidüñ *nāve* di mihrābıdur
Cümle şalāta *nemāz* dindi ki ma' ruf budur
- [45b] 638 Gökcege *nağız* dinür dedeye dindi *niyā*
Ḥācete dindi *niyāz* hem dağı destān *nevā*
- 639 *Nīk* eyü Kıurān *nübī* evvel u kıadīm *nūḥust*
Dağı ezeldür *nūḥust* yok dimege dindi *nīst*

- 640 Yumuşaka dindi *nerm* erkege dinildi *ner*
Çorқыya dindi *nihīb* örge adına *nevār*
- 641 Loğma *nevāledürür* arıq olana *nizār*
Nāfedürür her göbek *neng* dağı oldı ‘ār
- 642 Oluğa di *nāvdān* irkece dindi *nuhāz*
Süri kılavuzı ol ni‘ met ile şīve *nāz*
- [46a] 643 Ğuşşaya dindi *nijend* nağmeye dindi *nevā*
Deriñe dinür *nugūl* lāyıkı yoğ *nā-sezā*
- 644 *Nehre* yayık *nūh* toğuz toğsan ‘adedi *neved*
Tırnağa *nāhun* dinür ğamle ile ceng *neberd*
- 645 Dindi dilāvere *nīv* yazmağa dirler *nivišt*
Öyleye *nīm-rūz* dinür dağı oturmağ *nišest*
- 646 Lüledürür *nāyize* dölek olan *nerm-rev*
Niz dağı dimedür yeñiye dinildi *nev*
- 647 *Nize* süñi *nijedür* günlük u hem *nağcir* av
Gevişe *nīs-ğor* dinür zora dağı dindi *nāv*
- 648 Kıvvete *nīrū* yüzük taşına dindi *nigīn*
Katiğ adı *nān-ğūreş* kamaş ev oldı *niyīn*
- [46b] 649 Bilmeze *nādān* dinür azı dişine di *nāb*
Nāvek o kıovuş oğı kab dinildi *neyāb*
- 650 Dindi yarüb bicmege ya‘ nī *nügūhīden* ol
Dağı *nihāden* kıomağ burnuna kıazıñ di *nūl*

- 651 *Nîfe* dinür iç tonuñ yaķası *nîş*dür diken
Nûş daķı oldu bāl oturaķa *nişîmen*
- 652 Dindi *nişānden* daķı bir yere dike nişān
İnişe dinür *nişîb* hem daķı maķad *nişān*
- 653 Gizliye dinür *nihān* nesrîni gül *nesterîn*
Dindi lülüfer adı ya' nî *nîlüfer* hemîn
- [47a] 654 Añla *neyāmed* dimek gelmedi hem yoķ *nî*
Çāşnî *nemūye* dimek cümle peyām-ber *nebî*
- 655 Daķı *nümüne* dinür çirkine ince *nugul*
Ėorlamaķ di uyĖuda ya' nî *nükūh* daķı bil
- 656 İnceye *nugul* dinür tāze fidāna *nihāl*
Ėton ağına *nîne* di *na'*ldürür cümle nāl
- 657 *Nāķır* odur çeng u sāz gizli *nühüfte* temām
Dindi *neverdiden* ol dönmege ķovcı *nemām*
- 658 Daķı *nebîre*dürür oĖlanuñ oğlı yine
MüşĖ otına dindi *nāk* mecnūna *nişāf*dine
- 659 Dindi *nigeh-bān* aña şaķlayıcı ola bes
İtmege nāz *nāziden nengî* odur ' arlı kes
- [47b] 660 ĖaĖ erigi adı *nilk nevmîd* ümîdsiz hemîn
Ni' met ü hem nāza *nāz* ma' şūķadur *nāzenîn*¹¹⁹

¹¹⁹ Yüzyigirmiüç oldu Ėarf-i nūn

Oķıyanlara ola Ėaķķ reh-nümün

661 *Müfte' ilün Fā' ilün Müfte' ilün Fā' ilün*
Kullarına her zaman rabbimiz ola mu' in

662 *Ḥıfz-ı İmānımı fazlı ile ol Ḥudā*
Olacağı muhteazar gelmeye şeytān la' in

ḤARFÜ'L-VĀV

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilāt

663 *Vām* borcudur borçhıya di *vām-dār*
Öde borcumı demek *vāmet-güzār*

664 *Vīje vīše* hāliş ol oğlağı *vān*
Vesnī kuma *vesme* rāstıķ-zenān

[48a] 665 *Vā* giri *vīrān* harāb *vālā* yüce
Ḥurmā çekirdegi *vaḥcī* şüm *vārūn* Türkce

666 *Ḷariş* adı *vīje*dür aş adı *vā*
*Vervād*ur ola āvāz-ı ibtidā

667 Baḥşīşe *vāşā* ümīd tutmaķa *vār*
Daḥı çārdaķ ile taḥtdur *vervār*

668 Dirsege *vārīn* [di] *vāşe* atmaca
Vec bir perverde ma' cūn eyü gice

669 Daḥı *vārūn* naḥş bed-baḥt *vaḥ* zafer
Daḥı *vaḥşūr* oldı bir peygāMBER

[48b] 670 *Ver* eger çirke *veḥal vālā* bülend
Vīd veydā yavı kılmaķ gül *verd*

- 671 *Veznā* gügercin oñat koşı *verz*
Vertic bildircin ü hūyrād *vej*
- 672 *Veznā* yigit hūrmā ipidür *vezāğ*
Vije arı kurbāğa dağı *vezāğ*
- 673 Yutmağ oldı *vārīden vārānīden*
Dindi yutdurmağ yel esmek *vezīden*
- 674 Zevcesi Hāzret-i Nūh'ıñ *Vāhile*
Mühre *vālā-zene vāy* āh vāh ile
- 675 *Veş* gibi *verceş* ya' nī hareket
Varham acı katı söz saña *veret*
- [49a] 676 Gözotı adına *vezāğ* çok *vagīş*
Dağı *vestād* oldı çokluğ *vey* şol iş¹²⁰
- 677 *Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilāt*
Hıdmet eyle Rabbiñe yaz ile kış
- 678 Ağ yüzile varasın rüz-ı çerā
Vağdet ü keşretde dervīş-vār dūrüş

ḤARFÜ'L-HĀ'

Mef' ülün Fā' ilātün Mefā' ilün Fe' ilāt

- 679 *Hem-derd* di derddeşe hem dağı *hir* tūmān
Eşe dinildi *hem-dem* ü hāzır baş oldı *hān*

¹²⁰ Ḥarf-i vāv yigirmibeş ḥarfdür hemān

Ḥaqq āsān ide bunı her zemān

- 680 *Hüş* oldu uş dindi yeñi aya bes *hilāl*
Bī-hūde söze *hezl* eyü söz *hemāl*
- [49b] 681 *Hemçü tū* sencileyin oldı *hīd* yabā
Hem-rāh dinildi yoldāşa ceng ü şavaş *hicā*
- 682 *Hestī* ki varlıka vü *hest* dimek oldı var
Hem-zād ikiz *hemān* ancağ ki dübdüze *hem-vār*
- 683 Şöyle *hemīşe* şöyle *hemānā* ki şanıram
Hīz ol muħanneş ādeme di gelmeye kerem
- 684 Ğammām tāsı adına dağı dindi *hīz* yine
Elden ele gezer ol ğīze *hīz* dine
- 685 *Hış* oldı şaban oğı di *hüşyār* ayığ
Hem-sāye koñşıya *hem-sāyegī* di koñşılığ
- 686 *Hešt* dindi sekize hem oldı biñ *hezār*
[50a] *Heštād* seksen ‘aded di bülbüle *hezār*
- 687 *Heftād* yetmiş di buncılayın *hemīn*
Hem-nām addaşuñ ol seyle dindi *hīn*
- 688 Binā ipile ince yola bes dinür *hincār*
Yāve dinildi *herze* ü ebsem dinildi *hār*
- 689 Öküz gibi şaқın olma *hem-çü gāv me-bāş*
Di *Hinduvāne* қārpūza қuşmağa *hirāş*

- 690 *Heme* dükeli *hiybet* odur ya' nī ' aẓamet
Hīme vü *hizom* oṭun *heft* yedidür evet
- 691 Bir ŧehrün ' adı ' Acem'de dindi bes *Hirī*
Hezl dinildi lāfa *hedef* her niŧān yiri
- [50b] 692 Fi'l-cümle dindi *henüz* kuvvete di *heng*
Hāmün dinildi ova¹²¹ anda ola *ceng*
- 693 *Hedyān* yave söze dindi söyleme
Her-çi dinildi her ne ola ' aybdur ādeme
- 694 *Herkāre* ŧancere elbet *her-āyna*
Heft-dāne dindi ' āŧır aŧı *henguft* yorğana
- 695 *Hevā* miyān-ı arz u semā böyle *hem-çünin*
Hüzine dindi nafaqa ħarc dükeli *hemin*
- 696 *Hüzbe* dinildi çigdeme biter ol behār
Daħı *hüveydā* ańsız ola yine āŧikār
- 697 *Heykel* di ŧürete vaḳte dinür *hengām*
Di *hirāsān* ħorħaħa ārām dinildi *hām*¹²²
- [51a] 698 *Mef'ülü Fā'ilātün Mefā'ilün Fe'ilāt*
Bu tuħfemi oħıyana ola ' ilm ilhām
- 699 *Ĥifz ide faẓluñ ile çekmeye bir ta'ab*
Ĥayr du'āya bā'is ola ŧubħ u her aħŧām

¹²¹ yazı

¹²² Altmışoħuz ħarf olupdur bu ħarf-i hā
Kim ħifz iderse ide cehlden Ĥudā rehā

HARFÜ'L-YÄ'

Müstef' ilätün müstef' ilätün

- 700 *Yezdān* Hudā'dur dost oldı *yārān*
Yek ya' nī birdür dübdüze *yeksān*
- 701 Kādīya *yargu* rişvet dinür *yār*
Yargū yasāğdur bir kerre *yek-bār*
- 702 Tevķī' -i sultān *yarlığ* dinildi
[51b] Tuğray-ı şāhī *yārlığ* bilindi
- 703 *Yūhe* dinildi delice toğān
Yağ dindi buza buzluğa *yağdān*
- 704 Meymūna *yārpū yel* pehlevāndur
Yümn huçeste yalıñuz *yegān*dur
- 705 *Yāl* kad u kāmēt hem dağı boyun
Boyunduruğ *yūğ yār* dur mu' āvin
- 706 *Yemām* kebüter kula at *yekrān*
Birin birine *yegān yegān*
- 707 Birlik *yekī* dūr şūrete di *yāb*
Yāfe ' abeş söz ħarāb *yebāb*
- 708 Buldı dimek *yāft* bulmağ *yāften*
[52a] *Yüz* pārs adıdur *yek-bār* birden

709 *Yāver* yārī tegeltiye *yūn*
Yek-çend birkaç düz dindi *yek-būn*¹²³

710 *Müstef' ilātūn müstef' ilātūn*
Ḥayr ile yād it eyleme maḥzūn

(*Mef' ūlū Fa' lūn Mef' ūlū Fa' lūn*)

711 Bulam cinānı dārū'l-selāmı
‘Arz it cemālī ‘adnde her gün

712 Budur du‘āmız ‘afv it ḥaṭāmız
Ola yerinde farz ile mesnūn

713 Miskīn Rızayī eyler recāyı
Dāreyn içinde olmaya maḡbūn

714 Ola du‘āmız fazlıñla ḡabūl
Cürm u günāhla eyleme meftūn

(*Mefā' ilūn Mefā' ilūn Fe' ūlūn*)

[52b] 715 Bi-ḡamdi'llāh idüp luṭf u ‘aṭāyı
Bu tuḡfe daḡı buldu intihāyı

¹²³ Otuzbeş oldı yā ḡarfī efendī
İde raḡmet ḡudā ‘ōmrüm tükendi
Geçürdüm ḡıl u ḡāl ile bu ‘ōmrı
Añalar bu Rızāyī derd-mendi
Oḡıya fātiḡa bir rūḡı için
‘Ayūbı setr ide Mevlā efendī

- 716 Biñ elli üçde evvel işbu inşā
Olupdur aña tārīḥ bil Rızāyī
- 717 Bu daḥı oldı taḥrīr şimdi tekrār
Ola ihdā ide ḥayr du‘ āyı
- 718 Tamām biñ seksen iki idi hicret
Resūluñ işbu māh mevlīdi ayı
- 719 Cemi‘-i Müslimīne ola ḡufrān
Efendim ‘afv ide ehl-i ḥaṭāyı
- 720 Benim ehl u ‘ıyal u vālideynim
Bulalar cennet içinde sarāyı
- 721 Ḳamu aḥbāb refīk ḥıdmet idenler
Ola maḡfūr it arza ḥaşmāyı
- 722 Bula maḳām-ı ‘adnı oldı tarīḥ
“Gire cennete ebed Aḳsarāyī”¹²⁴

Fī’l-yevmi’r-rābi‘ fī-rebī‘u’-evvel li-sene işneyn ü şemānīn ü elf fī’l-yevmi’l-cum‘a(...) el-ḥācc Seyyid Ḥasan Rızā ḡaffara’llāhu ve’l-vālidihı ve’l-cemī‘il- (...) ve şallāllāhu ‘alā seyyidinā ve ālihi ecma‘īn āmīn.

Sene 1082 ‘āmīn yā Rabbe’l-ālemīn el-fātiḥa

¹²⁴ “Gire cennete ebed Aḳsarāyī” mısrası, ebced hesabıyla 1082/1671 yılını göstermektedir.

SONUÇ

Çalışmamızda vardığımız sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

Edebiyat tarihimizde önemli bir yeri olan manzum sözlüklerden biri olan Kân-ı Ma'ânî'yi bilim dünyasına kazandırdık.

Eserin müellifi Hasan Rızâyî; ilâhî, menakıbnâme, seyahatname, tezkire, manzum sözlük... gibi birçok türde ve konuda yirmiye yakın eser vermiş çok yönlü ve üretken bir şairdir. Onun önemli eserlerinden biri de edebiyatımızdaki ilk alfabetik Farsça-Türkçe manzum sözlük olan Kân-ı Ma'ânî'dir.

Çalışmalarımız sonucunda sözünü ettiğimiz bu eserin dört nüshasının olduğunu, bunlardan üç tanesinin birbirine çokça benzediğini İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY579 numarada bulunan nüshanın ise yazar tarafından değiştirilip eklemeler yapılarak yeniden kaleme alındığını tespit ettik. Ayrıca diğer üç nüshanın müstensihinin belli olmadığını ama İÜ nüshasının müellif hattı olduğunu teyit ettik.

Tuhfe-i Şahidî'ye bir nazire olarak kaleme alınan Kân-ı Ma'ânî, toplam 722 beyit olup bir manzum Giriş, 20 kıt'a, bir Münâcât ve bir Hâtîme'den oluşur. Eser bu yönüyle en çok beyit ihtiva eden Farsça-Türkçe manzum sözlüklerimizdendir.

Çalışmamızda eserin manzum özelliklerini, sözlük metodunu, kendi türü içerisindeki yerini ve önemini belirlemeye çalıştık. Buna göre: Eserin aslını oluşturan sözlük kısmı mesnevi nazım şekliyle yazılmış 20 kıt'adan oluşmaktadır ve toplam 650 beyittir.

Eserin diğer manzum sözlüklerden ayrılan çok önemli bir özelliği vardır: Manzum sözlüklerde kelimeler çoğunlukla konusuna göre tertip edilirken Kân-ı Ma'ânî'de her kıt'ada ilk harfleri aynı olan Farsça sözcükler toplanmış, bölümlere "Harfü'l-elif" "Harfü'l-bâ"... gibi başlıklar verilmiş, bölümler de alfabetik olarak düzenlenmiştir.

Eserde yaklaşık 2500 Farsça sözcüğün Türkçe karşılığı verilmiştir. Eser, bu yönüyle de Farsça-Türkçe manzum sözlükler arasında önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKLAR

- ACLÛNÎ, İsmail b. Muhammed el, *Keşfü'l-Hafâ ve Muzilü'l-İlbas*, 3. Baskı, Beyrut, Dârü'l- Kütübi'l-İlmiyye, 1988.
- AKSOY, Ömer Asım, *Dürrü'n-Nizâm ve Nazmü'l-Cevâhir*, TTK, Ankara, 1960.
- AKSOY, Ömer Asım, *Şeyh Ahmed ve Nazmü'l-Leâl*, TTK, Ankara, 1960.
- AZAMAT, Nihat, *Kadirîyye Maddesi*, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları, C.24, İstanbul, 2001.
- BAĞDADLI İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-Ârifin Esmâ-yı Müellifin ve Âsâr-ı Musannifin*, C.1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1951.
- BEKTAŞ, Ekrem, *Muhammed Nazmî-i Halvetî, Sırr-ı Ma'nevî (İnceleme-Metin)*, S.Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Konya, 2009.
- BURSALI Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, Matbaa-yı Âmire, İstanbul 1971.
- CANKURT, Hasan, *Seyyid Hasan Rızâyî El-Aksarâyî Hayatı, Sanatı, Eserleri ve 'Miftâhu's- Sa'âde' Adlı Manzûm Kasîde-i Bürde Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2014.
- CEYHAN, Âdem, *Türk Edebiyatında Hazret-i Ali Vecizeleri*, Öncü Kitap, Ankara, 2006.
- COŞKUN, Menderes, *Osmanlı Hac Seyahatnameleri ve Nabi'nin Tuhfetü'l-Harameyn'i*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.
- ÇAĞIRICI, Mustafa, *Hasan Rızâyî ve Tezkiretü's-Sâlikîn ile Mahmûdiyye Adlı Eserlerin Tahkîk ve Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- ÇELİK, Erol, *Mezîd-zâde Ayıntabî Nazmü'l-Ferâid Metin Sözlük İndeks Tıpkıbasım*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2008.
- DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca -Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi

Yayımları, Ankara, 1995.

- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2009.
- DURU, Necip Fazıl, Eren Abdullah, *Osman Şâkir Bozokî, Nazm-ı Dil-ârâ Farsça-Türkçe Manzum Lügat*, Altınpost Yayıncılık, Ankara 2014.
- İLHAN, Seyfettin, *Şemsî Cevâhirü'l- Kelimât*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 1997.
- İMAMOĞLU, Ahmet Hilmi, *Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede Tuhfe-i Şâhidî Farsça-Türkçe Manzum Sözlük*, Muğla Üniversitesi Yayınları, Muğla 2005.
- İSEN, Mustafa, Filiz Kılıç, İ.Hakkı Aksoyak, Aysun Eydurhan, Mustafa Durmuş *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayıncılık, Ankara, 2009.
- İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2005.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu*, II. Cilt, XVII. Asır, Maarif Vekâleti, İstanbul 1959.
- KANAR, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul, 2010.
- KANAR, Mehmet, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul, 2008.
- KANAR, Mehmet, *Türkçe- Farsça Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul, 2008.
- KARABEY Turgut, Külekçi Numan, *Sünbülzâde Vehbî, Tuhfe (Farsça-Türkçe Manzum Sözlük)*, Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1990.
- KARTAL, Ahmet, *“Tuhfe-i Remzî, Manzum Farsça Türkçe Sözlük”*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.
- KILIÇ, Atabey, *“Manzum Sözlüklerimizden Manzûme-i Keskin”*, 12-13 Nisan 2001 Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler, C. I, Kayseri 2001.
- KILIÇ, Atabey, *“Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî (Metin)”* Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 2/4 Fall 2007.
- KILIÇ, Atabey, *Mustafâ bin Osmân Keskin, Manzûme-i Keskin*, Laçın Yayınevi, Kayseri 2001.

- KILIÇ, Atabey, “*Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sühba-yı Sıbyan*”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.20 (2006/1)
- KILIÇ, Atabey, *Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî (Metin)*, Turkish Studies Volume 2/4 Fall 2007.
- MUSTAFA bin Osman Keskin, *Manzume-i Keskin* (hızl.: Atabey Kılıç), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- MÜTERCİM Âsım Efendi, *Burhân-ı Katı* (haz.: Mürsel Öztürk, Derya Örs), Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul, 2000.
- ÖZ, Yusuf, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, TDK Yayınları, Ankara 2010.
- ÖZ, Yusuf, *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1999.
- ÖZKAN, F. Hakan, *Bozoklu Osman Şâkir ve Şehdü Elfâz’ı*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 6, S. 26, Bahar 2013
- RİZÂYÎ Hasan, *el-Mahmûdiyye fî Menâkıb-ı Ricâlî'l-Bilâd*, Selimiye Kütüphânesi, İbrahim Hakkı Konyalı, No: 66.
- RİZÂYÎ Hasan, *Cûy-ı Rahmet*, Süleymaniye Kütüphânesi, Rüstem Paşa, No: 869.
- RİZÂYÎ Hasan, *Kân-ı Ma’ânî*, Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-1871.
- RİZÂYÎ Hasan, *Kân-ı Ma’ânî*, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45.Ak.Ze.184/1.
- RİZÂYÎ Hasan, *Kân-ı Ma’ânî*, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45.Hk.2717.
- RİZÂYÎ Hasan, *Tecelliyât-ı Hüdâyî’nin Nazmen Şerhi*, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, No. 3347.
- RİZÂYÎ Hasan, *Tecelliyât-ı Hüdâyî’nin Nazmen Şerhi*, Selimiye Kütüphanesi İbrahim Hakkı Konyalı Bölümü, No: 62.
- RİZÂYÎ Hasan, *Tezkiretü’s-Sâlikîn ve Risâletü’n-Nâdimîn*, vr.13b, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, No: 41.

Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, C.7, D
Dergah Yayınları, İstanbul 1990.

ŞÜKÛN, Ziya, *Farsça-Türkçe Lügat Gencine-i Güftâr Ferheng-i Ziya*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996.

TURAN, Muhittin, “*Hasan Rızâyî ve Kân-ı Ma‘ânî İsimli Manzum Sözlüğü*”, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 7/4, Fall, Ankara-Turkey 2012.

Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, İstanbul, 1986.

ÜSTÜNER, Kaplan, *Divan Şiirinde Tasavvuf*, Birleşik Yayınları, Ankara, 2007.

ÜSTÜNER, Kaplan, *Enderunlu Hasan Yaver Divan (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin)* Birleşik Yayınları, Ankara, 2010.

ÜSTÜNER, Kaplan, *XIV. ve XV. Yüzyıl Divanlarında Tasavvuf*, TÜBAR-XXIV, Güz, 2008.

ÜSTÜNER, Kaplan, *Şiir, Şair ve Edebî Kurallara Dair Yazılmış Bir Mesnevi: Fenniye-i Eş’ar*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/7 Fall 2009

YEKBAŞ, Hakan, “*Divan Şairinin Sessiz ve Gizli Anlatımı: Muvaşşah*”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012.

YILMAZ, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdayî Maddesi*, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 4, İstanbul, 1991.

YILMAZ, Hasan Kamil, *Azîz Mahmûd Hüdâyî Hayatı Eserleri Tarîkatı*, Erkam Yayınları, İstanbul 2011.

YURTSEVEN, Necmettin, *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lügatler ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003.

FARŞA-TÜRKÇE DİZİN SÖZLÜK

-A-

āb Şu 61/1

āb-dān kavik 73/1

āb-dār Őulica mīve 79/2

āb-gīne Şırça 69/2

āb-gīr Şu göli 67/2

āb-ı hoŐ-gūvār içe Őinici Őu 89/2

āb-ı revān aķarŐu 112/1

ābile çiçek, ķabarcık 106/2

āb-keş Őakā 86/2

āb-pūŐt Őehvet 90/2

āb-rū yüz Őuyı 62/2

āb-tābe gūgūm 86/1

āc ilķın 86/2

āferīn alkış 66 /2

Āferīnende yaradıcı 61/2

afsū yaba 65/1

āftāb güneş 111/1

āgāz ibtidā 100/1

āgūş kucak 111/1

āguşten ıslamak 96/1

āhār hāşil 114/1

āhek alçı 82/2

āhen demir 94/1

āhençe çenber 95/2

āhen-gir demirci 113/2

āhenīn demir şey 93/1

āhen-rübā seng-i miķnāţis 64/1

āheste yab 82/2

ahger od közi 110/1

āhīz fitne 107/2, nāz 107/2

āhten irmek 78/2

ahter yıldız 71/1

āhū geyik 80/2

āhū-bere geyik yavrusı 80/2

ājeng büklüm 109/1

ālāyiş bulaşık 75/2

āle tavşancıl kuşu 77/2

alp pehlevān 74/1

ālū erik 91/2

ālūde Һarīş ādem 99/2

āmāc dem-be-dem 87/2

āmāc oқ nişānı yeri 87/1

āmāde yaraқlanmış 85/1

āmās gövde şışı 104/2

āmed gelmek 108/2

āmih̄ten қarıрмақ 77/1

Āmūn Buḡārā' da ova 114/2

ān kes ol kimse 108/1

ān ki o 89/1

ān ol 74/2, 85/1

ān-cā bū-ber öte ilet 81/2

ān-çünin öyle 93/2

āneg işte 78/1

ān-rā aña 64/2

ān-sū öte 72/1

ār getür 63/2

ārām dölenmek 84 /1

ārāste bezenilmış şey 82/1

ārāyiş bezek 71/2

ārd un 68/2

ārī eved 73/2, pāk 74/1

armagān hediye 96/2

āsā esnemek 66/1

āsān geñez 110/2

āsīb zahmet102/1, toķuşmak 102/1

āsīme hayrān 72/1

āsītīn yeni esbāb 65/2

āstān ışık 76/1

āsumān gök61/1

āsyā degirmen 112/2

āsyāb degirmen 112/2

āşinā bilmiş 78 /2

āşitī barışmak 70/2

āşiyān kuş yuvası 73/2

āşūb fitne 103/2, kösegi104/1

āteş od 69/1

āteş-dān ocak 111/2

āteş-zene çakmak 69/1

āver çirkin 95 /2

āverden getürmek 95 /1

āvīhte aşılı 92/1

āyā ˆ aceb 64/2

āyed gele 89/1

āyīn töre 80/1

āyīne gözgi 69/2

āyiş geliş 75/1

ayme öküz 72/2

āz hırş 77/1

āzeḥ siğil 101/2

āzer āteş 71/1

āzerm ḥürmet 105/1

āzmāyiş şınamaḵ 75/1

āz-mend tama' lı 105/2

āzmūden şınamaḵ 70/1

-B-

bā aş 204/2, bile 162/2, çorba 158/1

bād olsun 137/2; yıl 118/2, 137/2

bād-bān yelken 207/1

bād-bizen yelpeze 206 /1

bāde süci 170/2

bād-kend taşakı debe 220/1

bād-rem maraz 159/2

bād-zem hezl 159/1

bād-zen yelpeze 205/2

bāf-pāy bīz tokıyan çülha 169/2

bāften örđi 153/2

bağal koltuğ 167/2

bāh eş 210/2

baha şey değeri 162/2

bahest uykuda ğorlamak 197/2

bāhi aş 204/2

bāhse mūhre dīvār 227/2

bāhse-zen yapan 227/2

bāhter gūnūñ yatduğı yer 155/1

bahtiyār devlete irmiş 147/2

bahtiyār devleti el viren 186/1

baĥye leğende 191/1

bāk korku160/2, ğuşsa 160/2

bāl kanat 121/2

bāliş yaşdıķ 183/2

bām tam136/, tañ 136/, üst 136/2

bāmdād şubha yakın gice 137/1

bā-meze tatlı yedi 212/1

bān şorkun ağacı 207/2

bāng ün 173/2 , 201/1

bār ağac ĥaşılı 182/1; icazet 182/2; kerre 182/1; mive 181/2; ‘adl144/2; destur 144/2; yük 144/1, 182/2

bārān yağmur 121/2

bārbat k puz 140/1

bār-dān kab u kaçak 210/2

Bār-i Hudā H zret-i H k 181/2

bāru kürek 168/1

bā-sūg yaŗ  uta 172/1

baŗ ol 210/1

bāŗed olur 204/1

bā-t  saŗa 157/1, seniŗle 131/1

baŗ k z 126/2

baŗar kibr 159/1

bāver inanmaŗ 216/1, 151/2

bāyed gerek 173/1

bāz giri 125/2,  oŗan 126/1

bāzi oyun 166/2

bāz  k l 133/2

beçidem direm 153/2

bed kem 154/2, yaramaz 180/2

bed-endiŗ  as d 184/2

bed-f z aŗız 193/1

bed-k r yaramaz iŗl  222/1

bed-r m tosun 208/1

bedreke bāc 209/2

bed-rūd vedā^c eylemeg 188/1

bed-ter ḥabīṣ 164/2

be-ḥabīden uyumak 208 /2

behār yaz 195/2

be-hem bile 227/1

beheme dükeli kamu 168 /2

behmen kış günü 180/2

beḥnev yıldırım 211/1

Behrām Mirrīḥ 144/1

behre naṣīb 126/2

beḥsīden zebūn 210/1

be-ḥūr yi 213/1

belma-rīṣ şakalı kaba kişi 183/1

bem yoğun olan ses 141/1

be-men bana 157/1

benc beng 168/2

bend bağlamak 134/1, bûğun134/2, gün 134/2, buğağ 134/1

bende kul 133/2

bendegī kulluk 191/2

bepic şar 211/1

ber üst 130/1, gögs 145/2, mive 130/1, yemiş 129/2, sīne 129/2, yüce 145/1

berāber müsavi 122/1

berār yukarı getir 186/2

ber-bend gümüldür 146/1

berber baş kazıyan 130/2

berçe kalkı 170/1

berd iletmek 170/1

berde karaveş 158/1

bere kuzı 188/2

Berehmen Hindī Hākīm 203/1

berf kār 147/1

berg yaprak 201/1

berh biraz 191/1

berhem şüdem bir yere gelmeg 131/2

berī fāriğ 156/2

berīd peyk 119/1

berter yukarılık 130/1

berṭıla börk 195/2

bes hayli 178/1, yeter 178/1

besā nice 121/1

besīc yarağ 209/2

beste bağılu 145/1

be-sū-yi tū senden yana 157/2

be-tü saña 128/2

bevş riyā 192/1

beyābān yaban 192/1

beyū yenge 187/2, gelin 187/2

beze günāh 119/1

bezm meclis-i şürb 143/1

*bī*yoğ 221/2

bibīn gör 133/1

bī-cān mürd 170/2

biçer otla 205/1

bīd söğüd 119/2, 184/1

bideh vir 177/1

bider bic 120/2

bidest qarış 139/2

bī-gāne yād 118/1, 173/2

biğeşt ekdi 138/2

bigrihten kaçmağ 227/1

bigū söyle 124/2

bigūş dürüş 128/1

bih ayva 177/1, kök 188/2

bihān yeğler 205/2

biḥand gül 133/1

biher al 138/2

bihišt Cennet-i A'lä 150/1

bihrāš kuş 124/1

bihterem iyuyüm 171/2

bī-hūde fā'idesiz 140/1

biḡūn oḡı 128/1

bīhūš ehl-i cünun 206 /2

bikār ek 120/1

biken ḡopar 148/2

bikeš çekmeg 127/2

bikūb dök 135/1

bilek hediyye 224/2

bīm ḡorkı 171/1

bīmār şayrı 171/1

bimenkīden tuḡuldanmak 223/1, şoḡranmak 223/1

bī-meze köti 212/2

binā-gūš ḡulaḡuñ dibi 221/1

bināz nazlan 176/2

bine ḡo 177/1

bī-nevā naşīb158/2, ser-keşi 158/2

bīnī burun 206 /1

biniger baḡ 132/2

binūş ic 211/2

bīr yıldırım 163 /1

birāder kardeş 117/2

birev git 125/1

birī şıc 125/1

bisāy ezmek 169/1

bisāz eyle 133/1

bist yigirmi 139/1

bisūz yak 132/1

bisyār çok 118/2

bīş artık 178/2

bişāş işe 124/1

bīşe korluk 219/2, meşelig 164/2

bī-şerm udsız 165/1

bişnev işit 141 /1

bitāz seğırtmek 166/1

bitrāş yon 226/2

bīve tül   avret 185/1

biyā gel bana 151/2

biyar götür 148/2

biyāşām yi 211/2

bizen ur 124/1

bizr tohum 138/1

bizr-ger tohum eken 138/1

bū koğu 203/1, 150/2

būbū ibibik 202/2

būd idi 118/1, 154/2, 188/2; oldı 184/2

būdem olaydım 131/1

būdine na^c ne 140/2, yapuz 140/2

buganc çörek otı 142/1

bukaş şemşir ağacı 214/2

būm baykuş 216/1, karar tutılacak yer 216/2

būs öpüş 127/2

būverziden özenmek 151 /1

buz kiçi 142/1

būbāz oyna 135/2

būber ilet 129/1

būbūr kes 185/1

būgūzer gic 215/1

būn ağac köki 175/1, dib 175/2

būrdbār yavaş kişi 195/1

būres yitmeg 179/2

būrūz ańsızın zuhūr itmek 194/2

būsūden sürmeg 154/1

Büzürg ulu kimse 116/1

büzürgan ulular 190/1

-C-

cablūs satlık 266/1

cablūsī dileklenmek 267/1

cāh manşib 264/1

cāhek eñek çukuru 269/1

cāme giysi 267/2, ton 257/2

cāme-ḥāb döşek 263/2

cān-dār cellād 262/1

cāvīd ebed 269/1

cāy yir 262/2

cefā zulm 271/1, sitem 271/1

celācil çağırğı 270 /1

celd çöpük 261/2

celvīz gammāz 270/1

cenāb kapı öñi 271/2

cengelük eli ayağı eğri 275/1

cev arba 257/1

cevāb muķābele söz 258/2

cevān yiğit 258/1

cevāz hāven eli 277/2

civciv pilic 272/1

cofte ʔolaşan 276/1

cūrī ʔorak 277/1

cūy ırmağ 257/1

cūyā isteyici 272/1

cūst ʔapük 265/1, zībā 265/2

-Ç-

çāçek ʔaruğ 265/2

çagrābe yosun 271/1

çagz ʔurbağ 261/1, içi ʔirkli ʔıban 264/2

çāh ʔuy 264/2

çāh-Nahşeb ay u gün ʔoğacağ yer 268/2

çāk yarığ 259/2

çāker ʔul 273/2

çārçārüb süpürge 267/2

çāş ʔic 273/1

çāşnī ʔa^c āmda ʔatlı olan 278/1

çāşt ʔuşluk 275/2

çāz ʔurbağa 270/2

çeb şol yañ 268/1

çeg örümcek 276/2

çegāme şî' r 265/1

çehīden kalkımak 259/1

çehre yüz 273/2

çekāçek ağızla rûh cān çekiş 269/2

çel-i deryā deñiz ortası 272/2

çelipā hāc-ı kāfir 270/2

çemen-bend şu bügedi 259/2

çemīden şalınmak 266/1

çemīn boğ 274/1

çemin sidük 261/2

çend niçe 259/1

çepāre eski kaftān 268 /1

çerā niçün 257 /1

çerāgāh otlak 257/2

çeres çañ 262/2

çerh eflāk-i hefte 276/2

çerīden otlamak 260 /2

çerm gön 260/1

çeşīden tatmak 263/1

çeşm göz 258/1, bīnar 258/2

çeşn bayram 262 /2

çi bāşed ne oldı 274/1

çi gūne nice, ne türli 278/2

çi ne 260/1

çīd dişür 261/2

çil kırk ‘aded 273/1

çīn büklüm 260/1

çīne kuşburnı 260/2

çīre yeğın 263/1

Çirk şehr adı 277/1

çīzī kirpi 264/1

çiziğ çağır 258/1

çoft zevce 275 /2

çūb-sāy dörpi 262/1

çūşīd kaynadı 261/1

çūn niçe 271/2

çūnīn böyle 263/2, böylece 274/2

çūrpūk hezl 276/1

çūzdere kaçırdağ 274/2

-D-

dabbe gön bardak 320/2

dād ‘adl 313/1

dādār nām-ı Hudā 311/1
dād-ḥāh şikāyet eyleyen 311/2
daḥme gür-ḥāne 319/2
dāl kartal kuşı 330/1, lori 330/2
dām kuş duzağı 333/1
dāmād güyegi 321/1
dāmen etek 312/2
dāmḡūl ur 335/1
dāmīden şavurmak 317/1
dānā ʿ ilm ehli 333/2
dāne şād 328/2
dārā ulu sulṭān 311/1
dārbūy ʿ od 325/2, naʿ r 325/2
darḥāl fidān 330/2
dārū derman 324/1
dās orak 334/1
dāse kılçık 317/2, 334/2
dāver ceng 323/2, ḥükm idici 323/1, qāzī 323/1
debīr yazıcılar 314/2
debīristān mekteb 327/2
ded yırtıcı 316/2
dedne beden 328/2

defnāy 333/1

deh on 313/2

dehān şayāḥ 325/2

dehen insānuñ ağızı 326/1

dehen-bend yaşmak 326/2

dehenden-rū yüz virici 310/2

dehīn sūd ağızı 326/1

dehşet ḥayā 329/2

dejpīne bez 312/1

dele sansar 312/1

delk hırka 330/1

dellāle qocı pūzeveng 328/1

dem nefes körük 315/1

demdeme āvāz 321/1, kükreme 329/1

deme dipī 313/1, 336/2

demīden sebzenūñ ürpermesi 322/1, üfürmek 322/1

demīden otlar bite 325/1

dem-sāz muvāfiq duta rāz 309/2

den kayğusuz ādem 332/2

dend ebleh 328/2

dendān diş 313/1

denes çirk 324/1

deng hayrān 328/2

dens kīr 334/2

der kapu 312/1

der-āgūş kuçmak 309/2

der-beder yer yer gezmek 322/2

derç hücre 332/2

derdā mu‘allaq 332 /2

derd-i zih oğlan toğurmak zahmeti 319/1

derd-mend dertli 331/2

dergāh kapu üstü 329/1

der-hūr layık 332/1

derīce terece 321/2

derim ev ev dilenmek 332/1

dermān em sem 310/2

derūn içre 321/1

deryā deniz 316/2

derz yiv 317/1

dest el 312/2

destān hikāye 327/1

destār-çe mindil 310/1, dest-māl 310/1, yağlık 326/2

destār-h ʿān pişkīr 328/1

deste ekin şapı 334/1

destenbū yaylağac 320/1
dest-i ebrencin bilezük 336/1
dest-res kudret 324/2
deşne hançer 330/1
deşt ova 313/2
deştüvân bağ bekçisi 331/1
devâl şırım 336/2
dey kış 314/1
deyyâr hîc 327/1
dıraḥş yıldırmaç 319/2
dırâz uzun 316/1
ḍî dün 311/2
ḍibâc ibrişim 320/1
ḍibâcetân iki enek 310/1
ḍidâr yüz 317/2
ḍide göz 316/1
ḍide-bân gözciler 318/2
ḍiden görmeg 321/2
ḍig çölmeg 314/2
ḍiger ikindi 315/2, ğayrı 315/2
ḍih küy 319/2, oba 327/1, vir 327/2
ḍihîm ^ç Acem begi tacı 331/2

dihkân ikinci 323/2

dil gönül 316/1

dil-ārām gönlümüz dinleñdirici 308/2

dilber gönül alıcı 308/1

dil-güşā gönül açıcı 309/1

dilr dilāver 314/1

dil-nevāz gönül oñşayıcı 309/1

dil-rübā gönül kapucu 308/1

direfş biz 316/2, ‘alem 318/2

direm aqça 318/2

divce sülük 320/2

div-i gendüm buğday biti 331/1

dohol tavul 311/2

donbe kuyruğ 330/2

dūc haşır otı 320/2

dūd tütün 314/1, 333/2

dūde oba 318/1

dūdmān ‘aşiret 318/1

dūğ ayran 335/2

dūhten dikmeg 317/1

dūhter kız 315/1

dūje buturaq 316/1

dūk ağırşak 335/2, igiñ 335/1

dūle kara qarqa 335/2

dumur düdük 333 /1

dūn eksüg 318/1, gice 315/2, kem 321/2

dūş omuz 313/2

dūşāb bekmez 324/1

dūşīze kız 317/2

dūzah tamu 315/1

dū iki 315/2

dūm, kıyruğ 330/2

dūmçe sepet 313/2

dūmūy kırkıl 314/2

dūnbel çiban 312/1

dūr inci 312/2

dūr-i šhvār büyük inci 448/2

dūrūd selām 324/2

dūrūğ yalan söz 329 /2

dūrūst bütün 316/2

dūrūšt iri 313/1

dūstūr vezīr 324/2

dūşvār güc 312/2

dūzd uğrı 329/2

-E-

ebr buluş 62/1

ebrencin bilezik 91/1

ebrū řaş 62/2

edīm yamalı şon 111/2

efed efder şardaşoğlı 79/1

efġān zārılık 96/2

efrāšten řaldırmaq 101/1

efrāz ālet 92/1, yūce 107/1

efrūz ařık 107/1

efsane mesel 65/1

efsār yular 62/1

efser tāc 62/1

efsūn mekir 67/1

efsūs řayf 67/1, ‘aceb 67/1

efsūrde řoñmıř 63/2

ehrimen dīv adı 84/2

ejdef ālıc 98/1

eknūn řimdi 106/1

emān mūhlet 96/1

enār nār 98/1

enbān tağarcık 110/1

enbāz ortak 107/2

enbūh galaba 93/1

enbūr kışāc 86/1

encām āhīr 100 /1

encūg ınçırık tutmak 98/2, bükülme 99/1, ocak 113/1

encūmen dirnek 106/1

endāhten atmak 78/1

endek az 77/2

enderūn içeri 103/1

endūhte kazanılmış 92/2

endūzī kazanursın 97/1

endürüz ısmarlamak 114/1

engāšten şanmak 101/2

engebīn bal 70/1

Engelyūn İncil 94/1

engišt kömür 84/2

engūr üzüm 98/1

engūjed kaşnı 73/1

engūşterī yüzük 80/1

er eger 79/2

erc devlet 91 /1, gergedan 76/1

ercümend° azîzân 105/1

eriş kol 75/2

Erjeng (Mānî) kitabı 97/2

erzen çarı 68/1

erziz kalay 110/2

esb at 68/1

est -dür 84/1

ester kâtır 68/1

esterven° aqîm 102/2

eşk gözde yaş 62/1, gözyaşı 113/1

evc yüce yer 103/2

evreng° izz 88/1, baht 88/1, âftâb 88/1, zîbâ 88/1, mâh-tâb 88/1

eyâz kul 107/1

ez -den 71/1

ezçi neden 71/2

ezmân hasret 102/2

-F-

fâ karşı bāzâr tutmaç 491/1, giri 490/2

fâfâ hoş iş 508/1

fahfara toz 492/1

fahfere küflice etmek 493/1

fāhte üvegik 502/1

fāj istemek 495/2

fālūd‘ aqlsız 485/1, pālūde 496/2

fām burc 487/1

fānūs fener 509/2

farāšā sıtma ditretse 508/2

fāş āşikāre 509/1

fātīr ılıcağ 509/1

fehham cinnī çaderi 488/1, eyü kişiler 488/1, mu‘ azzam tağ 488/1

fehhe kürek 501/1

fejīm guşsa 489/1

felāhan şapan 498/1

fele süd ağzı 484/2

felham ālāt-i cüllāh çuğuri 480/2

felhem halka 479/2

felyūh seme 486/1

fencā gerindi 491/2

fer revnağ 505/1

ferā yukarı 490/2

ferāh giñ 494/1

ferāhī giñlik 494/1

ferāmūş unıdılan dost 481/2

ferāter zībā 483/1, revnak 483/1, kirlık 483/1

ferāvār mertek 498/1

ferbih semiz 481/1, 505/1

fercāl put-hāne 504/2, 484/1

fercām iş şonı 487/2

ferdā yarın 487/1, 490/1

ferēh düzgin 506/1

ferēhc çepel kişi 507/2

ferēhmen uşlı ādem 497/2

ferēş kaçāyıf 498/2

fer-encām şon iş 489/1

ferhāl şarkık 504/1

ferheng edeb 493/2

ferheş(t) cādū 492/2

ferhunde ferruḥ 479/1, kaçtı 479/1, ḥurrem 479/1

ferkad sitāre 509/2

fermān buyruḥ 484/1

fermān-berdār buyruḥ tıtan kes 499/1

fersā uçuk tıtan er 505/2

fersūde bozğun 506/1

fertūt bunamış 481/1

ferzān ḥikmet 484/2

ferzend oğul 479/2

fesān bilegi 496/1

fesār esnemeğ 502/2

feser gōkcek 499/2

feş bōgrölce 492/1

feşānden Őaęmaę 503/1

feşār Şıkmağ 499/2

fetvā cevāb 485/1

feyādār Şuğul 501/2

feyāvār ęaęul 502/1

firfir kũcęũk uŐaę 500/2

fidām yaŐmaę 487/2

figār teŐvīŐli 498/2

figer gũl-gũn 486/1

fihrist evvel kitāb 485/2, zābięa 489/2, ķānũn 489/2

filāte bestil 492/2

finā ev ōni 495/1

firāz yoğuş 483/2

firīb ādem aldasa 507/1

firībiden hoş aldatmağ 494/2

firih iş artığı 506/2

firũz zafer 500/1

fisāne meşel 496/1

fitrāk iyerde terkī 482/1

fuġ pūt 504/2

fusurde toñmiş 500/1

fūlān bir ādem 495/1

fūlfūl büber 491/2

fūrāvān çokça 496/2

fūrūġ şu' le 490/1

fūrūhten şatmak 504/1

fūrū-māye aşlı alçaq 497/1

fūrūten alçaq 503/2

fūrū-ter aşāğılık 486/2

fūsūs hayf 508/1

fūsürden toñmak 503/1

füşürden şıkmak 503/2

fütür süstlük 495/2

-G-

ġāb bī-hūde 469/2

ġabġab zīr-i zenaḥdān 469/2

ġacfā hotaz 471/1

ġāfil levend 476/2

gāh vakit 561/2, 513/1

gajgājān sürini sürini yürimek 462/2

gāl mağara 472/2

galebe dile düşmek 474/2, gavgā 474/2

galgālic mıcıklamak 464/1

gālid kıvanma 477/2

gāliye kaynaya misk 469/1

galle tahıl 467/1

galṭān yuvalanan tobcagız 476/1

galṭiden yuvalanmak 467/2

gam guşsa 477/1, 477/2

gamām bulut 473/1

gam-gūsār mūnis 462/1

gamlūl līf otı 475/1

gammāz kovcı 473/1

gam-nāk gamlı 466/1, 477/1

gamze yār çeşm-i mestin birbirine ursa 468/2

gār mağāra 468/1

gareb üzüm dānesi 471/2

gārīz ırmağ 512/1

garmec yarma aş 477/2

garrā gāyet güzel 470/1

ğaşne çoğan çorağ 472/2
gāv öküz 514/1, 560/2
ğāveşeng ügendere 467/1
gāv-miř cāmūs 546/1
gāvres tarı 536/2
ğavta şuya talmak 463/2, mevc 463/2
gāvzen şıgın 535/2
ğayyā çukur yer 470/1
ğāz kızılık 471/2
ğazāl āhū peçe 472/1
ğazāle āfitāb 472/1
ğāze kızılık otı 470/2
ğazyuden pişik 465/1
gebz büyük 554/2
gedā yoğsul 515/2
gehvāre beşik 554/1
gej ipek 539/1
gejdüm ʿ aqreb 559/1
gele süri 558/2
gen dibek taşı 473/1
genc hazīne 517/2
gendüm-gün buğday rengli 526/2

geng gürüz 555/1

ger eger 533/1

ġer kaḥbe 466/1

ġerçe aḥmaḳ kişi 469/1

gerd toz 552/1

gerdān boyun 555/2

gerec dilim dilim 562/2

germ ıssı 515/2, 529/1

germāye ıssı 559/1

germ-dār ‘āşıḳ 553/1

germiyyet ıssılıġ 515/2

gerzen ḳalabaḳ 535/1

gest çirkin 554/1

geş güzel kes 518/2

gez arřūn 534/1

ġezed bez 473/2

geziden ıřırmaḳ 528/1

ġıl ḳayd-ı bend 467/2

ġılāf ḳın 463/1

ġılmlic ḳılıc ḳoyacaḳ ālet 464/2

ġırjden sūrtünmek 476/2

ġıriv aġlamaḳ 466/1

gic uya 528/1

gījī eñek altı şark(mak) 471/1

gil balçık 512/1

gil-ger balçıkçı 536/2

gil-i sūrḥ kıızıl aşı 536/1

girān ağır 529/2

gird degirmī 535/2

girdukān ceviz 564/1

girbān yaqa 556/2

giriḥ bend 549/2, düğme 549/1, düğüm 521/1

girvān yaqa 556/2

girye ağlamak 559/2

gīsū bölük şac 552/2

gīşe buğdayık 465/1

gīṣī oğunmağ 473/2

gītī cihān 550/1

giyāh ot 533/1

giyāh-zār otlı yer 540/2

gīz çam ağacı 561/1

gonçe gül düğmesi 468/1

gov mübāriz 553/1

gövde ten 558/1

ġubār toz 462/2

ġūdāb büryān aşı 560/1

ġuded ur 473/2

ġūġū ġügercin 475/1

ġūh necis 538/2

ġül dīv 466/2

ġül ebleh ādem 528/2

ġulām kul 463/1

ġulgüle keklik āvāzı 474/1

ġün-a-ġün türlü vü türlü 525/1

ġunde örümceg 462/1

ġunūden uyumek 476/1

ġūr kabır 539/2, taġ eşiġi 539/1

ġūr kurbaga 463/1

ġūrbe kedi 515/1

ġūrde bögreg 533/1, şiş 558/1

Ġürde Kūh bir taġ 561/2

ġüre koruġ 465/2 kozoak 465/2

ġurfē pencere 474/1

ġurgur hāye yeli 474/1

ġürpā koruġ aşı 475/2

ġürvā koruġ aşı 475/2

gürz çomak 555/1

gūsāle buzağı 540/2

gūş kın ağacı 463/2, buğday başı 464/1

gūş kulağ 514/1

gūşāy kuru tezek 466/2, ağıl 466/2

gūşt et 515/1

gūşiş dürüşmek 551/1

gūş-vār küpe 547/1

gūy tob 521/1, 540/1

gūye yayık 465/2

gūyīden söylemeg 521/1

gūz koz 560/1

gūzīne tokmak 522/1

gūft didi 538/1, işitmek 425/1

gūftār söz 538/1

gūften demek 550/1

gūftenihā diyecek 547/2

gūh necis 538/1

gūl gül 542/2

gūl-būn gül köki 174/2, 542/2

gūm şud yitmiş şey 525/2

gūmān şübhe 542/2

gümārā koyun ağılı 554/2

gümrah azgın 543/1

günāh suç 525/2

güncişk serçe kuşu 519/1

gürāz hınzır 534/2

gürde şiş 558/2, bögreg 558/2

gürisne ac 536/1

güriz kaçmak 517/2

gürūh bölük 549/2

gürūha bir yumaq iblik 549/2

güsterim döşeyelim 557/1

güşāde açık 512/1

güvāh şahid 543/2

güvārīden sinmek 562/1

güzāf bî-hüde 555/2

güzer-gāh giçecek yer 542/1

güzīde üründilenmiş 523/1

-H-

hāb düş 291/1

hāh iste 287/1

hāhed ister 292/1

ḥāher kızkardāş 291/1

ḥān simāt 283/2

ḥāst dilemek 302/1, dilek 290/1

ḥāsten kalkımak 303/2, ayak üzre kalkımak 286/2

ḥāšten diden kendi özün gören kişi 286/1

ḥabkün ebsem 304 /1

ḥaf qāv 296 /2

ḥah ḥah zihī zihī 305/1

ḥahençe dürüş 297/2

ḥāhiş şefā^c at 290/1

ḥāk toprak 281/1

ḥākister söyünmüş kül 290/2

ḥāk-tüde topraqdan yığın 293/1

ḥām arām 697/2

ḥām çiğ 281/2

ḥam egildi 284/, küb 283/1

ḥam şod egildi 302/2

ḥāme qalem 281/1

ḥāme-dān qalem-dān 281/2

ḥamīden egilmek 284/1

ḥamra küpeçik 298/1, bulğur çorbasi 298/1

ḥāmūn ova 692/2

hāmūş ebsem 299/2, sükūt itmeg 303/2

hāmyāz esnemek 304/2

hān hāzır baş 679/2

hān sultān 299/2

hanc cimā^c vaqtinde şīgālı olan şavt 297/2

hançe cimā^c vaqtinde şīgālı olan şavt 297/1

hāne ev 281/2

hār diken 295/1

har işek 292/2

hār ebsem 688/2

harābāt mey-hāne 299/1

harābātī fāsık 299 /1

hār-āver dikenli 280/1

harcāl toy kuşı 282/2

har-gāh kara ev 287/2

hargez üyez siñegi 289/2

har-gūş tavşan 292/2

hārḥār ṭabī^c atde gam 289/1

harpūze kavun 291/2

hār-pūş giyecek 295/1, kirpi 305/1

hars ayü 287/1

hārū balık kılçığı 295/1

ḥas şu ādem ola nākes 306/2

ḥastegī sayrılık 296/1

ḥasūk çirkin 292/1

ḥāṣāk ḥasīs 300/1, dūn 300/1, çörçöp 300/1

ḥāṣek ḥasīs 300/1, dūn 300/1, çörçöp 300/1

ḥatne sūnnet 287/1

ḥatt-keṣ maṣtar 285/1

ḥāver maṣrık 280/2

ḥayāl uyku içinde görinen ṣūret 282/1

ḥāyisk çekīc 300/2

ḥayme çadır 293/2

ḥebezdūk toñuzlan böcī 296/2

hedef her niṣān yiri 691/2

ḥedū tükruk 298/1

ḥedūk taṣa 296/1

hedyān yave söz 693/1

heft yedi 690/2

heftād yetmiş 687/1

heft-dāne ʿāşır aşı 694/2

hemāl eyü söz 680/2

hemān ancak 682/2

hemānā şanıram 683/1

hem-çü gāv me-bāš öküz gibi şakın olma 689/1

hemçü tū sencileyin 681/1

hem-çünīn böyle 695/1

hem-dem eş 679/2

hem-derd derddeş 679/1

heme dükeli 690/1

hemīn buncılayın 687/1, harc dükeli 695/2

hemīše söyle 683/1

hem-nām addaş 687/2

hem-rāh yoldaş 681/2

hem-sāye koñşı 685/2

hem-sāyegī koñşılık 685/2

hem-vār dübdüz 682/2

hem-zād ikiz 682/2

heng kuvvet 692/1

hengām vaqt 697/1

henguft yorgan 694/2

henūrū ev içinde kab kaçak 288/1

henūz fi'l-cümle 692/1

her-āyna elbet 694/1

her-çi her ne ola 693/2

herīden almağ 301/1

herkāre ancere 694/1

herze yave 688/2

hesāye mārīl 306/1

hest ırmalamak 293/1

hest var 682/1

hestī varlık 682/1

hešt sekiz 686/1

heštād seksen aded 686/2

hev aaclardan butak ırma 298/2

hevā miyān-ı arz u semā 695/1

hevid aşıll 287/1

heykel Őuret 697/1

hezār biñ 686/1, blbl 686/2

hezl lāf 691/2, bī-hde sz 680/2

hīdv ey efendi 299/2, mlk ıssı Şanmak 301/2

hired  all 292 /1

hirs ey 302/1

hıŐım hiŐ 280/2

hışm akmak 288/2

hışm-gīn akkan 288/2

hışm-nāk azablı kimse 300/2

hıŐt kerpi 281/1

hicā ceng 681/2, şavaş 681/2

hīd yabā 681/1

hilāl yeñi ay 680/1

hil‘at başış tōmı 290/2

hīm ağız yarı 285/1, burun sümigi 285/1, cerahatli 285/1, hūy 283/2

hīme oğun 690/2

hīn seyl 687/2

hincār ince yol 688/1

hinduvāne kārüz 689/2

hink boz at 291/1

hir tūmān 679/1

hirāsān kōrkağ 697/2

hirāş kuşmağ 689/2

hīre yavaş kişi 304/1

Hirī‘ Acem’de bir şehrūñ ‘adı 691/1

hūrū haţmī 305/2

hīş şaban oğı 685/1

hiş-puhte kiremīd 284/2

hiybet‘ azamet 690/1

hīz hīz 684/2, hāmmām tāsı 684/1, muħanneş ādem 683/2

hīzāb mevc 291/2

hizom oğun 690/2

ḥod ışık 305/2, kendi 283/1

ḥod-bīn kendin rāst göre 302/2

ḥod-rā sūtūden kendin ögmek 287/2

ḥonok gökçek 296/2

ḥor güneş 280/2

ḥorāmīden şalınmağ 301/1

ḥorden şey yemek 286/2

ḥoş-āmed şafāyī söz 284 /2

ḥoş-bū hoş koku 294/2

ḥoy-gerde terlemiş 301 /2, 283/1

ḥūb güzel 283/2

ḥuceste mübarek 306 /1

Ḥudā Allāh 280/1, Tañrı 306/2

hudā-vend ulu 280/1

ḥufte uyumuş 284/1

ḥūk tonuz 289/1

ḥūl ağac delegen 304/2, çuluğ kuşu 282/2

ḥulüm sümük 292/2

ḥūn kan 283/2

ḥūnāb kanlı şu 291/2

ḥunbek şıtlık 298/2

ḥunc cimā^c vaqtinde şīgālı olan şavt 297/2

hūr-bār yeyni yük 289/2

hūr-çîn hegbe 303/1

hürd āvīm balāmūt 285/1

hürden ta'ām yimeg 303/1

hūr-perest ebemgümece 293/2

hürsend kani' a 289/1

hurūş feryād 295/2

husrev kayınana 294/2

hūş uş 680/1

hūşe şalkım 294 /2

huşk kuru 282/1

hūy kişinūñ hulkı 305/2, 'ādet 290/1

Hüsrev āyīn-i sulţān 295/2

hūşyār ayık 685/1

hūveydā ānsız ola yine āşikār 696/2

hūzbe çiğdem 696/1

hūzīne nafaqa 695/2

-ī-

ī besā iy nice 108/2

īnidā harfi 66/2

ibān düğün 76/2

ibrām şehri MıŖır içinde ber-binā 83/1

Īl lisān-ı ‘İbrānī’de ism-i Haḡ 94/2

īm bu 70 /2

im-rūz bugün 100/2

īm-sāl bu yıl 104/1

īm bu 70/2, 74/2

īm-cā biyār bunda getir 81/1

īm-çünīm böyle 93/2

īm-est bu 89/1

īm-hā bunlar 100/2

īm-sū beri 68/2

istīd aḡ 113/2

isketān fercūn iki canibi 90/1

isperḡam fesleḡen 109/2

istāden gider(ken) ṡuran 85/2

iŖkil baklava 108/1

izār iē ṡonı 109/2

Īzed Allāh 61/1

-J-

jāj-hāy beyhūde sōz sōyleyici ādem 374/1

jāle çı 371/1, 377/2, Ŗuda binilen toluḡ 377/2

jem āvurd 377/1

jende yamalı ʔon 371/2

jeng is 375/1, pas 375/1

jengele bakanak 379 /2

je'ār ūşefā' at 389/2

jerf derin 371/1

-K-

kābīn nikāḥ itmek 522/2

kāc sille 554/2

kāf yarıḳ 537/2

kāga nā-dān 563/2, naṭas 555/2

kāḥ köşḳ 539/2, 553/2

kah şamān 561/1

kāh şamān 561/1

kāhū mārul otı 548/1

kāj gözi şāşı kişi 555/1

kāk peksümed 537/1

kākā kişi 548/2, ulu kişiler 554/1

kālāne ʔumāş 520/1, metā' 520/1

kālim er ' avreti 562/1

kālīve bön ādem 522/2

kālūc kiçi barmağ 524/2

kālūh kesik 539/2

kām arzū 519/2, ațım atmağ 519/1, cimā^c 516/2, dimāğ 514/1, murād 514/2

kām-rān dilekci kişiler 524/1

kān cimā^c 516/2, ma^c den 527/1

kānūn kış ayları 526/1, ocak 563/1

kār şan^c at 540/1

kārd bıçak 512/2

kār-gāh çārsūda dükkān 513/2

kār-gūzār vekil 564/1

kār-hāne dükkānlar 523/2

kār-ı nūhūfte gizli işler 518/2

kār-rān vekil 564/1

kār-sāz iş erleri 531/2

kāse çanağ 526/2, 530/1

kāsnī güneyik 550/2

kāste eksik 530/2

kāsten şu eksilmeg 550/2

kāş olaydum 548/1

kāşāne kış evi 527/1

kāz şındı 535/2

kāze yaz evi 527/2

kebeş koc 518/1
kebī maymūn 549/1
kebk keklik kuşu 550/1
kebūd gök görk 514/2
kebüter gügercin 519/2
kebüter-bāz gügercinci 531/2
keb-zenende lāf uran kişiler 535/1
kec kirec 514/2
kedū aş kabağı 544/2, 544/1
kefel ayası 519/2
kefe kesmik 560/1
kefeş başmağ 535/2
kefgīr kebceler 518/1
keftār sırtlān 537/2
kefte yarılıp açıla 562/2
kehene müneccim 543/2
kehgil şamanlı balçık 512/2
kehil battāl 548/1
kehkeşān şaman uğrısı 513/1
kej egri 514/2
kelāje sağsağan kuşu 529/1
kelāş küf 547/1, 536/2

*kelef*çiçik yayık 545/2

kelle baş 541/1

kelül burçak 543/1

kelüle yumağ 543/1

kem eksik 525/1

kemān yay 515/1, 542/2

kemer kuşak 514/1

kemīn pusu 533/2

kenar kırañ 551/1

kend kovan 532/1

kendāne kendir tohmı 527/2

kende kōbmış 532/1, kōkmış 532/2

kendīde kōkmış 532/2

kendū kendirik 557/1

kenefş serv ağacı 551/1

keñez āsān 548/2

Ken'ān Hāzret-i Ya'kūb'un diyāri 564/2

ker şağır 528/2

kerde olmuş şey 558/1

Kereh şehir adı 553/1

kerem ihsān 529/1

kerezmān 'arş 539/1

kerger uyuz olan 533/2

Kerīm Allāh 547/2

keş çek 530/1, koltuk altı 530/1

keşef bardak 545/2, kablubağa 546/1

keşende çekiçi şey⁹ 534/1

keştī gemi 520/1

keştīyān gemici 520/2

kev çukur 560/2

key düğün 528/2, kaçan 523/2, ulu hāne 523/1

key hilem koyam kaçan 521/2

keyfer kīnin ödeşe 532/1

Keyvān Zuhal 529/2

ki kim 559/2

kīh kiçi kimse 546/2

kīhān cümle şāh 541/2

kīhter giçirek 545/1

kīlī şikāyet 541/2

kīlindir şerāb tāsı 552/2

kīlk kalem 538/2

kīmaht sağrı 516/1

kīne kīn 522/1

kīne-ver kinli 545/2

kiništ kinise 549/1

kink kerz 516/1

kirām ulu 520/1

kiras gülnār 534/1

kirbās bez 536/1

kirišme göz ucıyla baқа sevdiđi 531/1, nāz 531/1

kīš din 546/2, mezheb 546/2, kösteg 545/1

kīš terkeš 545/1

kīšiz kišniš 537/1

kīšt ekin 516/2

kīšver iqlīm 528/1

kiyāh iš güc 552/1

kudām kanķu 557/2

kūf ügi ķuşı 526/1

kūfte döğülmīš et 538/2

kūh tađ 538/1

kūh yigrenci 553/2

kūhān örgeç 537/1

kūknār hašhāš 553/2

kullāle perçem 541/1

kun göt 542/1

Kūnān eyālet adı 524/2

kursuf divit liķası 556/1

kūsec köse 544/1

kūşe bucaķ 512/2

kūtāh kıŗa 537/2

kūteg ođlancıķ 513/1

kūvbile Őu ķabarcıđı 551/2

kūze bardaķ 521/2

kūz-pūŗt arķası egri 544/1

kūffere kilid 556/1

kūhen eski 543/2

kūlāh bork 541/1

kūlāh-zer ũskũf 556/2

kūleng ũrna 533/1

kūmiz sidik 532/2

kūn eyle 516/1

kūnām cānever ini 540/1

kūnbed ķubbe 552/1

kūnc bucaķ 517/1

kūncāniden bucaķda oturmaķ 517/1

kūncid Őuŗam 551/2

kūneb kendir 552/1

kūned eydũr 557/2

kürāzīden şalınmak 557/2

kürrāse hisāb defteri 530/2

kürre çay 515/1

küs ^ç avret amı 516/2

küstāh edebsiz ādem 529/2

küşende depeleyici 534/2

küş yan adı 527/1

küşti depelenmiş kişi 520/2

-L-

lābe yalvarmak 581/1

lāf ögünme 583/1

lāğ laṭife 579/2

lāğar arık 574/1

lağzān tapıncağ 577/2

laḥsene erişte 582/1

laht çomağ 570/1

lāk pālās 574/1

lağan ilikmen 576/2

lāl dilsiz 574/2

lāleṅ bayram beşisi 572/2

lān kuş yuvası 570/2

lāne kuş yuvası 570/1

leb tutak 568/1

lebān efsān 575/2, yıldırım 576/1

leb-der kapu yaşmağı 568/1

leb-i zişte deve tuşağı 582/2

lefc deve tuşağı 582/2

lehce şüret 581/2

lehleḥ karış müriş 581/2

lehleḥe-sāy karış müriş 582/1

leḥsān tayıncağ 569/1

leked-zen depegen at 576/2

lemter katı büyük 571/2

lenbe semiz olan 583/1

lenc ağız bucağı 571/2, çenār ağacı 573/2

leng ağsağ kişi 572/1

lepā şulu pilāv 580/2

lerīyy cüzẓām 569/2

Lerler nām-ı Ḥudā' 567/1

lers sille 571/1

lerze ditremeg 569/1

leşker asker 575/2

let pāre 568/2

letenber kehil ekül 575/1, kehl kişi 570/2

letre letre päre päre 568/2

levend-zen rüsbî 577/1

leviše yāvešā 581/1

levzīne ḥalvā 573/2

līf ip 583/1

likām at oyanı 577/1

likāş pül 578/1

ling baldır 571/1

linkāl yaramaz söz 572/2

līve zeyrek şabî 579/1, egdi 578/1

līz ḥor 574/1, yalvarmaq 574/2

lūbiyā bögrülce 580/1, fişkil 580/1

lūc şāşı 579/1

lūk elsiz ayaqsız 571/1

Lūler nām-ı Ḥudā 567/1

Lūlū nām-ı Ḥudā' 567/1

lūres uğursuz 572/1

lūş kara balçık 579/2, taraf-ı dehān 583/2

lūş-nāk bulanık şu 580/1

lūncīde şırtmaq 573/1

-M-

mā biz 591/2

mābūn hīz 597/1, muḥanneş 597/1

māde dişi 586/1

māder ana 586/2

māder-ānder ügeyi ana 586/2

māder-i büzürg büyükana 587/1, ebe 587/1

mādyān kırsrağ 617/2

māğ karañı 601/1, şu kuşu 607/2

mağaz bīnī 620/2

māh ay 596/2

māhçı palan atı 621/2

māhī balık 591/1

mākiyān tavuk 624/2

māl ārām 598/2, ṭavār 598/2

malaṭ feleg 594/2

māle Misrī 592/1, sürgi 592/1

māliḥūlyā giceler uyumaya 609/1

māliş cilā uracağ āletler 598/1

mālīz sülig 592/1

mām ana 608/2

māmī ebe qarı adı 593/1

māmūn yazı 622/1, şahrā 622/1

mān kıalsın 608/2

mānde kıal 595/2

māned beñzer 595/2

mānend beñzemeg 596/1

Mānī bir naqqāş 97/2

Mānī bir naqş adı 593/2

manzar pençere 600/2

ma 'mūniyye ħalvā 609/2

mār yılan 591/1

mā-rā bize 591/2

māse yār 620/1, körük 604/2

māst yoğurt 589/1

mastabā bozça aş 595/1

māş mercümeg 596/1

māşe kelpeden 596/2

māşū elek 592/2, 622/2

māy ħamīr 620/1

māye aşıl 592/2, damızlık 589/1, yulaq 620/2

māyīm biziz 623/2

me-bāş olmaya 626/2

mebīn görmemeg 600/2

mecūy isteme 615/1

medhūş delī 601/2

megāk uur 618/2

meges siņeg 599/2

meh ay 589/2

mehār burunduru 611/1

mehāsīn Őaal 599/1

meh-gānī aylı ũcret ola 589/2

meh-i nev her ayıñ urresi 617/1

Mehre azīrān ayıñıñ adı 613/2

meh-tāb ola ay aydun 597/2

meh-veş teşbīh idicek her uzeli aya 619/2

mekeş ekme 619/1

mekīden emmek 621/1

melgam ısıca yaı 593/2

melūl uşşalı 602/1

men batmān 604/1, ben 604/2

meniş kibr 607/1, ab^c -ı himmet 607/1, zeyrek 607/1

menşin oturma 610/1

menzil me^ʿvā 622/2, orun 627/2

menzil-geh orun yeri 627/1

merd er 586/1

merdüm er 586/1

merdüm-i çeşm gözbebeği 614/1

merg ölüm 594/1

mergül zülf kıvrıla 614/2, *mergül* örülmüş 598/2

merkeb har 606/2

mertebe pāye 620/1

mervār aña 591/2

Mervez kūy 621/2

meske tereyağ 589/1

mest esrük 588/1

mestān biraz esrüg 588/2

meşakkat kıtlık 603/2

mevīze kurı üzüm 613/1

me-yār gelmedi 623/2

meze taṭ 594/1, çāšnī 594/1

mezḥ çam ağacı 615/1

mezīden emmek 610/2, 621/1

mī-bāyed şimdi gelür 626/2

mī-çeked tamlamağ 624/1

midād mürekkeb 594/2, vir 595/1

miğfer demir takı 600/1

miğ-nāk bulutlu 597/2

mih ulu kes 610/2

mihmān konuk 601/2, 608/1, 603/2

mihr güneş 601/2, sevgi 611/2, şefkat 603/1

mihter ulurağ adı 599/1

mikün eyle 623/2

mil'aka kaşık 618/2

mīna sırça 610/2

mī-ne-nümāyed gelmedi ol 626/1

mī-nihed korlar 622/2

mi'de kursak 602/2

mis bakır 611/2

mī-sezed yarar nedürür 618/1, yaraşan 619/1

mīş koyun 607/2

mītīn külüng 623/1

mīve yemiş 604/1

miyān bel 617/2, orta 617/1

mīz konuk 592/2

mīz-āb oluk 624/2

mīzān terazī dahı konağcı 606/1

mīzbān konuk alıcı kimseler 625/1

muğ kâfir 608/1, karañı yer 608/1, zındık 605/2

muğan keşîş 605/1, mey şatacağ yer 605/1

muh ilik 620/2

muhān horlanmağı ol hūy eylese 615/2

mūjān hūb göz 590/1, ara göz 588/1, nergis iegi 590/2

mūl oynaş 614/1

munc şarı arı 610/1 sūtūn 610/1

mūnis odur ola saña yār 623/1

mūr arınca 618/1

murġ uş 607/2

murġ-āb ördek uşı 624/1

murġān uş 617/2

murġāne yumurda 602/1

must derde girmiş 588/2

mūş şıan 601/1

muşt yumruķ 604/1

mūy ıl 614/2

mūyed heķīm 627/1

mūyīden aġlamağı eyle  ādet 616/1

mūze edik 608/2

mūhre boncuk 613/1, cilā uracaķ āletler 598/1

mūhūr hātemde ism 612/1

mūjde muştuluķ 602/2

mūje gözdeki kirpig 587/2

müjgān kirpig 601/1

mül süci 602/1

mülhid zındıķ 606/2

mülkek ebemgümece 616/2

münevver ehl-i şalāḥ 612/2

münkir zındıķ 605/2

mü 'ebbed bākī 627/2

mürd küçücük 611/1, oraķ 611/2

mürde öli 591/1

mürdene mirsin 599/2

mürüd amrud 604/2

mürz serḥadler 600/1

müstemend inli vü za'if olan insān 625/2

müzd kirā 603/1

-N-

nāb azı dişi 649/1

nādān bilmez 649/1

nāfe göbek 641/2

nağız gökceg 638/1

naḥcir av 647/1

nāḥun tırnaķ 644/2

nāk müşg otı 658/2

nākır çeng 657/1, sâz 657/1

nām ad 630/1

nāme biti 630/1

nān etmek 630/2

nānevā etmegi bişirici kimse 631/1

nān-hūreş katık 630/2, 648/2

na‘l nāl 656/2

nā-sezā lāyıkı yok 643/2

nāv zor 647/2

nāvdān oluğ 642/1

nāve mihrab 637/1, tekne 636/1

nāvek kovuş oğı 649/2

nāy düdük 635/1

nayāb vaqt 634/2

nāyize lüle 646/1

nāz ni‘ met 642/2, 660/2; şīve 642/2; nāz 660/2

nāzenīn ma‘ şūka 660/2

nāzīden nāz itmeg 659/2

neberd hamle 644/2

nebī peyām-ber 654/2

nebīre oğlanuñ oğı 658/1

neheng mālīk şu 636/1

nehre yayık 644/1

nem yaş 633/2

nemām kovcı 657/2

nemāz şalāt 637/2

nem-dār yaşlı 633/1

nemek tuz 632/1

nemekdān tuzluk 632/1

nemeksār tuzla 632/2

nemekzār tuzla 632/2

nemgīn yaşlı 633/1

nem-nāk yaşlı 633/2

nemūye çāšnī 654/2

neng ʿār 641/2

nengī ʿārlı kes 659/2

ner erkeg 640/1

nerm yumuşak 640/1

nerm-rev dölek 646/1

neşterin nesrīnī gül 653/1

nev yeñi 631/2, 646/2

nevā destān 638/2, nağme 643/1, naşīb 631/2

nevāle loğma 641/1

nevār örgeñ 640/2

neved toqsan ‘aded 644/1

neverdiden dönmeğ 657/2

nevmīd ümīdsiz 660/1

nev-rūz yeñi ğün 631/2

ney düdük 635/1, kıamış 630/1

neyāb kıab 634/2, 649/2

neyāmed ğelmedi 654/1

neyistān kıamış 635/2

nī yoğ 654/1

nīfe iĉ tonuñ yağası 651/1

nigeh-bān şaklayıcı 659/1

nigīn yüzük taşı 648/1

nihād çab‘ 635/1

nihāden kıomağ 650/2

nihāl tāze fidan 656/1

nihān ğizlü 653/1

nihīb kıorđı 640/2

nijād aşl 635/2

nīje ğünlük 647/1

nijend ğuşşa 643/1

nīk eyü 639/1

nīl çivid 634/1

Nīl şuyı meşhūr şū 634/1

nīlk tağ erigi 660/1

nīlüfer lülüfer 653/2

nīm yarım 634/2

nīm-rūz öyle 645/2

nīne ton ağı 656/2

nīrū kuvvet 648/1

nīst yok 639/2

nīş diken 651/1

nişāf mecnun 658/2

nişān maqad 652/2

nişānden bir yere dike nişan 652/1

nişest oturmak 645/2

nīş-ḥor geviş 647/2

nişīb iniş 652/2

nişīmen oturaq 651/2

nīv dilāver 645/1

nivişt yazmak 645/1

niyā dede 638/1

niyām kın 634/1

niyāz ḥācet 638/2

niyîn kâmiş ev 648/2

nîz daḫî 646/2

nizâr arık olan 641/1

nîze süni 647/1

nuḡûl ince 656/1, 655/1; deriñ 643/2,

nuhâz irkec 642/1, süri kılavuzı 642/1

nuḡust ezel 639/2

nûl kâziñ burnu 650/2

nûş bâl 651/2

nübî Qurân 639/1

nügühîden yarüb bicmeg 650/1

nûh toḡuz 644/1

nûḡust evvel 639/1, kâdîm 639/1

nûhûfte gizli 657/1

nûkûh ḫorlamak 655/2

nûkûl dönmeḡ 636/2

nûmûne çirkin 655/1

-P-

pā iz 217/1, ayak 217/1, ṭabân 217/1, behâne 217/1

pāçile bir taḫta ayaḡa giye 198/1

pā-dāş kînin ödeşmeḡ 226/1

pāk arı 161/2
pākize arıca 161/2
pāk-nijād aşı pāk 160/1
pālīz bağ ile bostān 153/1
pālīz-bān bağçevān 152/2
pālu sigil 141/2
pā-pūş pabuç 222/2
pār bildir 123/1
pārsā şūfi halāl-zāde kişi 162/1
pār-sāl bildir 123/1
pātīle taba 187 /1
pāy ayak 118/1
pāyān āhir 196/1
pāy-būrehne ayağı yalın 180/1
pāy-dār perk 222/2
pāye mertebe 136/2
pāyize güz günü 161/1
pāy-kūb raşş iden 176/1
pāz kösnük ola oğlan 199/2, ‘aşr 161/1
peçe yavru 126/1
peçem şarmaşık otı 141/2
peder baba 117/2

peh iyu olan şey' 177/2, sağ 177/2

peh̄n inli 174/2

pehlevān zorlu kişi 203/2,

pehlī yan 203/2

pehlū iyegi 129/1

pehūn yařşı 174/1, in 174/1

peje silāh 213/1

pejend it üzümü 220/2

pejmān ğuşsalı 218/2, ğamlı 218/2

pejmile tuman 187/1

pejul topuğ 204/2

pelek fitil 172/1

peleng kaplan 168/1

pelham şapan 199/1

pelpīl büber 129/2

penbe-zār penbe biten yir 196/2

penc beş 139/1

pencāh elli 139/2

pence el ayası 212 /2

pend nuş 133/2

pendār şanu 215/2

pendāř şanmağ 189/2

pendüz çuvalduz 194/1

per kanat 150/2, 121/2, 214/1

perde hicāb 122/2

perend ibrişim 185 /2, uçmak 146/2

perestār karaveş 127/1

perestū karlağuş kuşu 202/1

perhāş savaş 189/1

perhev kiler 184/1

perker tavk 167/2

perniyān nakışlı 190/2

perrān ucucu 214/1

pers yular 179/1

pertev şu‘le-i şems u kamer 155/2

per-tir oğ yeleği 163/2

pervā kolay 215/2

pervāne çerī kolāvīzi 224/2, gebelek 224/2, 172/2

Perverdigār besleyici 181/1

Pervīn Ülker 143/2

pes öyle 178/1, ard 146/2, şoñra 178/2

pesendide beğenilmiş 219/1

pest alçak 125/1

pester giri 156/1

pesterem kırdeşeni marazı 165/2

peşiz pül 176/1

peşm yün 129/1

pey sinir 126/2

peyām haber 116/1

peyem haber 122/2

peygām-ber Hakk'ı haber virici 116/2

peygār ceng 120/2, 200/2; savaş 120/2, 200/2

peygār ta' n 196/1

peygūle bucak 199/1

peykār demren 120/1

peyke aş kabağı 132/1

peyker çehre 121/1

peymān ' ahd 218/1

peymāne ölçeg 218/1

peyrev uyucu kişi 125/2

peyū güye 191/2

peyveste ün üne ulaşa 201/2

pīç pīc miñnet 209/1, işkence 209/1

pīh ic yağ 212/1

pīne yama 175/2

pīne-düz eskici 132/2

pingān taş 173/1

pīr koca 163/1

pīrāhen gömleg 169/1

pīrāmen çevre 167/1

pīre-zen kocağarı 124/2

pīr-sāl katı koca kimse 123/2

pīrūz yeñi 219/2, zafer 167/1

pīse alaca 190/1

piste fıstık 145/2

pister döşeg 156/2

pīş ileri 183/2; öñ 146/2, 178/2

pīşāne alın 189/1

pīşe iş 164/1

pīşe-ger ustalar 164/1

pīş-hūr ütme kaşıl 135/1, azıklık 213/2

pīşk kığ 201/1

pīşter ileri 156/1

pīşvā önce giden 215/1

pīşyār ebe kararı 200/1

piyade yayā 217/2

piyāle cām 143/2

piyāz soğan 166/2

post deri 226/2

pūb bezek olan şey 135/2

pūc yaşşı ile yumru 225/1

pūd argaç 154/2

puhte bişmiş 147/1

pūr oğul 117/1

pūsīde çürig 208/1, gizli 205/1

pušt arka 149/1, yeni şey³ 149/1

pūšt hīz oğlan 149/2

puštivān arka tutacak yer 152/1

pūye yalıñ 184/1

pūyende yelici 166/1

pūz ağız 193/2

pūl köpri 204/1

pūlūc yaban adāmīsi 225/2, ‘ aqılsız 225/2

pūr tolu 185/2, 150/1

pūrgenc kozlıca halvā 142/2

pūrs kaşkı 179/2

pūrsiden şormağ 179/1

pūser oğul 117/1

pūş at yelesi 128/2

pūşte yilek 149/2

püştem bihār arkamı kaşı 148/1

püt şanem 119/2, 165/1

püt-perest pūta şapan kāfir 197/1

-R-

rād cömerd 351/2

rādbūy ‘ūdī 351/2

rahc çirkin kişi 364/1

rahne gedik 344/1

rahş güneş 345/, yıldırım 345/1

Rahş Rüstem atı 344/2

rahşende yaldıracı 353/2

rām öğrenmiş 365/2, yavaş olan 365/1

ramak bakıyye-i cān 352/2

rān oylık ile sürmek 365/1

rānīn çağsır 352/1

ra‘iyyet re‘āye 359/2

ra‘nā nazik 341/2

rāst doğru 347/1

Rāy Şāh-ı Hind 365/2

rāygān aylak 366/1

Rāz Hīrī’ de bir kūy 364/1

rāz sır 364/2

rāzen hirmen çeçi 366/1

rebāb ıklık 340/1

rebābī ıklık çalan 340/2

refārī yurg 363/2

reften gitmeg 357/2

refū eski gözeyici 346/1

reg tamar 340/1, 364/2

reg-zen kan alıcı 367/1

reh yol 338/1

rehā kurtulmak 351/1

reh-ber kulavuz 338/2

reh-nümā yol gösteren 338/1

reh-zen harāmīler 338/2

remānīden ürmek 360/1

reme koyun sürisi 344/2

rende irende 360/2

reng hīle 347/1, boya 347/1, tağ kiçisi 346/2

rengrez boyacı 356/1

resānīden irişmek 360/1

resen-tāb ip yüni 343/1

resīde irişmiş 350/2

resīmān iblig 348/2

resm k̄ānuñ 343/2

reste kurtulmuş 354/1, şaf 354/2

reş yıldırım 345/2

reşk gün 349/1, ḥased 349/1

reşkīn gayretli kişi 352/2

rev yūri 347/1

revā lāyık 341/1, yarar 341/1, dürüst 341/1

revān aķarşu 339/1, dā'im yūriyen 339/1, cān mevzi' i 339/2

revān rūḥ 339/2

revāne yola binmiş 355/2

revān-ḥāh dilenciler 355/2

revende gidici 356/1

revgan sāde yağ 361/1

revgen-cūy bişi etmeg 363/1

revīm ben giderim 349/1

reviş nāzile yürimek 344/1

revnaķ leṭāfet 353/1

revzen baca ağacı 361/2

revzene pencere 361/2

rez üzüm çubuğı 356/2

rīdek oğlancık 362/2

rīg kum 346/1

rigūy esbāb yaması 343/1

rīhten saçub dökmek 360/2

rīk tükriğ 363/1

rikāb üzengi 343/2

rīm irin 349/2

rīmen mekkār 353/2

rind ʿayyār 366 /2

rīş çıban 345/2, şağal 345/1, uçuk 350/1, yük 345/2

rīşe saçak 350/1

rīş-i büz giçi şağāl 350/2

rişk sirke 349/2, yavşak 349/2

rişte erişte aş 348/2, iblik 348/1, ince 348/1, dizi 348/1

rišten eğirmek 366/2

rīze ufak 346/2

rū yüz 342/1

rūbeh dilki 357/2

rubūden karpmağ 351/1

rubūs peçī ādem 362/2

rūçe hām üzüm 362/1

rūd çay 340/1, 364/2

rūde bağırsağ 350 /1

rūften süpürmeg 357/1

rugūy kundağ bezi 363/2

rugve yund kuşu 367/1

ruḥ yañak 342/1

ruḥām taş ola mermer 359/2

ruḥbīn peynir şuyı 356/2

ruḥsār yüz 353/1

rūḳāk yufka etmek 362/1

rū-māl yüz silgeci 361/1

rūnās kıızıl boya 347/2

rūşen aydınlık 357/1, 367/2

rūy tūc 342/1

rūy-be-rūy yüz yüze 342/2

rūy-ger kazancı 347/2

rūyīden bitmek 352/1

rūy-saḥt utanmayan yüz 342 /2

rūy-şinās hürmetli 358/1, görkem 358/1

rūz gün 354/2

rūz-dehende rızıklar virici 355/1

rūze oruc 354/2

rūze-dār oruc dutucu âdem 358/2

rūzīden bitmek 354/1

rūz-tāb ıssı gün 340/2

rūfū-ger gözeyici 367/2

rūstā kıyāmet 359/1

rūstāyī Türkler 359/1

rūsvā melāmet 341/2

-S-

sāde-dil kin tutmaz ādem 420/1

saht katı 392/1

sāl yıl 394/2

sālār leşker başı 409/1

sāmān yön 412/1, yöş 412/1

sār şığircık kuşu 403/2

sāv dörpi igindisi 402/2

sāvīn sepet 415/1

sāye gölge 399/1

sāye-bān gölgelik 399/1

sāz çalgı 391/1

se üç 393/1

se-bār üç kez 405/1

sebū desti 392/1

sebük yeyni 405/2

segāliš önegilük 395/1, tevāzu 395/1

segān itler 399/2

seg-meges it siñegi 398/1

segül ta' ziye itmek 420/2, ta' ziye virmek 420/1

seksek yileken at 400/1

seme zivle 398/2

semend kula at 408/2

semender od içinde halk olunan kuş 418/1

semenū erište 403/1

seng taş 392/1

seng-lāh çakıl 402/1

sepāl göz ağrısı 411/2

se-pāye sacayağı 406/2

sepīd aq 399/2

sepūs kepek 410/1

ser baş 391/1, heves 394/1

serā ev 395/2

serāb ılgım 396/2, şalgım 396/2

serd şovuk 398/2

sere yarar ādem 409/2

serheng çavuş 419/2

serim kıcı 396/1

serišk kırmızı gül 407/2
ser-keş çamiş at 401/1
serlâyiden ırlamağ 414/1
serm reyhân 412/1
sermā şovuk 398/2
ser-nigūn başı aşağı 399/2
ser-serī ahmağ kişi 407/1
ser-te-ser ucdan uca 400/2
ser-zemīn sinür 412/2
sevgend and içmeg 402/1
seyl seyl şuyı 417/2
seyl-āb seyl şuyı 396/1
sezā layık 403/2
sezā-vār lāyık olan 410/1
sī otuz 393/1
sīb elma 409/2
sifāl saksı 394/2
sigāl taht-ı sultān 411/1
sigāliš hīle 392/2, mekr 392/2
sīgī sücī 397 /1
sigīzīden büklümek 414/2
sīh şiş 402/2

sik-pā sirkeli aş 403/1

sille el ile urmağ 418/2

sīm gümüş 397/2

sīmāb jīve 408/2

simāṭ şofra 399/1

sindān örs 414/1

sipārīden aңыз 406/1

sipeh-dār çeri başı 411/2

sipend üzerlig 408/1

siper kalkan 401/2

sipūzīden şokup dağmağ 410/2

siriş çiriş 415/2

sirişim tutkal 412/2, yegem 412/2

sirişk gözyaşı 407/1

sitāk dırağt-ı sürğ 407/2

sitān çalkıoyun yatmak 414/2

sitān ışık 408/1

sitāre yıldız 391/2

sitāyiş ögmeg 416/1

sitem güc 405/1

sitih yoğun 398/2

sitiz pek kavī olan 417/1

sit̄z yoğun olan şey 409/1

sitt̄ hātun 397/1

siyāh kara 393/2

sū yañ 393/2

sū-be-sū her yañ 392/2

sūd ışşı 391/1

sūfār oğ gezi 405/2

sūhān iğe 408/2

sūhte kav 405/2

sūl deveṭabanı 420/2

sūr düğün 393/2, 415/1

surfa öksürür 418/2

surūn uç 393/2

sūsmār keler 400/1

sūzen iğne 391/1

sūbz yeşil 393/1

sūcī bāde 397/2

sūfce karpūz u keleg 419/1

sūften delik delmek 406/1

sūfür kütüb u kāğıd 406/2

sūğbe zebun 398/1

sūgvār yaşlı ādem 401/2

sūhan söz 392/1

sūhan-çīn kovcu 400/2

Sūheyl yıldız adı 417/1

sūk guşsa 419/2

sūk-vār guşşalı 419/2

sūl öygen 402/2

sūm taynacaq yer 397/1

sūmced yer altı 419/1

sūnb taynacaq yer 397/1

sūnbüle şalkım 396/1

sūncid igde yemişi 404/1, tartmaq 404/1

sūpūş bit 405/1

sūr salbir 413/2

sūrb kurşun 403/1

sūrḥ kızıl 393/1

sūrḥāb aıt 415/1

sūrḥīze kızamık 411/1

sūrūd ırlamaq 391/2

sūrūn yan başı 394/1, umaca başı 394/1

sūrūr zevk u şafā 415/2

sūrūş firişte 404/2

sūtūh heybet u melül 416/1, şarıca arı 416/2

sütül ütme buğday 404/2

sütün direk 403/2

sütür ilk ay 413/1

sütürg ulu barmak 416/2

sütürre ustura 413/2

sütürven kasır 413/1

süvār atlı 401/1

-Ş-

şād ferah 424/2, şen 449/2

şād-āb ter u taze 425/2

şādī me-kün sevinme 442/1

şādverd ay u gün ağılı 432/1

şāh budak 422/1

şāh girdege giren dāmād 431/1, sulṭān 423/2

şah katı berk ağac 440/2, özlü balçık 444/1, yanmaz ağac 441/1

şāh-būy anber 433/1

şāhid maḥbūb 446/1, ṭanık 446/1, beyān 446/1

şāhik yüksek tağ 427/1

şāhika yüce yer 427/1

şāhīn toğan 428/1

şāh-rāh ulu yol 423/1

şāl palās 422/2

şām aḥşam 424/2

şāmān endāze 433/1

şāmiḥ ulu yol 427/2

şāne ʔaraḫ 422/1

şā'ib sırçaci 428/1

şār girdāb 444/1

şārek ḥoş-āvāz kuş 432/2

şārib bıyık 428/2

şārik güneş 427/2

şaşt altmış 439/1

şātr kir 441/1, çirkīn 441/1

şeb gice 441/2

şebān çübān 422/2

şeb-bāz ḥayāl-bāzī 444/2

şebe boncuḫ 422/1

şebek ālet-i şayd 429/2, elin kilidlemek 429/1

şebeke kuş avcısı 429/2

şebingāh gice vaḫti 431/2

şebnem çi 440/1

şeb-tāb yıldız böcegi 433/2

şebūṭ ḫalkān balığı 430/1

şecām deñiz şovıķı 424/1
şefek nā-bekār 447/1
şefşe ĥallāc çıbıķı 447/1
şeftereng şeftāli vü ķayısı 436/1
şegāl çaķal 445/1
şeh pek 442/2
şeh tağ depesi 440/1
şehd oğul balı 439/2
şeh-i beyt mışra^ç -ı maĥlaş 446/2
şehlā şaşı gözli 448/2
şeker-şān oğul balı 438/2
şelvār ton 444/2
şemāl ĥūy 449/2
şemāne güzel ķokı 449 /2
şemem çarık 426/1, baldır tulaķı 426/1
şemīĥ zīr-i zemīn 447/2
şemme süd ağızı 449 /1
şemşīr kılıç 426/1
şenbeh sebt olan gün 434/2
şenbelīd būy 433/2
şend ķuşburnı 443/2
şengerīz şerāb-ı zencīl 435/2

şengul şeng şîrîn maḥbûb 447/2

şeniden işitmek 425/1

şenne at āvāzı 434/1, arslan sesi 434/1

şenüse ağısırık 434/1

şe'in 'ār 448/1

şerm utanmağ 435/1, 443/2

şerm-gîn hicāblı 435/1

şerm-sār utanur 431/2

şest balık ağı 443/2, rişte 443/1

şeş altı 439/1

şettā ḥā'il 430/2, tağılmış 430/2

şeyd deli 439/1

şihne nāib 424/1

şib iniş 444/1

şibit torağ otı 429/1

şibr qarış 430/1

şifā em sem 437/2

şifte ḥayrān-ı 'aşğ 448/1

şigerf ulu 438/1

şikāl köstek 441/2

şikār av 441/2

şikārif yarık 426/2

şikem qarın 422/2

şiken büklüm 444/2

şikenc mār-ı sürh-reng 436/2

şikeste zīk olan şey 438/2

şikib şabr 444/1

şikil köstek 432/1

şikuft açıldı 443/1

şimsād şakız ağacı 449 /1

şināver şuda yüzmek 445/2, 439/2

şi'ār melāmet 437/1

şi'āre porsuq 437/1

şir arslan 423/2, sūd 424/1

şir-dār sūdli 437/2

şirem qarışık nesne 445/2

şireng şatrenc 436/2

şirīn tatlı 423/2

şitā kış günü 428/2

şitāb 'acele 439/1

şitābī tū iversin sen 442/2

şiven mātem 445/1

şiyār şapan oqı 446/1

şū er 424/2

şuden olmak 425/2

şüh yanmaz ağac 441/1

şulle ferc-i zen 442/1

şüre çorak 422/1

şūvher er 424/2

şūy olasın 440/1

şūd oldu 438/1

şūde ter ıslanmış 443/1

şüfüğten didikodu 425/1

şüh tü 442/2

şühūliden şafir urmak 423/1

şükūfe çiçek 426/1

şükūh heybet 423/2

şütür-bān deveci 438/1

-T-

tāb tākāt 242/2, bükük 242/2, kızmağ 242/2, zūlfüñ uçı 252/2

tābe tağan 233/2

Tāçik Fürsī 232/1

tāften bükmek 242/1, yaraşmak 242/1

tāh kağ kağ 234/2

taḡgelūn çeten kuzı 251/1

taht mekân 239/2

tāk üzüm tiki 248/2

tār eriş 230/2, kıl 247/1

tārek depe 248/1

tārik karanlık 243/2

tār-miġ karanlık bulut 231/2

tāş yüzde çıġıt 231/1

tāvān ālem 235/2, borçlı 235/2

tāvān burc virme 234/2, cürm u cinayet 235/1

tāz segirtmeġ 237/2

Tāzī^c Arab 232/1

tāziyāne at kamaçısı 237/1

tebār kavm 230/1, kabīle 230/1

teber balta 236/2

tebnāk kuş ürkiürler 244/2

tebūrāk iki tahta 244/1

*tef*yalın 233/1

tefs ISSI 232/2

teġār daġar 246/2

tegerġ tolu buz 247/2

*teġī*hātun 250/2

teġū yere tükürme 254/2

tehī boş 234/1

tehī-gāh böğür 234/1

tek hamle 240/1, yalnız 240/1

tekālā bağaltağ 252/1

tekāver yorqa 255/2

tele kese tor 229/2

telef tağılsa 233/2

telise hegbe 241/2

telle fāk 230/2

temīm bizistān 246/1

temmūz yay ayı 240/2

ten gövde 236/2

teng kulañ 248/1, țar 247/1, yufka her bār 247/2

ter tazelig 482/2, yaş şey 229/1

terāvīden bir şey sızmağ 249/1

terencīden țarıлмақ 253/1

terk-i tāz düşmen kovan 238/1, segirtmeg 238/1

ters-nāk korkıılarak yer 243/1

tevān-ger bāy 246/2

teynūs hırmen 251/2

tīg şu^c le 231/1, kılıc 231/1

tīm kār vānsērāy 245/1

tīr ok 229/1

tīre-i māhī gūz ayı 254/1

tīşe keser 229/2

tīv büyük sūnü 238/2, tākāt 239/2

tīz keskin u kaçır 233/1, temlik 236/1

toḥmiyāne zegreg 239/1

tonder gök gürleme 255/1, ra^c d ile darb 255/1

tū sen 232/2

tūliden ıkılmaḳ 249/2

tūliden öğrenmek 250/1

tūn külhan 236/1

tū-rā saña 245/2

tūrş kızıkulağı 241/1

tūrş-nāk ekşice 243/2

tūrūşe kızıkulağı 241/1

tūşe azık 241/2

tūyān şalvar 246/1

tūz kazanmaḳ 240/2

tūziden evde kulluḳ 253/2

tūzīm döşemek 245/2

ṭaberḥūn kızıl söğüd 460/2

ṭabīden ṭalabımaḳ 451/1

tabla-hūr yiyici müft 455/1

tablek debelek 458/2

tāk kemer 453/1, lu^ʿ b 455/1, tek 455/1, pençere 453/2

talābe qaravul 457/1

tanbel dūnbek 459 /1

taṅtana çay āvāzı 452/1, çağladı 452/1

ta^ʿn ta^ʿ yīb 460/1

tārem derim evi 451/2

tarīd cevlān 456/2

tavīlege tevla 459/2

teleḥ acı 457/2

tennāb çadır ipi 453/2

tešt legen 451/2

tılsım maḥfı 456/2

tırāz^ʿ alem 451/1

tırfıl helīle ma^ʿ cūnı 458/1

tınca şeble 457/1

tire kamaşmış 454/2

tufeylī uyundı 452/2

tuḡrā nişān-ı şāhī 454/1

tumturaḥ^ʿ azamet 460/1

turdān yangı sesi 456/1

turfa eyü at 456/1

turre türe 458/2, ev şaçığı 454/2, şac 454/1

turuh qarābe 457/2

tūtī tūti 452/2

tūtīkek tūtīcuq 453/1

-U-

ümāc mesel 87/2

üstām mu^c temid 105/2

üstüh^ʿān kemik 91/2

uşturlāb şemse mīzān 83/2

üyā gīc 65/2

-Ü-

ürkī mevc 103/1

Üskūdār peyk 81/2

üsrüb qurşun 67/2

üstüvār muhkem 109/1

üştülüm ceng 76/2, ^c arbede 76/2

üştür deve 68/2

-V-

vā aş 666/1, giri 663/1

vaġiṣ çok 676/1

vaḥ zafer 669/1

vaḥcī ḥurmā çekirdeġi 663/2

Vāhile Ḥazret-i Nūḥ'ın zevcesi 674/1

Vaḥṣūr bir peygāamber 669/2

vālā bülend 670/1, yüce 663/1

vālā-zene Mühre 674/2

vām borc 661/1

vām-dār borçlı 661/1

vāmet-güzār öde borcumı 661/2

vān oklaġı 662/1

vār ümīd tutmak 667/1

vārānīden yutdurmak 673/1

varham acı katı söz 675/2

vārīden yutmak 673/1

vārīn dirseg 668/1

vārūn naḥs 669/1 bed-baḥt 669/1, ṣūm 663/2

vāṣā baḥṣiṣ 667/1

vāṣe atmaca 668/1

vāy āh vāh 674/2

vec ma' cūn 668/2

vehal çirk 670/1

vej hūyrād 671/2

ver eger 670/1

verceş hareket 675/1

verd gül 670/2

veret saña 675/2

vertic bildircin 671/2

vervā āvāz-ı ibtidā 666/2

vervār çardağ 667/2, taht 667/2

verz oñat koşı 671/1

vesme rāstıq-zenān 662/2

vesnī kuma 662/2

vestād çokluk 676/2

veş gibi 675/1

vey şol iş 676/2

vezağ göz otı 676/1

vezāğ hurmā ipi 672/1

vezağ kurbaga 672/2

vezīden yel esmek 673/2

veznā gügercin 671/1, yigit 672/1

vīd veydā yavı kılmak 670/2

vīje arı 672/2, qarış 666/1

vīrān harāb 663/1

vīṣe ḥāliṣ 662/1

-Y-

yāb ṣūret 707/1

yāfe‘ abeṣ söz 707/2

yāft buldı 708/1

yāften bulmak 708/1

yah buz 703/2

yahdān buzluk 703/2

yāl ḳad u ḳāmet 705 /1, boyun 705 /1

yār riṣvet 701/1, mu‘ āvin 705/2

yārān dost 700/1

yargu ḳādī 701/1

yargū yasāḳ 701/2

yarlīg tevḳī‘ -i sulṭān 702/1

yārlīg tuḡray-ı ṣāhī 702/2

yārpū meymūn 704 /1

yāver yārī 709 /1

yebāb ḥarāb 707/2

yegān yalıñuz 704/2

yegān yegān birin birin 706/2

yek bir 700/2

yek-bār bir kerre 701/2, birden 708/2

yek-būn düz 709/2

yek-çend birkaç 709/2

yekī birlik 707/1

yekrān kula at 706 /1

yeksān dübdüz 700/2

yel pehlevān 704 /1

yemām kebüter 706 /1

Yezdān Hudā 700/1

yūġ boyunduruġ 705/2

yūhe delice toġān 703/1

yūn tegelti 709/1

yūz pārs adı 708/2

yūmn huceste 704/2

-Z-

zāc kara boya 388/2, loġūsa 375/1

zād azık 383/2, düş 377/1

zāde oġl 384/2

zāġ kara qarqa 385/1

zaġanc hınçkırıġ 378/2

zahm bere 376/1

zāk kara boya 389/1

Zāl Rüstem atası 375/2

zāl pîr 375/1, şebnem u kırağı 375/2

zānū diz 377/1

zārī zārılık 378/1

zeb geñez kolay 385/2

zebān dil 378/2

zeber yukarı 373/2

zeberīn yukarılık 380/2

zebūn bey^c u şirādan alınan aqca 370/2

zed urdı 384/2

zede kitāb satırları 373/2, şaf 383/2

zefk qapaq 380/2

zef yoğun 370/1, 382/2

zeġan qaylık 379/1

zeġīr keten otı 372/2

zeh döl 377/1

zehār kasıq 383/2

zehīden şırmaġa şavı 386/1

zehr aġu 383/2

zehre öd 383/1

zelek od közi 369/1

zelle nevale 381/1

zemān mühlet 378/1, zaman 379/2

zeme şeb-i yemeni 381/2

zemīn yer 371/1

zemistān kış 379/1

zemū loğ taşı 382/1

zenzeme ceng ile şavt 381/1

zen [‘]avret 369/2

zenbūr arı 370/1

zenehdān egik 388/1

zenek siyāh [‘] Arab kişi [‘] avretciği 387/2

zengī siyāh [‘] Arab kişi 387/2

zengule çınrağı 381/2

zenübīden siñildemek 385/2

zer altun 371/2

zerd sarı 371/2

Zerdeşt Hakīm 386/2

zerd-fām sarışın 372/1

zerd-i zemīn havīc 385/1

zerd-pīr yund kuşu 372/2

zereng cehennem 373/1

zerenk tağ ağacı 369/2

zer-ger kuyumcu 387/1

zerin altunlu şey 389/2

zerin tirid 380/1

zerir haste 'i şarılık 372/1

zerk riyā 380/2

zer-sāy altun ezici 374/2

zerū sülük 378/2

zevraḳ gemi 383/1

zib cemāl 379/2

zibā gökceg 374/2

zibṭāne tüfek 387/1

zift kara şey 382/2

zih giriş 370/1

zi-heme cümleden 384/1

zīn iyer 370/1

zinde diri 371/1

zīr aşığı 369/2

zirīšk kadın 388/1

zīr-pā zīre aşı 380/1

zišk günilmeg 388/2

zišt çirkin 376/1

zīver bezek 369/1

zūd tīz 377/2

zūr kuvvet 378/1

zūfrīn tırkaz 389/1

zūft baḥīl 382/1

zūgāl kömür 376/1

Zūḥal yedinci gökde yıldız adı 384/1

zūlāl şu 376/2

zūlf pūrçeg 382/1

zūnbūr ötken 386/1

TÜRKÇE-FARŞA DİZİN SÖZLÜK

-A-

‘ abeş söz *yāfe* 707/2

ac *gürisne* 536/1

‘ aceb *āyā* 64/2 , *efsūs* 67/1

‘ acele *şitāb* 439/1

‘ Acem begi tacı *dihim* 331/2

‘ Acem’de bir şehriñ ‘ adı *Hirī* 691/1

acı katı söz *varham* 675/2, *teleh* 457/2

açık *efrüz* 107/1, *güşāde* 512/1

açıldı *şikuft* 443/1

ad *nām* 630/1

addaş *hem-nām* 687/2

ādem aldasa *firīb* 507/1

‘ ādet *hūy* 290/1

‘ adl *bār* 144/2, *dād* 313/1

āfitāb *gazāle* 472/1, *evreng* 88/1

ağac delegen *hūl* 304/2

ağac hāşılı *bār* 182/1

ağaclardan butak kırmak *hev* 298/2

ağıl *gūşāy* 466/2

ağır *girān* 529/2

ağırşak *dūk* 335/2

ağız *bed-fūz* 193/1, *pūz* 193/2

ağız bucağı *lenc* 571/2

ağız yarı *hīm* 285/1

ağızla rūh cān çekiş *çekāçek* 269/2

ağlamak *girīv* 466/1, *girye* 559/2

ağlamağı eyle ‘ādet *mūyīden* 616/1

ağsak kişi *leng* 572/1

ağsırık *şenūse* 434/1

ağı *zehr* 383/2

āh vāh *vāy* 674/2

‘ahd *peymān* 218/1

āhīr *encām* 100 /1, *pāyān* 196/1

ağmak kişi *gerçe* 469/1, *ser-serī* 407/1

ağşam *şām* 424/2

āhū peçe *gazāl* 472/1

ağ *isfid* 113/2, *sepīd* 399/2

ağarşu *āb-ı revān* 112/1, *revān* 339/1

ağça *direm* 318/2

‘aķılsız *pūlūc* 225/2

‘aķīm *esterven* 102/2

‘aķl *ħired* 292 /1

‘aķlsız *fālūd* 485/1

‘aķreb *gejdūm* 559/1

al *biħer* 138/2

alaca *pīse* 190/1

ālāt-i cūllāħ uķurı *felħam* 480/2

alaķ *fūrūten* 503/2, *pest* 125/1

alı *āhek* 82/2

ālem *tāvān* 235/2

‘alem *direfş* 318/2, *ħrāz* 451/1

ālet *efrāz* 92/1

ālet-i şayd *şebek* 429/2

ālic *ejdef* 98/1

alın *pīşāne* 189/1

alkış *āferīn* 66 /2

Allāħ *ħudā* 280/1, *īzed* 61/1, *Kerīm* 547/2

almağ *ħerīden* 301/1

alp *pehlivān* 74/1

altı *şeş* 439/1

altmış *şaşt* 439/1

altun ezici *zer-sāy* 374/2

altun *zer* 371/2

altunlu şey *zerin* 389/2

amrud *mürūd* 604/2

aña *ān-rā* 64/2, *mervār* 591/2

ana *māder* 586/2, *mām* 608/2

‘anber *ṣāh-būy* 433/1

ancağ *hemān* 682/2

and içmeg *sevgend* 402/1

añıt *sürhāb* 415/1

añız *sipārīden* 406/1

āşikār hüveydā 696/2

añsızın zühūr itse *bürüz* 194/2

ārām *hām* 697/2, *māl* 598/2

‘ār *neng* 641/2, *ṣe‘īn* 448/1

‘Arab *Tāzī* 232/1

arba *cev* 257/1

‘arbede *üştülüm* 76/2

ard *pes* 146/2

argaç *pūd* 154/2

arı *pāk* 161/2, *vīje* 672/2, *zenbūr* 370/1

arıca *pākize* 161/2

arık *lāgar* 574/1, *nizār* 641/1

arğa *pušt* 149/1

arğa tütacağ yer *puštivān* 152/1

arğamı qaşı *püstem bihār* 148/1

arğası egri *küz-püšt* 544/1

‘arlı kes *nengī* 659/2

arşlan sesi *şenne* 434/1

arşlan *şir* 423/2

‘arş *kerezmān* 539/1

arşün *gez* 534/1

artık *bīş* 178/2

arzü *kām* 519/2

āsān *keñez* 548/2

aşıl *māye* 592/2

aşılı *āvīhte* 92/1

‘asker *leşker* 575/2

aşl *nijād* 635/2

aşlı alçağ *fürū-māye* 497/1

aşlı pāk *pāk-nijād* 160/1

aş *bā* 204/2, *bāhi* 204/2, *vā* 666/1

aş kabağı *kedū* 544/2, *peyke* 132/1

aşağı *zīr* 369/2

aşğılık *fürü-ter* 486/2

‘ aşık *germ-dār* 553/1

‘ aşır aş *heft-dāne* 694/2

āşikār *fāş* 509/1

‘ aşr *pāz* 161/1

at āvāz *şenne* 434/1

at *esb* 68/1

at kāmçısı *tāziyāne* 237/1

at oyanı *likām* 577/1

at yelesi *püş* 128/2

āteş *āzer* 71/1

atlı *süvār* 401/1

atmaca *vāşe* 668/1

atmak *endāhten* 78/1

aşım atmağ *kām* 519/1

av *naħcır* 647/1, *şikār* 441/2

āvāz *demdeme* 321/1

āvāz-ı ibtidā *vervā* 666/2

‘ avret amı *küs* 516/2

‘ avret *zen* 369/2

āvurd *jem* 377/1

ay *māh* 596/2, *meh* 589/2

ay u gün ağılı *şādverd* 432/1

ay u gün toğacağ yer *çāh-Nahşeb* 268/2

ayağı yalın *pāy-bürehne* 180/1

ayağ *pāy* 118/1

ayağ üzre kalkmağ *hāsten* 286/2

aydınlık *rūšen* 357/1, 367/2

ayık *hūşyār* 685/1

āyīn-i sultān *Hüsrev* 295/2

aylağ *rāygān* 366/1

aylık ücret *meh-gānī* 589/2

ayran *dūğ* 335/2

ayü *hars* 287/1

ayva *bih* 177/1

‘ayyār *rind* 366 /2

az *endek* 77/2

‘azamet *hiybet* 690/1, *tumturağ* 460/1

azğun *gümrāh* 543/1

azı dişi *nāb* 649/1

azık *tūşe* 241/2, *zād* 383/2

azıklık *pīş-hūr* 213/2

‘azīzān *ercümend* 105/1

-B-

baba *peder* 117/2

bāc *bedreke* 209/2

bacā ağacı *revzen* 361/2

bāde *sūcī* 397/2

bāğ bekçisi *deštüvān* 331/1

bāğ ile bostān *pālīz* 153/1

bağaltak *tekālā* 252/1

bāğçevān *pālīz-bān* 152/2

bağırsağ *rūde* 350 /1

bağlamak *bend* 134/1

bağlu *beste* 145/1

bağl *züft* 382/1

bağışış tonı *hīl'at* 290/2

bağışış *vāşā* 667/1

bağt *evreng* 88/1

bağ *biniger* 132/2

bakanak *jengele* 379 /2

bağır *mis* 611/2

bağıyye-i cān *ramak* 352/2

bākī kıala *mü'ebbed* 627/2

baklava *işkil* 108/1

bal *engebīn* 70/1
bāl *nūş* 651/2
balāmūt *hūrd āvīm* 285/1
balçık *gil* 512/1
balçıkçı *gil-ger* 536/2
baldır *ling* 571/1
baldır tulağı *semem* 426/1
balık ağı *sest* 443/2
balık kılçığı *hārū* 295/1
balık *māhī* 591/1
balta *henūrū* 288/1, *teber* 236/2
bana *be-men* 157/1
bardak *keşef* 545/2, *kūze* 521/2
barışmak *āşitī* 70/2
baş kazıyan *berber* 130/2
baş *kelle* 541/1, *ser* 391/1
başı aşağı *ser-nigūn* 399/2
başmak *kefeş* 535/2
batmān *men* 604/1
batṭāl *kehil* 548/1
bāy *tevān-ger* 246/2
baykuş *būm* 216/1

bayram beşisi *lāleng* 572/2
bayram *çeşn* 262 /2
beden *dedne* 328/2
beğenilmiş *pesendide* 219/1
behâne *pā* 217/1
bekmez *düşāb* 324/1
bel *miyān* 617/2
ben giderim *revīm* 349/1
ben *men* 604/2
bend *giriḥ* 549/2
beng *benc* 168/2
beñzemeg *mānend* 596/1
beñzer *māned* 595/2
bere *zaḥm* 376/1
beri *īn-sū* 68/2
bestil *filāte* 492/2
beş *penc* 139/1
beşik *gehvāre* 554/1
beyān *şāhid* 446/1
beyhüde söz söyleyici ādem *jāj-ḥāy* 374/1
bey^c u şirādan alınan aḳca *zebūn* 370/2
bez *dejpīne* 312/1, *gezed* 473/2, *kirbās* 536/1

bezek *ārāyiş* 71/2, *zīver* 369/1, *püb* 135/2

bezenilmiş *ārāste* 82/1

bıçak *kārd* 512/2

bıldır *pār* 123/1, *pār-sāl* 123/1

bıldırcın *vertic* 671/2

biñar *çeşme* 258/2

bıyık *şārib* 428/2

bic *bider* 120/2

bī-hüde *gāb* 469/2, *güzāf* 555/2

bī-hüde söz *hezl* 680/2

bile *bā* 162/2, *be-hem* 227/1

bilegi *fesān* 496/1

bilezik *ebrencin* 91/1, *dest-i ebrencin* 336/1

bilmez *nādān* 649/1

bilmiş *āşinā* 78 /2

biñ *hezār* 686/1

bīnī *mağaz* 620/2

bir ādem *fūlān* 495/1

bir kerre *yek-bār* 701/2

bir naqqāş *Mānī* 97/2,

bir naqş adı *Mānī* 593/2

bir oğlan ola hīz u muħanneş *mābūn* 597/1

bir peygamber *Vahşür* 669/2

bir şey şızmağ *terāvīden* 249/1

bir tahta ayağa giye *pāçile* 198/1

bir tağ *Gürde Kūh* 561/2

bir yere dike nişan *nişānden* 652/1

bir yere gelmeg *berhem şüdem* 131/2

bir yıldızuñ adı *Sühey1* 417/1

bir yumağ iblik *gürūha* 549/2

biraz *berh* 191/1

biraz esrüg *mestān* 588/2

birden *yekbār* 708/2

birdür *yek* 700/2

birin birin *yegān yegān* 706/2

birkaç *yek-çend* 709/2

birlik *yekī* 707/1

bişi etmeg *revgen-cūy* 363/1

bişmiş *puhte* 147/1

bit *süpüş* 405/1

biti *nāme* 630/1

bitmek *rūyīden* 352/1, *rūzīden* 354/1

biz *mā* 591/2

bīz *direfş* 316/2

bīz ʔoqıyan ʕulḥa **bāf-pāy** 169/2

bize **mā-rā** 591/2

bizistān **temīm** 246/1

biziz **māyīm** 623/2

boq **ʕemīn** 274/1

boncuq **mūhre** 613/1, **ʕebe** 422/1

borc **vām** 661/1

boreli **tāvān** 235/2, **vām-dār** 661/1

boş **tehī** 234/1

boya **reng** 347/1

boyaci **rengrez** 356/1

boyun **gerdān** 555/2, **yāl** 705 /1

boyunduruq **yūq** 705/2

boz at **hīnk** 291/1

bozça aş **mastabā** 595/1

bozgun **fersūde** 506/1

bögreg **gūrde** 533/1, **gūrde** 558/2

bögrölce **feş** 492/1, **lūbiyā** 580/1

böğür **tehī-gāh** 234/1

bölük **gürūh** 549/2

bölük şac **gīsū** 552/2

bön ādem **kālīve** 522/2

börk *bertıla* 195/2, *külāh* 541/1

böyle *çünin* 263/2, *hem-çünin* 695/1, *in-çünin* 93/2

böylece *çünin* 274/2

bu *im* 70 /2; *in* 70/2, 74/2; *in-est* 89/1

bu yıl *im-sāl* 104/1

bucağ *kūşe* 512/2, *künc* 517/1, *peygüle* 199/1

bucağda oturmak *küncāniden* 517/1

budak *şāh* 422/1

buğday başı *gūş* 464/1

buğday biti *dīv-i gendüm* 331/1

buğday rengli *gendüm-gün* 526/2

buğdayıq *gīşe* 465/1

būğun *bend* 134/2

bugün *im-rüz* 100/2

Buğārā'da ova *Āmūn* 114/2

buğağ *bend* 134/1

bulanıq şu *lūş-nāk* 580/1

bulaşık *ālāyış* 75/2

buldı *yāft* 708/1

bulğur çorbası *hamra* 298/1

bulmak *yāften* 708/1

buluğ *ebr* 62/1, *gamām* 473/1, *tār-miğ* 231/2

bulutlu *miğ-nāk* 597/2

bunamiş *fertūt* 481/1

buncılayın *hemîn* 687/1

bunda getir *în-cā biyār* 81/1

bunlar *în-hā* 100/2

burc *fām* 487/1

burc virme *tāvān* 234/2

burçağ *kelūl* 543/1

burun *bīnī* 206 /1

burun sümigi *hīm* 285/1

burunduruk *mehār* 611/1

buturağ *dūje* 316/1

būy *şenbelīd* 433/2

buyruğ *fermān* 484/1

buyruğ tutan kes *fermān-berdār* 499/1

buz *yağ* 703/2

buzağı *gūsāle* 540/2

buzluk *yağdān* 703/2

büber *fūlfūl* 491/2, *pepīl* 129/2

büklüm *ājeng* 109/1, *çīn* 260/1, *şiken* 444/2

büklümek *sigīzīden* 414/2

bükmek *tāften*, 242/1

bükük *tāb* 242/2

bükülme *encūġ* 99/1

bülbül *hezār* 686/2

bülend *vālā* 670/1

büryān aşı *gūdāb* 560/1

bütün *dürüst* 316/2

büyük *gebz* 554/2

büyük inci *dür-i şehvār* 448/2

büyük süñü *tīv* 238/2

büyükana *māder-i büzürg* 587/1

-C-

cādū *ferhešt* 492/2

cām *piyāle* 143/2

cāmūs *gāv-miṣ* 546/1

cān mevzi' i *revān* 339/2

cānever ini *künām* 540/1

cehennem *zereng* 373/1

cellād *cān-dār* 262/1

cemāl *zīb* 379/2

ceng *dāver* 323/2; *peygār* 120/2, 200/2; *üştülüm* 76/2; *hicā* 681/2

ceng ile şavt *zemzeme* 381/1

Cennet-i A' lā *bihışt* 150/1
cerahatli *hīm* 285/1
cevāb *fetvā* 485/1
ceviz *girdukān* 564/1
cevlān *tarīd* 456/2
cihān *gītī* 550/1
cilā uracağ āletler *mālīş* 598/1, *mühre* 598/1
cimā' *kām* 516/2, *kān* 516/2
şavt *hanc* 297/2, *hançe* 297/1, *hunc* 297/2
cinnī çaderi *fehham* 488/1
cömerd *rād* 351/2
ağac köki *bün* 175/1
maraz *bād-rem* 159/2
nāl *na'* 656/2
'aşiret *dūdmān* 318/1
peyām-ber *nebī* 654/2
cümle şalāt *nemāz* 637/2
cümle şāh *kihān* 541/2
cümleden *zi-heme* 384/1
cümleyi besleyici *Perverdigār* 181/1
cürm ü cinayet *tāvān* 235/1
cüzżām *lerīyy* 569/2

-Ç-

çadır *hayme* 293/2

çadır ipi *tennāb* 453/2

çağladı *tanšana* 452/1

çağşır *rānīn* 352/1

çağal *şegāl* 445/1

çakıl *seng-lāh* 402/1

çaķır *çiziğ* 258/1

çaķmak *āteş-zene* 69/1

çaķul *fevār* 502/1

çālğı *sāz* 391/1

çalkķoyun yatmak *sitān* 414/2

çam ağacı *gīz* 561/1, *mezħ* 615/1

çamiş at *ser-keş* 401/1

çañ *çeres* 262/2

çanaķ *kāse* 526/2, *kāse* 530/1

çañırğı *celācil* 270 /1

çapaķ *zefk* 380/2

çāpük *celd* 261/2, çāpük *cüst* 265/1

çārdāķ ile taħt *vervār* 667/2

çarık *şemem* 426/1

çārsūda dükkān *kār-gāh* 513/2

çaruk *çāçek* 265/2

çāšnī *meze* 594/1, *nemūye* 654/2

çavuş *serheng* 419/2

çay āvāzı *tañtana* 452/1

çāy *rūd* 340/1, 364/2

çaylık *zeğan* 379/1

çehre *peyker* 121/1

çek *keş* 530/1

çekic *hāyisk* 300/2

çekici şey' *keşende* 534/1

çekme *mekeş* 619/1

çekmeg *bikeş* 127/2

çenār ağacı *lenc* 573/2

çenber *āhençe* 95/2

çeng u sāz *nāqır* 657/1

çepel kişi *ferehc* 507/2

çeri başı *sipeh-dār* 411/2

çerī qolāvīzi *pervāne* 224/2

çeten kıuzı *taḡgelūn* 251/1

çevre *pīrāmen* 167/1

çıban *dünbel* 312/1, *rīş* 345/2

çıñrađı *zengule* 381/2

çi *jāle* 371/1, 377/2; *şebnem* 440/1

çic *çāş* 273/1

çiçek *ābile* 106/2, *şükūfe* 426/1

çiçik yayık *kelef* 545/2

çifte koşduğları öküz *ayme* 72/2

çig *hām* 281/2

çiğdem *hüzbe* 696/1

çiriş *siriş* 415/2

çirk *vehal* 670/1, *denes* 324/1

çirkin *āver* 95 /2, *gest* 554/1, *hasūk* 292/1, *nümüne* 655/1, *zişt* 376/1, *şātr* 441/1

çirkin kişi *rahc* 364/1

çivid *nīl* 634/1

çoğan çorağ *gaşne* 472/2

çok *vagiş* 676/1, *bisyār* 118/2

çokça *fūrāvān* 496/2

çokluğ *vestād* 676/2

çomak *gürz* 555/1, *laht* 570/1

çorađ *cūrī* 277/1, *sūre* 422/1

çorba *bā* 158/1

çölmeg *dīg* 314/2

çörçöp *hāşāk* 300/1, *hāşek* 300/1

çörek otı *buganc* 142/1

çübân *sebân* 422/2

çuğur *kev* 560/2, *megāk* 618/2

çuğur yer *gayyā* 470/1

çuluğ kuşu *hūl* 282/2

çuvalduz *pendūz* 194/1

çürig *pūsīde* 208/1

-D-

dağar *teğār* 246/2

dağī *nīz* 646/2

damızlık *māye* 589/1

dā'im yürüyen *revān* 339/1

debelek *tablek* 458/2

dede *niyā* 638/1

degirmen *āsyāb* 112/2, *āsyā* 112/2

degirmī *gird* 535/2

delī *medhūş* 601/2, *şeyd* 439/1

delice toğān *yūhe* 703/1

delik delmek *süften* 406/1

dem-be-dem *āmāc* 87/2

demir *āhen* 94/1

demir şey *āhenīn* 93/1

demir takı *miġfer* 600/1

demirci *āhen-gir* 113/2

demren *peykār* 120/1

-den *ez* 71/1

deniz *deryā* 316/2

deñiz ortası *çel-i deryā* 272/2

deñiz şovıķı *şecām* 424/1

depe *tārek* 248/1

depegen at *leked-zen* 576/2

depelenmiş kiři *kūştī* 520/2

depeleyici *kūşende* 534/2

derddeş *hem-derd* 679/1

derde girmiş *must* 588/2

deri *post* 226/2

derim evi *tārem* 451/2

derin *jerf* 371/1

deriñ *nugūl* 643/2

derman *dārū* 324/1

dertli *derd-mend* 331/2

destān *nevā* 638/2

desti *sebū* 392/1

dest-māl *destār-çe* 310/1

destur *bār* 144/2

deve ıtağı *leb-i zište* 582/2, *lefc* 582/2

deve *üstür* 68/2

deveci *şütür-bān* 438/1

deveçabanı *sül* 420/2

devlet *erc* 91 /1

devlete irmiş *bahtiyār* 147/2

devleti el viren *bahtiyār* 186/1

dıraht-ı sürh *sitāk* 407/2

dib *bün* 175/2

dibek ıaşı *gen* 473/1

didi *güft* 538/1

didi ıodı *şüfüğten* 425/1

diken *nış* 651/1, *hār* 295/1

dikenli *hār-āver* 280/1

dikmeg *dühten* 317/1

dil *zebān* 378/2

dilāver *dilr* 314/1

dilāver *niv* 645/1

dile düşmek *galebe* 474/2

dilek *h̄ast* 290/1

dilek sürici dilekci kişiler **kām-rān** 524/1

dileklenmek **cāblūsī** 267/1

dilenciler **revān-h'āh** 355/2

dilim dilim **gerec** 562/2

dilki **rūbeh** 357/2

dilsiz **lāl** 574/2

dimāg **kām** 514/1

dimek **gūften** 550/1

din **kīş**, 546/2

dipi **deme** 313/1, 336/2

direk **sütūn** 403/2

direm **beçidem** 153/2

diri **zinde** 371/1

dirnek **encümen** 106/1

dirseg **vārin** 668/1

diş **dendān** 313/1

dişi **māde** 586/1

dişür **çīd** 261/2

ditremeg **lerze** 569/1

dīv adı **Ehrimen** 84/2

dīv **gūl** 466/2

divīt liķāsı **kursuf** 556/1

diyecek *güftenihā* 547/2

diz *zānū* 377/1

dost *yārān* 700/1

dögülmüş et *kūfte* 538/2

dök *bikūb* 135/1

döl *zeh* 377/1

dölek *nerm-rev* 646/1

dölenmek *ārām* 84 /1

dönmek *neverdiden* 657/2, *nükül* 636/2

dörpi *çüb-sāy* 262/1

dörpi igindisi *sāv* 402/2

döşek *pister* 156/2, *cāme-ḥ āb* 263/2

döşemek *tüzīm* 245/2

döşeyelüm *güsterīm* 557/1

dün *hāşāk* 300/1, *hāşek* 300/1

dübdüz *hem-vār* 682/2, *yeksān* 700/2

düdük *dumur* 333 /1, *ney* 635/1, *nāy* 635/1

dügme *giriḥ* 549/1

dügüm *giriḥ* 521/1

dügün *key* 528/2; *sūr* 393/2, 415/1; *ibān* 76/2

dükeli *heme* 690/1

dükeli kamu *beheme* 168 /2

dükkānlar *kār-hāne* 523/2

dün *dī* 311/2

dünbek *tanbel* 459 /1

dür *est* 84/1

dürüst *revā* 341/1

dürüş *bigūş* 128/1, *hahençe* 297/2

dürüşmek *gūşış* 551/1

düş *h'āb* 291/1, düş *zād* 377/1

düşmen kovana *terk-i tāz* 238/1

düz *yek-būn* 709/2

düzgin *ferah* 506/1

-E-

ebe kararı *māmī* 593/1, *pīşyār* 200/1

ebe *māder-i büzürg* 587/1

ebed *cāvīd* 269/1

ebemgümececi *hūr-perest* 293/2, *mülkek* 616/2

ebleh ādem *gūl* 528/2

ebleh *dend* 328/2

ebsem *hāmūş* 299/2, *hār* 688/2

ebsem *habkün* 304 /1

edeb *ferheng* 493/2

edebsiz ādem **küstāh** 529/2

edik **mūze** 608/2

eflāk-i hefte **çerh** 276/2

efşān **lebān** 575/2

egdi **līve** 578/1

eger **er** 79/2, **ger** 533/1, **ver** 670/1

egik **zenehdān** 388/1

egildi **ham** 284/1

egildi **ham şod** 302/2

egilmek **hamīden** 284/1

egirmek **rişten** 366/2

egri **kej** 514/2

ehl-i cünun **bihūş** 206 /2

ek **bikār** 120/1

ekdi **bigest** 138/2

ekin **kişt** 516/2

ekin şapı **deste** 334/1

ekinci **dihkān** 323/2

eksik **kāste** 530/2, **kem** 525/1

eksüg **dūn** 318/1

ekşice **türş-nāk** 243/2

el ayası **kef** 519/2, **pence** 212 /2

el *dest* 312/2

el ile urmak *sille* 418/2

elbet *her-āyna* 694/1

elden ele gezer ol hīze *hīz* 684/2

elek *māşū* 592/2, *māşū* 622/2

eli ayağı egri *cengelük* 275/1

elin kilidlemek *şebek* 429/1

elli *pencāh* 139/2

elma *sīb* 409/2

elsiz ayaksız *lūk* 571/1

em sem *dermān* 310/2, *şifā* 437/2

emmek *mekīden* 621/1; *mezīden* 610/2, 621/1

endāze *şāmān* 433/1

eñek altı şark(mak) *ğjī* 471/1

eñek çukuru *cāhek* 269/1

er *merd* 586/1, *merdüm* 586/1, *şū* 424/2, *şūvher* 424/2

er   avretine *kālim* 562/1

erik *ālū* 91/2

eriş *tār* 230/2

erişte aşı *rişte* 348/2

erişte *lahşene* 582/1, *semenū* 403/1

erkeg *ner* 640/1

esbāb yaması *rigūy* 343/1
eski gözeyici *refū* 346/1
eski kaftān *çepāre* 268 /1
eski *kūhen* 543/2
eskici *pīne-dūz* 132/2
esnemek *fesār* 502/2, *āsā* 66/1
esnemek *hāmyāz* 304/2
esrük *mest* 588/1
eş *bāh* 210/2, *hem-dem* 679/2
et *gūşt* 515/1
etek *dāmen* 312/2
etmegi bişirici kimse *nānevā* 631/1
etmek *nān* 630/2
etmeke katkı *nān-hūreş* 630/2
ev ev dilenmek *derim* 332/1
ev *hāne* 281/2, *serā* 395/2
ev içinde kab kaçak *henūrū* 288/1
ev öni *finā* 495/1
ev şaçığı *turre* 454/2
evde kulluk *tūzīden* 253/2
eved *ārī* 73/2
evvel kitāb *fihrist* 485/2

evvel ü qadīm *nūhust* 639/1

eyālet adı *Kūnān* 524/2

eydür *kūned* 557/2

eyle *bisāz* 133/1, *kūn* 516/1, *mīkūn* 623/2

eyü at *turfā* 456/1

eyü efendi *hūdīv* 299/2

eyü *hırs* 302/1, *nīk* 639/1

eyü kişiler *fehham* 488/1

eyü söz *hemāl* 680/2

ezel *nūhust* 639/2

ezmek *bisāy* 169/1

-F-

fāḡ *telle* 230/2

fā`idesiz *bī-hūde* 140/1

fāriḡ *berī* 156/2

fāsıḡ *harābātī* 299 /1

feleg *malat* 594/2

fener *fānūs* 509/2

ferah *şād* 424/2

ferc-i zen *şulle* 442/1

fercün iki canibi *isketān* 90/1

ferruḥ *ferḥunde* 479/1

feryād *hurūṣ* 295/2

feslegen *ispergam* 109/2

fistıḳ *piste* 145/2

fi'1-cümle *henūz* 692/1

fidān *darḥāl* 330/2

firişte *sürūṣ* 404/2

fişkil *lūbiyā* 580/1

fitil *pelek* 172/1

fitne *āşüb* 103/2

fitne nāz *āhīz* 107/2

Fürsī *Taçik* 232/1

-G-

galaba *enbūh* 93/1

gamlı *gam-nāk* 466/1, *pejmān* 218/2

gammāz *celvīz* 270/1

gavgā *galebe* 474/2

gāyet güzel *garrā* 470/1

gayretli kişi *reşkīn* 352/2

gayrı *dīger* 315/2

gazablı kimse *hışm-nāk* 300/2

gebelek *pervāne* 172/2, 224/2

gedik *rahne* 344/1

gel bana *biyā* 151/2

gele *āyed* 89/1

gelin *beyū* 187 /2

geliş *āyiş* 75/1

gelmedi *me-yār* 623/2, *mī-ne-nümāyed* ol 626/1, *neyāmed* 654/1

gelmek *āmed* 108/2

gemi *keştī* 520/1, *zevraḳ* 383/1

gemici *keştīyān* 520/2

geñez *āsān* 110/2, *zeb* 385/2

gerek *bāyed* 173/1

gergedan *erc* 76/1

gerindi *fencā* 491/2

getür anı yukarı *berār* 186/2

getür *ār* 63/2

getürmek *āverden* 95 /1

geviş *nīş-ḥor* 647/2

geyik *āhū* 80/2

geyik yavrusı *āhū-bere* 80/2

gibi *veş* 675/1

gic *bügüzer* 215/1

gıc *ūyā* 65/2

gice *dūn* 315/2, *şeb* 441/2

gice vaḳti *şebingāh* 431/2

giceler uyumaya *mālīhūlyā* 609/1

giçecek yer *gūzer-gāh* 542/1

giçi saḳāl *rīş-i būz* 350/2

giçirek *kihter* 545/1

gider(ken) tıran *istāden* 85/2

gidici *revende* 356/1

giñ *ferāh* 494/1

giñlik *ferāhī* 494/1

girdāb *şār* 444/1

girdege giren dāmād *şāh* 431/1

giri *bāz* 125/2, *fā* 490/2, *pester* 156/1, *vā* 663/1

git *birev* 125/1

gitmeg *reften* 357/2

giyecek *hār-pūş* 295/1

giysi *cāme* 267/2

gizli işler *kār-ı nühüfte* 518/2

gizli *nühüfte* 657/1, *pūşide* 205/1, *nihān* 653/1

göbek *nāfe* 641/2

gögs *ber* 145/2

gök *āsumān* 61/1

gök görk *kebūd* 514/2

gök güreleme *tonder* 255/1

gökcek *nagız* 638/1, *zībā* 374/2, *feser* 499/2, *honok* 296/2

gölge *sāye* 399/1

gölgelik *sāye-bān* 399/1

gömleg *pīrāhen* 169/1

gön bardak *dabbe* 320/2

gön *çerm* 260/1

gönlümüz dinlendirici *dil-ārām* 308/2

gönül açıcı *dil-güşā* 309/1

gönül alıcı *dilber* 308/1

gönül *dil* 316/1

gönül kapucu *dil-rübā* 308/1

gönül oğşayıcı *dil-nevāz* 309/1

gör *bībīn* 133/1

görkem *rūy-şinās* 358/1

görmeg *dīden* 321/2

görmemeg *mebīn* 600/2

göt *kun* 542/1

götür *biyar* 148/2

gövde şişi *āmās* 104/2

gövde *ten* 236/2

göz ağrısı *sepāl* 411/2

göz *çeşm* 258/1, *dīde* 316/1

göz otı *vezağ* 676/1

göz ucıyla başka sevdiği *kirişme* 531/1

gözbebeği *merdüm-i çeşm* 614/1

gözciler *dīde-bān* 318/2

gözde yaş *eşk* 62/1

gözdeki kirpig *müje* 587/2

gözeyici *rūfū-ger* 367/2

gözgi *āyīne* 69/2

gözi şaşı kişi *kāj* 555/1

gözyaşı *eşk* 113/1, *sirişk* 407/1

gür-ḥāne *daḥme* 319/2

ğuşsa *bāk* 160/2; *fej̄m* 489/1; *ğam* 477/1, 477/2; *nijend* 643/1; *sük* 419/2

ğuşşalı *ğam-nāk* 477/1; *melül* 602/1; *pejmān* 218/2; *süg-vār* 419/2

güc *düşvār* 312/2, *sitem* 405/1

gügercin *ğügü* 475/1, *veznā* 671/1

gügercinci *kebüter-bāz* 531/2

gügercin *kebüter* 519/2

gügüm *āb-tābe* 86/1

gül *biḥand* 133/1, *gül* 542/2, *verd* 670/2

gül düğmesi *gonçe* 468/1

gül köki *gül-bün* 174/2, gül köki *gül-bün* 542/2

gül-gün *figer* 486/1

gülnâr *kiras* 534/1

gümüldür *ber-bend* 146/1

gümüş *sīm* 397/2

gün *rūz* 354/2

günâh *beze* 119/1

güne *bend* 134/2

güneş *āftāb* 111/1, *hor* 280/2, *mīhr* 601/2, *raḥş* 345/1, *şārik* 427/2

güneyik *kāsnī* 550/2

güni *reşk* 349/1

günilmeg *zişk* 388/2

günlük *nīje* 647/1

günün yatduğı yer *bāhter* 155/1

gürüz *geng* 555/1

güye *peyū* 191/2

güyegi *dāmād* 321/1

güz ayı *tīre-i mālī* 254/1

güz günü *pāyize* 161/1

güzel *hūb* 283/2

güzel kes *geş* 518/2

güzel koku *semāne* 449 /2

-H-

hāst dilemek 302/1

hāsten kalkınmak 303/2

hāṣ *hāṣım* 280/2

haber *peyām* 116/1, *peyem* 122/2

habīs *bed-ter* 164/2

hācet *niyāz* 638/2

hāc-ı kāfir *çelipā* 270/2

Hakīm *Zerdešt* 386/2

Hakḳ'ı haber virici *peygām-ber* 116/2

hāliṣ *vīje vīše* 662/1

halkā *felhem* 479/2

hallāc çıbıgı *şefşe* 447/1

halvā *levzīne* 573/2

hām üzüm *rūçe* 362/1

hamīr *māy* 620/1

hamle *neberd* 644/2, *tek* 240/1

hāmmām taşsı adı *hīz* 684/1

hançere *deşne* 330/1

hā'il *settā* 430/2

ḡar **merkeb** 606/2

harāb **vīrān** 663/1

ḡarāb **yebāb** 707/2

ḡarāmīler **reh-zen** 338/2

ḡarc dükeli **hemīn** 695/2

ḡareket **verceş** 675/1

ḡarīş ādem **ālūde** 99/2

ḡased **reşk** 349/1

ḡaşīr otı **dūc** 320/2

ḡasīs **ḡāşāk** 300/1, **ḡāşek** 300/1

ḡasret **ezmān** 102/2

ḡaste ʿ-i şarılık **zerīr** 372/1

ḡasūd **bed-endīş** 184/2

ḡaşḡaş **kūknār** 553/2

ḡāşil **āḡār** 114/1

ḡātemde eger ism ola aña dirler **mūḡūr** 612/1

ḡātun **sittī** 397/1, **tegī** 250/2

ḡaḡmī **ḡīrū** 305/2

ḡāven eli **cevāz** 277/2

ḡavīc **zerd-i zemīn** 385/1

ḡayā **deḡset** 329/2

ḡayāl-bāzī **şeb-bāz** 444/2

hāye yeli *gurgur* 474/1

hayf *fūsūs* 508/1, *efsūs* 67/1

hayli *bes* 178/1

hayrān *āsīme* 72/1, *deng* 328/2

hayrān-ı ‘aşk *şifte* 448/1

hāzır baş *hān* 679/2

hazīne *genc* 517/2

hazīrān ayı *Mehre* 613/2

Hazret-i Haq *Bār-i Hudā* 181/2

Hazret-i Nūh’uñ *Vāhile* zevcesi 674/1

Hazret-i Ya‘qūb’uñ diyārı *Ken‘ān* 564/2

hediye *armagān* 96/2, *bilek* 224/2

hegbe *hūr-çin* 303/1

hegbe *telise* 241/2

hekīm *mūyed* 627/1

helīle ma‘cūnı *turfıl* 458/1

her ayıñ gürresi *meh-i nev* 617/1

her ne ola *her-çi* 693/2

her sebzenüñ ürpermesi *demīden* 322/1

her yañ *sū-be-sū* 392/2

heves *ser* 394/1

heybet *şükūh* 423/2, *sütūh* 416/1

hezl *bād-zem* 159/1

hezl *çürpük* 276/1

hınçırığı *zağanc* 378/2

hınzır *gürāz* 534/2

hırka *delk* 330/1

hırmen *teynūs* 251/2

hırş *āz* 77/1

hıc *deyyār* 327/1

hicāb *perde* 122/2

hicāblı *şerm-gīn* 435/1

hikāye *destān* 327/1

hikmet *ferzān* 484/2

hīle *reng* 347/1

hīle *sigāliş* 392/2

Hindī Hākīm *Berehmen* 203/1

Hīrī'de bir küy *Rāz* 364/1

hirmen çeçi *rāzen* 366/1

hisāb defteri *kürrāse* 530/2

hız oğlan *pūşt* 149/2

hor *īz* 574/1

horlanmaķı ol hūy eylese *muhān* 615/2

hoş aldatmaķ *firībīden* 494/2

hoş iş *fāfā* 508/1

hoş kokı *hoş-bū* 294/2

hoş-āvāz kuş *şārek* 432/2

hotaz *gactā* 471/1

hüb göz *mūjān* 590/1

huceste *yümn* 704/2

Hudā *Yezdān* 700/1

hurmā çekirdeği *vaḥcī* 663/2

hurmā ipidür *vezāg* 672/1

hurrem *ferhunde* 479/1

hüy *hīm* 283/2, *semāl* 449/2

hüyrad *vej* 671/2

hücre *derç* 332/2

hüküm idici *dāver* 323/1

hürmet *āzerm* 105/1

hürmetli *rüy-şinās* 358/1

-I-

ıķılmaķ *tūliden* 249/2

ıķlık çalan *rebābī* 340/2

ıķlık *rebāb* 340/1

ılgım vü şalgım beriyede şu görünse *serāb* 396/2

ılıcağ *fâtir* 509/1

ılkın *âc* 86/2

ıncırık tutmak *encûğ* 98/2

ırlamak *serlâyiden* 414/1, *sürüd* 391/2

ırmağ *cüy* 257/1, *gârız* 512/1

ısıcağ yağı *melğam* 593/2

ışıрмаğ *geziden* 528/1

ışlamak *âğuşten* 96/1

ıslanmış *şüde ter* 443/1

ışmarlamak *endürüz* 114/1

ıssı *germ* 515/2, *germ* 529/1, *germâye* 559/1, *tefs* 232/2

ıssı gün *rüz-tâb* 340/2

ıssı *süd* 391/1

ıssılığ *germiyyet* 515/2

ışık *hod* 305/2

-İ-

ibibik *bübü* 202/2

iblik *resimân* 348/2, *rişte* 348/1

ibrişim *dîbâc* 320/1, *perend* 185 /2

ibtidâ *âğâz* 100/1

ic *binüş* 211/2

icazet *bār* 182/2
icyağ *pīh* 212/1
iç tonı *izār* 109/2
iç tonuñ yaqası *nīfe* 651/1
içe siñici şu *āb-ı hoş-güvār* 89/2
içeri *enderūn* 103/1
içi çirkli çıban *çagz* 264/2
içre *derūn* 321/1
idi *būd* 118/1, 154/2, *būd* 188/2
igde yemişi *süncid* 404/1
ige *sūhān* 408/2
igñ *dūk* 335/1
igne *sūzen* 391/1
ihsān *kerem* 529/1
iki *dū* 315/2
iki enek *dībācetān* 310/1
iki tahta *tebūrāk* 244/1
ikindi *diger* 315/2
ikiz *hem-zād* 682/2
ikiz toğa kız u oğlan *beyū* 192/2
iqlīm *kışver* 528/1
ileri *pīş* 183/2, *pīşter* 156/1

ilet **büber** 129/1

iletmek **berd** 170/1

ilik **muḥ** 620/2

ilikmene **lakān** 576/2

ilk ay **sütūr** 413/1

‘ilm ehli **dānā** 333/2

in **pehün** 174/1

inanmaḵ **bāver** 216/1, 151/2

ince **nugül** 656/1, 655/1

ince yol **hincār** 688/1

ince vü dizi **rište** 348/1

inci **dür** 312/2

İncil **Engelyün** 94/1

iniş **nişīb** 652/2, **şīb** 444/1

inli **pehün** 174/2

inli vü za‘īf olan insān **müstemend** 625/2

insānuñ ağızı **dehen** 326/1

ip **līf** 583/1

ip yünine **resen-tāb** 343/1

ipek **gej** 539/1

irende **rende** 360/2

iri **dürüşt** 313/1

irin *rīm* 349/2

irişmek *resānīden* 360/1

irişmiş *resīde* 350/2

irkeç, süri kılavuzu *nubāz* 642/1

irmek *āhten* 78/2

is *jeng* 375/1

iste *h̄āh* 287/1

isteme *mecūy* 615/1

istemek *fāj* 495/2

ister *h̄āhed* 292/1

isteyici *cūyā* 272/1

iş artığın *firiḥ* 506/2

iş erleri *kār-sāz* 531/2

iş güc *kiyāh* 552/1

iş *pīşe* 164/1

iş şonı *fercām* 487/2

işe *bişāş* 124/1

işek *har* 292/2

işik *āstān* 76/1

işik *sitān* 408/1

işit *bişnev* 141 /1

işitmek *güft* 425/1, *şenīden* 425/1

işte *āneg* 78/1

it siñegi *seg-meges* 398/1

it üzümü *pejend* 220/2

itler *segān* 399/2

iversin sen *şitābī tū* 442/2

iy nice *ī besā* 108/2

iyegi *pehlū* 129/1

iyer *zīn* 370/1

iyerde terkī *fitrāk* 482/1

iyu olan şey' *peh* 177/2

iyuyüm *bihterem* 171/2

iz [u] ayak ʃabāna behāne *pā* 217/1

iz *pā* 217/1

‘izz *evreng* 88/1

-J-

jīve *sīmāb* 408/2

-K-

ķab *neyāb* 634/2, *neyāb* 649/2

ķab u ķacaķ *bār-dān* 210/2

ķabaķ *kedū* 544/1

ğabarcık olsa ten *ābile* 106/2

ğabīle *tebār* 230/1

ğablıbağa *keşef* 546/1

ğabr *gūr* 539/2

ğaçan *key* 523/2

ğaçmağ *bigrīhten* 227/1

ğaçmak *gūrīz* 517/2

ğadın *zirīşk* 388/1

ğad u ħāmet *yāl* 705 /1

ğādī *yargū* 701/1

ğāfir *muğ* 608/1

ğahbe *ger* 466/1

ğakır *tīz* 233/1

ğakırdağ *çüzdere* 274/2

ğakқан *hısm-gīn* 288/2

ğakmak *hısm* 288/2

ğal *mānde* 595/2

ğalabağ *gerzen* 535/1

ğalay *erziz* 110/2

ğaldırmaq *efrāšten* 101/1

ğalem *hāme* 281/1, *kilk* 538/2

ğalem-dān *hāme-dān* 281/2

çalkan balığı *şebūṭ* 430/1

çalkan *siper* 401/2

çalkı *berçe* 170/1

çalkımağ *çehīden* 259/1

çalkın *mān* 608/2

çalmaşmış *tīre* 454/2

çalmaş ev *niyīn* 648/2

çalmaş *ney* 630/1, *neyistān* 635/2

çalma mescidūñ mihrabı *nāve* 637/1

çalma alıcı *reg-zen* 367/1

çalma *hūn* 283/2

çalma *per* 150/2, 121/2; *bāl* 121/2

çalma⁶ a *hūrsend* 289/1

çalmağu *kudām* 557/2

çalmađu řu *hūnāb* 291/2

çalmađuñ *fihrist* 489/2

çalmađuñ *resm* 343/2

çalmağu öñi *cenāb* 271/2

çalmađuñ *peleng* 168/1

çalmađuñ *rubūden* 351/1

çalmađuñ *der* 312/1

çalmađuñ üstü *dergāh* 329/1

ķapu yaşmağı *leb-der* 568/1

ķār *berf* 147/1

ķara balķık *lūř* 579/2

ķara boya *zāc* 388/2, *zāk* 389/1

kara ev *ħar-gāh* 287/2

ķara göz *mūjān* 588/1

ķara ķarka *dūle* 335/2, *zāĝ* 385/1

ķara *siyāh* 393/2

ķara şey *zift* 382/2

ķarābe *turuħ* 457/2

ķarańı yer *māĝ* 601/1, *muĝ* 608/1

ķarańlık buluť *tār-miĝ* 231/2

ķarańlık *tārik* 243/2,

ķarār tutilacaķ yer *būm* 216/2

ķaraveř *berde* 158/1, *perestār* 127/1

ķaravul *talābe* 457/1

ķardař *birāder* 117/2

ķardařođlı *efed efder* 79/1

ķarın *şikem* 422/2

ķarınca *mūr* 618/1

ķariř *bideşt* 139/2

ķariř mūrīř *leħleħ* 581/2, *leħleħe-sāy* 582/1

karış *şibr* 430/1, *vije* 666/1

karışık nesne *şirem* 445/2

karışmak *āmīhten* 77/1

karlağuş kuşu *perestū* 202/1

kārpüz *hinduvāne* 689/2

karpüz u keleg *süfce* 419/1

karşı bāzār tutmak *fā* 491/1

kartal kuşu *dāl* 330/1

kārvān serāy *tīm* 245/1

kasık *zehār* 383/2

kāşıl *hevid* 287/1

kasır *sütürven* 413/1

kaşnı *engüjed* 73/1

kaş *ebrū* 62/2

kaşık *mil'aka* 618/2

kaşkı *pürs* 179/2

katı berk ağac *şaḥ* 440/2

katı büyük *lemter* 571/2

katı koca kimse *pür-sāl* 123/2

katı *saht* 392/1

katık *nān-hüreş* 648/2

kaṭ kaṭ *tāh* 234/2

қағайыф *ferehş* 498/2

қатır *ester* 68/1

қав *haf* 296 /2, *sūhte* 405/2

қавық *āb-dān* 73/1

қавм *tebār* 230/1

қавун *harpūze* 291/2

қайд-1 bend *gīl* 467/2

қайғусыз әдем *den* 332/2

қайына *husrev* 294/2

қайнады *çūşid* 261/1

қайнаға миск *gāliye* 469/1

қаз *baḡ* 126/2

қазанқы *rūy-ger* 347/2

қазанылған ола шай *endūhte* 92/2

қазанмақ *tūz* 240/2

қазанурсын *endūzī* 97/1

қазың бұрну *nūl* 650/2

қазі *dāver* 323/1

кебцелер *kefgīr* 518/1

кебүтер *yemām* 706 /1

кеди *gūrbe* 515/1

кеһл екүл *letenber* 575/1

kehl kişi *letenber* 570/2

keklik āvāzı *gulgule* 474/1

keklik uşı *kebk* 550/1

keler *sūsmār* 400/1

kelpeden *māše* 596/2

kem *bed* 154/2, *dūn* 321/2

kemer *tāk* 453/1

kemik *ūstūh ān* 91/2

kendi *hod* 283/1

kendi özün gören kiři *h īšten diden* 286/1

kendin ögmek *hod-rā sūtūden* 287/2

kendin rāst göre *hod-bīn* 302/2

kendir *kūneb* 552/1

kendir tohmı *kendāne* 527/2

kendirik *kendū* 557/1

kepek *sepūs* 410/1

kerpi *hıst* 281/1

kerre *bār* 182/1

kerz *kink* 516/1

kes *būbūr* 185/1

kese tor *tele* 229/2

keser *tīše* 229/2

kesik *kālūh* 539/2

keskin *tīz* 233/1

kesmik *kefe* 560/1

keşīş *muġan* 605/1

keten otı *zeġīr* 372/2

ķıc1 *serim* 396/1

ķıġ *pişk* 201/1

ķıl *mūy* 614/2, *tār* 247/1

ķılķık *dāse* 317/2, *dāse* 334/2

ķılıc kıoyacaķ ālet *ġilmlic* 464/2

ķılıc *tūġ* 231/1, *şemşīr* 426/1

ķın aġacı *ġūş* 463/2

ķın *ġilāf* 463/1, *niyām* 634/1

ķıraġı *zāl* 375/2

ķırañ *kenar* 551/1

ķırķ ‘aded *ķil* 273/1

ķırķıl *dūmūy* 314/2

ķırmızı ġül *serişk* 407/2

ķışa *kūtāh* 537/2

ķışāc *enbūr* 86/1

ķısrāġ *mādyān* 617/2

ķış ayları *kānūn* 526/1

kış *dey* 314/1, *zemistān* 379/1

kış evi *kāṣāne* 527/1

kış gün *behmen* 180/2

kış günü *ṣitā* 428/2

kıtlık *meṣakḳat* 603/2

kıvanma *gālid* 477/2

kıyāmet *rüstā* 359/1

kız *dūhter* 315/1, *düşize* 317/2

kızamık *sürhize* 411/1

kızıl aşı *gil-i sürh* 536/1

kızıl boya *rūnās* 347/2

kızıl söğüd *taberhūn* 460/2

kızıl *sürh* 393/1

kızıllık *gāz* 471/2

kızıllık otı *gāze* 470/2

kızkardāş *h'āher* 291/1

kızmağ *tāb* 242/2

kibr *baṭar* 159/1

ṭab^c -1 himmet *meniṣ* 607/1

kiçi barmağ *kālūc* 524/2

kiçi *buz* 142/1

kiçi kimse *kih* 546/2

kiler *perhev* 184/1
kilid *küffere* 556/1
kim *ki* 559/2
kīn *kīne* 522/1
kin tutmaz ādem *sāde-dil* 420/1
kīnin ödeşe *keyfer* 532/1
kīnin ödeşmeg *pā-dāş* 226/1
kinise *kinist* 549/1
kinli *kīne-ver* 545/2
kir *dens* 334/2 , *şātur* 441/1
kirā *müzd* 603/1
kirec *kec* 514/2
kiremīd *hişt-puhte* 284/2
kiriş *zih* 370/1
kirlık *ferāter* 483/1
kirpi *çizī* 264/1, *hār-püş* 305/1
kirpig *müjgān* 601/1
kişi *kākā* 548/2
kişinüñ hulķı *hūy* 305/2
kişniş *kişiz* 537/1
kitāb satırları *zede* 373/2
ķo *bine* 177/1

qobmiş *kende* 532/1

qoc *kebeş* 518/1

qoca *pīr* 163/1

qocaqarı *pīre-zen* 124/2

qocı pūzeveng *dellāle* 328/1

qoqı *bū* 203/1

qoqmış *kende* 532/2, *kendīde* 532/2

qoqu *bū* 150/2

qol *bāzū* 133/2, *eriř* 75/2

qolay *pervā* 215/2

qolay *zeb* 385/2

qoltuğ *bağal* 167/2

qoltuğ altı *keş* 530/1

qomağ *nihāden* 650/2

qonağcı *mīzān* 606/1

qonığ *mīz* 592/2

qoņřı *hem-sāye* 685/2

qoņřılıę *hem-sāyegī* 685/2

qonuğ alıcı kimseler *mīzbān* 625/1

qonuğ *mihmān* 601/2, *mihmān* 608/1

qonuğluğ *mihmān* 603/2

qopar *biken* 148/2

qopuz *bārbaṭ* 140/1

qorkaq *hirāsān* 697/2

qorkı *bīm* 171/1, *nihīb* 640/2

qorkıların yer *ters-nāk* 243/1

qorku *bāk* 160/2

qorlar *mī-nihed* 622/2

korluk *bīše* 219/2

qoruq aşı *gūrpā* 475/2, *gūrvā* 475/2

qoruq *gūre* 465/2

qovan *kend* 532/1

qovcı *gammāz* 473/1, *nemām* 657/2, *sūhan-çīn* 400/2

qovuş oqı *nāvek* 649/2

qoyam qaçan *key hilem* 521/2

qoyun ağılı *gūmārā* 554/2

qoyun *mīş* 607/2

qoyun sürisi *reme* 344/2

qoza *gūz* 560/1

qozaq *gūre* 465/2

qozlıca halvā *pūrgenc* 142/2

kök *bīh* 188/2

kömür *engişt* 84/2, *zūgāl* 376/1

köpri *pül* 204/1

körük *dem* 315/1, *māse* 604/2

köse *kūsec* 544/1

kösegi *āšūb* 104/1

kösnük ola oğlan *pāz* 199/2

köstek *kīš* 545/1, *šikāl* 441/2, *šikīl* 432/1

köşk *kāh* 539/2, 553/2

köti *bī-meze* 212/2

küb *ham* 283/1

ķubbe *kūnbed* 552/1

ķucaķ *āgūš* 111/1

ķuçmaķ *der-āgūš* 309/2

ķudret *dest-res* 324/2

ķul *bende* 133/2, *eyāz* 107/1, *gūlām* 463/1

ķula at *semend* 408/2, *yekrān* 706 /1

ķulađuň dibi *binā-gūš* 221/1

ķulaķ *gūš* 514/1

ķulaň *teng* 248/1

ķulavuz *reh-ber* 338/2

ķulı *çāker* 273/2

ķulluķ *bendegī* 191/2

ķum *rīg* 346/1

ķuma *vesnī* 664/2

ķumāş *kālāne* 520/1

ķundak bezi *rugūy* 363/2

Ķurān *nūbī* 639/1

ķurbaġa *ķāz* 270/2, *ġūr* 463/1, *vezaġ* 672/2

ķurbaġı *ķaġz* 261/1

ķurdeşeni marazı *pesterem* 165/2

ķurı *ķuşk* 282/1

ķurı tezek *ġūşāy* 466/2

ķurı üzüm *mevīze* 613/1

ķursaķ *mi' de* 602/2

ķurşun *sūrb* 403/1, *ūsrib* 67/2

ķurtulmak *rehā* 351/1

ķurtulmış *reste* 354/1

ķuş *bihrāş* 124/1

ķuşmaġ *hirāş* 689/2

ķuş avcısı *şebeke* 429/2

ķuş duzaķı *dām* 333/1

ķuş *murg* 607/2, *murgān* 617/2

ķuş ũrkidũrler uķuklı *tebnāk* 244/2

ķuş yuvası *āşiyān* 73/2, *lān* 570/2, *lāne* 570/1

ķuşaķ *kemer* 514/1

ķuşburnı *ķīne* 260/2, *şend* 443/2

kuşda kanat *per* 214/1

kuşluk *çāst* 275/2

kutlu *ferhunde* 479/1

kuvvet *heng* 692/1, *nīrū* 648/1, *zūr* 378/1

küy *dih* 319/2, *Mervez* 621/2

kıuyı *çāh* 264/2

kıuyruğ *düm* 330/2, *donbe* 330/2

kıuyumcı *zer-ger* 387/1

kıuzı *bere* 188/2

kıuzıkıulaęı *tūrş* ü *tūrūşe* 241/1

küçük uşak *fıfir* 500/2

küçüçük *mürd* 611/1

küf *kelāş* 536/2, *kelāş kere* 547/1

küflice etmek *fāhfere* 493/1

kükreme *demdeme* 329/1

külhan *tūn* 236/1

külüng *mītīn* 623/1

küpe *gūş-vār* 547/1

küpeçik *hamra* 298/1

kürek *bāru* 168/1, *fehhe* 501/1

kütüb ü kāğıd *süfir* 406/2

-L-

lāf *hezl* 691/2

lāf uran kişiler *keb-zenende* 535/1

laṭīfe *lāġ* 579/2

layıķ *der-hūr* 332/1, *revā* 341/1, *sezā* 403/2

lāyık olan *sezā-vār* 410/1

lāyıkı yok *nā-sezā* 643/2

legen *tešt* 451/2

legende *baḥye* 191/1

leşker başı *sālār* 409/1

letāfet *revnaķ* 353/1

levend *ġāfil* 476/2

līf otı *ġamlūl* 475/1

lisān-ı ‘İbrānī’de ism-i Ḥaķ *Īl* 94/2

loġ taşı *zemū* 382/1

loḥūsa *zāc* 375/1

loķma *nevāle* 641/1

lori *dāl* 330/2

lu‘b *tāķ* 455/1

lüle *nāyize* 646/1

lülüfer *nīlüfer* 653/2

-M-

ma' cūn *vec* 668/2

mağara *gāl* 472/2, *gār* 468/1

maḥbūb *ṣāhid* 446/1

maḥfī *tılsım* 456/2

māh-tāb *evreng* 88/1

maḥad *nişān* 652/2

mālik şu *neheng* 636/1

Mānī kitabı *Erjeng* 97/2

manşıb *cāh* 264/1

ma' den *kān* 527/1

ma' şūqa *nāzenīn* 660/2

mār-ı sürḥ-reng *şikenc* 436/2

mārīl *hesāye* 306/1

mārul otı *kāhū* 548/1

maşara *ḥatt-keş* 285/1

maşrık *ḥāver* 280/2

mātem *şīven* 445/1

maymūn *kebī* 549/1

meclis-i şūrb *bezm* 143/1

mecnun *nişāf* 658/2

mekân *taht* 239/2

mekir *efsūn* 67/1

mekkār *rīmen* 353/2

mekr *sigāliş* 392/2

mekteb *debīristān* 327/2

melāmet *rūsvā* 341/2, *şī'ār* 437/1

melül *sütūh* 416/1

me'vā *menzil* 622/2

mercümeg *māş* 596/1

mertebe *pāye* 136/2

mertek *ferāvār* 498/1

meşel *efsane* 65/1, *fisāne* 496/1, *ümāc* 87/2

meşelig *bīşe* 164/2

metā' *kālāne* 520/1

mevc *ğavṭa* 463/2, *ḥizāb* 291/2, *ürkī* 103/1

mey şatacağ yer *muğān* 605/1

mey-ḥāne *harābāt* 299/1

meymün *yārpū* 704 /1

meyve *bār* 181/2

mezheb *kīş* 546/2

mıcıqlamak *ğalgalic* 464/1

mışra' -ı maḥlaş şu' arā yazsa қаşā'id *şeh-i beyt* 446/2

miḥnet ü işkence *pīç pīc* 209/1

mindil *destār-çe* 310/1
Mirrîh *Behrām* 144/1
mirsin *mürdene* 599/2
Misrî *māle* 592/1
mive *ber* 130/1
miyān-ı arz u semā *hevā* 695/1
muḥannes ādem *hiz* 683/2
muhkem *üstüvār* 109/1
muḳābele söz *cevāb* 258/2
mūnis *gam-güsār* 462/1
mu^ç allaq *derdā* 332 /2
mu^ç āvin *yār* 705/2
mu^ç azzam tağ *fehham* 488/1
mu^ç temid *üstām* 105/2
murād *kām* 514/2
muştuluḳ *müjde* 602/2
muvāfiḳ duta rāz *dem-sāz* 309/2
mübarek *huceste* 306 /1
mübāriz *gov* 553/1
mühlet *emān* 96/1, *zemān* 378/1
mühre dīvār *bāhse* 227/2
mühre *vālā-zene* 674/2

mülk issı şanmaq *hıdīv* 301/2

müneccim *kehene* 543/2

mürd *bī-cān* 170/2

mürekkeb *midād* 594/2

müsavi *berāber* 122/1

müşg otı *nāk* 658/2

-N-

nā-bekār *şefek* 447/1

naçaq *henūrū* 288/1

nā-dān *kāğa* 563/2

nafaqa *hüzīne* 695/2

nağme *neva* 643/1

naḥs bed-baht *vārūn* 669/1

nāīb *şihne* 424/1

nakışlı *perniyān* 190/2

nām-ı Hudā *dādār* 311/1, *Lüler* 567/1, *Lerler* 567/1, *Lülū* 567/1

na^ç ne *būdīne* 140/2

na^ç r *dārbūy* 325/2

nār *enār* 98/1

naşīb *behre* 126/2, *nevā* 631/2

naşīb ser-keşi *bī-nevā* 158/2,

naṭas **kāga** 555/2

nāy **def**333/1

nāz itmeg **nāziden** 659/2

nāz **kirişme**531/1

nazik **ra'nā** 341/2

nāzile yürimek **reviş** 344/1

nazlan **bināz** 176/2

ne **çi**260/1

ne türlü **çi gūne** 278/2

necis **gūh** 538/2, 538/1

neden **ezçi** 71/2

nefes **dem** 315/1

nergis çiçeği **mūjān** 590/2

nesrīnī gül **neşterin** 653/1

nevale **zelle** 381/1

nice **besā** 121/1

nice **çi gūne** 278/2

niçe **çend**259/1, **çün** 271/2

niçün **çerā** 257 /1

nidā harfi **ī** 66/2

nikāh itmek **kābīn** 522/2

ni' met **nāz** 642/2, 660/2

nişān yiri *hedef* 691/2

nişān-ı şāhī *tuğrā* 454/1

nuşḥ *pend* 133/2

-O-

o *ān ki* 89/1

oba *dih* 327/1, *dūde* 318/1

ocak *āteş-dān* 111/2, *encūg* 113/1

Ocak *Kānūn* 563/1

od *āteş* 69/1

od *dārbūy* 325/2

od içinde ḥalk olunan kuş *semender* 418/1,

od közi *aḥger* 110/1, *zelek* 369/1

odur ola saña yār *mūnis* 623/1

oğlan toğurmak zahmeti *derd-i zih* 319/1

oğlancık *kūteg* 513/1, *rīdek* 362/2

oğlanuñ oğlu *nebīre* 658/1

oğul balı *şehd* 439/2, *şeker-şān* 438/2

oğul *zāde* 384/2, *ferzend* 479/2, *pūr* 117/1, *pūser* 117/1

oğunmak *gīşī* 473/2

oğ gezi *sūfār* 405/2

oğ nişānı yeri *āmāc* 87/1

oķ *tīr* 229/1
oķ yelegi *per-tīr* 163/2
oķı *biḥūn* 128/1
oķlağı *vān* 662/1
ol *ān* 74/2, 85/1; *baş* 210/1
ol kimse *ān kes* 108/1
ola ay aydun *meh-tāb* 597/2
olasın *şūy* 440/1
olaydım *būdem* 131/1, *kāş* 548/1
oldı *būd* 184/2, *şūd* 438/1
olmak *şuden* 425/2
olmaya *me-bāş* 626/2
olmuş şey *kerde* 558/1
olsun *bād* 137/2
oluķ *mīz-āb* 624/2, *nāvdān* 642/1
olur *bāşed* 204/1
omuz *dūş* 313/2
on *deh* 313/2
oñat ķoşı *verz* 671/1
oraķ *dās* 334/1, *mürd* 611/2
orta *miyān* 617/1
ortak *enbāz* 107/2

oruc dutucu ādem **rūze-dār** 358/2

oruc **rūze** 354/2

orun **menzil** 627/2

orun yeri **menzil-geh** 627/1

ot **giyāh** 533/1

otla **biçer** 205/1

otlak **çerāgāh** 257/2

otlamak **çerīden** 260 /2

otlar bite **demīden** 325/1

otlı yer **giyāh-zār** 540/2

oturak **nişīmen** 651/2

oturma **menşin** 610/1

oturmak **nişest** 645/2

otuz **sī** 393/1

oğun **hīme** 690/2, **hizom** 690/2

ova **deşt** 313/2, **hāmūn** 692/2

oyluğ ile sürmek **rān** 365/1

oyna **bübāz** 135/2

oynaş **mūl** 614/1

oyun **bāzi** 166/2

-Ö-

öd *zehre* 383/1

öde borcumı *vāmet-güzār* 661/2

ögmeg *sitāyiş* 416/1

öğrenmek *tūliden* 250/1

öğrenmiş *rām* 365/2

ögünme *lāf* 583/1

öksürür *surfa* 418/2

öküz *gāv* 514/1, 560/2

öküz gibi şağın olma *hem-çü gāv me-bāş* 689/1

ölçeg *peymāne* 218/1

öli *mürde* 591/1

ölüm *merg* 594/1

öñ *pīş* 146/2, 178/2

öñce giden *pīşvā* 215/1

önegilük *segāliş* 395/1

öpüş *būs* 127/2

ördek kuşu *murğ-āb* 624/1

ördi *bāften* 153/2

örgeç *kūhān* 537/1

örgeç *nevār* 640/2

örs *sindān* 414/1

örülmiş *mergūl* 598/2

örümceg *gunde* 462/1, *çeg* 276/2

öte *ān-sū* 72/1

öte ilet *ān-cā bü-ber* 81/2

ötken *zünbür* 386/1

öygen *sül* 402/2

öyle *ān-çünin* 93/2, *nīm-rūz* 645/2, *pes* 178/1

özenmek *būverziden* 151 /1

özlü balçık *şah* 444/1

-P-

pabuç *pā-pūş* 222/2

pāk *ârî* 74/1

palan atı *māḥcı* 621/2

pālās *lāk* 574/1, *şāl* 422/2

pālūde *fālūd* 496/2

pāre *let* 568/2

pāre vü pāre *letre letre* 568/2

pārs adı *yūz* 708/2

pas *jeng* 375/1

pāye *mertebe* 620/1

peçî ādem *rubūs* 362/2

pehlevān *yel* 704 /1

pek kavī olan *sitiz* 417/1

pek *seh* 442/2

peksümed *kāk* 537/1

penbe biten yir *penbe-zār* 196/2

pencere *gurfē* 474/1, *revzene* 361/2, *manzar* 600/2, *tāk* 453/2

perçem *kullāle* 541/1

perk *pāy-dār* 222/2

peyk *berīd* 119/1, *Üsküdār* 81/2

peynir şuyı *ruhbīn* 356/2

pilic *civciv* 272/1

pīr *zāl* 375/1

pişkīr *destār-h ān* 328/1

pişkiş *gazyuden* 465/1

porsuq *şī'āre* 437/1

pül *likāş* 578/1, *peşiz* 176/1

pürçeg *zūlf* 382/1

pusu *kemīn* 533/2

püt *fug* 504/2

pūta tapan kāfir *püt-perest* 197/1

put-hāne *fercāl* 504/2, put-hāne *fercāl* 484/1

-R-

rağş iden *pāy-kūb* 176/1

ra‘d ile ɗarb *tonder* 255/1

rāstıķ-zenān *vesme* 662/2

re‘āye *ra‘iyyet* 359/2

revnaķ *fer* 505/1, *ferāter* 483/1

reyhān *serm* 412/1

rızıķlar virici *rūz-dehende* 355/1

rişte *şest* 443/1

rişvet *yār* 701/1

riyā *bevş* 192/1, *zerķ* 380/2

rūh *revān* 339/2

rūsb *levend-zen* 577/1ī

Rūstem atası *Zāl* 375/2

Rūstem atı *Rağş* 344/2

-S-

şabāh ola *demīden* 325/1

şaban oķı *hīş* 685/1

şabr *şikīb* 444/1

şac *turre* 454/1

sacayağı *se-pāye* 406/2

şaçak *rīşe* 350/1

şaçmak *feşānden* 503/1

şaçub dökmek *rīhten* 360/2

sāde yağ *revġan* 361/1

şaf *reste* 354/2, *zede* 383/2

şafāyī söz *hoş-āmed* 284 /2

şafır urmağ *şühūliden* 423/1

şag *peh* 177/2

şagır *ker* 528/2

şagrı *kīmaht* 516/1

şağşağan kuşu *kelāje* 529/1

şahrā *māmūn* 622/1

şakā *āb-keş* 86/2

şakal *meḥāsin* 599/1, *rīş* 345/1

şakalı kaba kişi *belma-rīş* 183/1

şakız ağacı *şimşād* 449 /1

şaklayıcı *nigeh-bān* 659/1

saksı *sifāl* 394/2

salbir *sūr* 413/2

şalınmağ *çemīden* 266/1, *horāmīden* 301/1, *kürāzīden* 557/2

şalkım *hūşe* 294 /2, *sünbüle* 396/1

şamān *kah* 561/1, *kāh* 561/1

şaman uğrısı *kehkeşān* 513/1

şamanlı balçık *kehgil* 512/2

şaňa *bā-tü* 157/1, *be-tü* 128/2, *tü-rā* 245/2, *veret* 675/2

şanem *püt* 119/2, 165/1

şanıram *hemānā* 683/1

şanmak *engāšten* 101/2, *pendāş* 189/2

şan^ç at *kār* 540/1

sansar *dele* 312/1

şanu *pendār* 215/2

şapan *felāhan* 498/1, *pelham* 199/1

şapan oğı *şiyār* 446/1

şar *bepic* 211/1, şarı *zerd* 371/2

şarı arı *munc* 610/1

şarıca arı *sütüh* 416/2

şarışın *zerd-fām* 372/1

şarkık *ferhāl* 504/1

şarmaşık otı *peçem* 141/2

satlık, ola zāhir tabī^ç atden ^ç adūluğ *cāblūsdur* 266/1

şatmak *fürūhten* 504/1

şavaş *hicā* 681/2; *perhāş* 189/1; *peygār* 120/2, 200/2

şavurmak *dāmīden* 317/1

şayāh *dehān* 325/2

şayrı *bīmār* 171/1

şayrılık *hastegī* 296/1

sebt olan gün *şenbeh* 434/2

segirtmeg *tāz* 237/2, *terk-i tāz* 238/1, *bitāz* 166/1

sekiz *hešt* 686/1

seksen ‘aded *heštād* 686/2

selām *dürūd* 324/2

seme *felyūh* 486/1

semiz *ferbih* 481/1, *ferbih* 505/1

semiz olan *lenbe* 583/1

sen *tū* 232/2

sencileyin *hemçü tū* 681/1

senden yana *be-sū-yi tū* 157/2

seng-i mıknāṭīs *āhen-rübā* 64/1

seniñle *bā-tū* 131/1

sepet *dümçe* 313/2, *sāvīn* 415/1

serçe kuşu *güncişk* 519/1

serhadler *mürz* 600/1

ser-keşi *bī-nevā* 158/2

serv ağacı *kenefş* 551/1

sevgi *mīhr* 611/2

sevinme *şādī me-kün* 442/1

seyl *hīn* 687/2

seyl şuyı *seyl* 417/2, *seyl-āb* 396/1

şıc *birī* 125/1

şıçan *mūş* 601/1

şığın *gāvzen* 535/2

şığircık kuşı *sār* 403/2

şıkmağ *feşār* 499/2, *füşürden* 503/2

şınamağ *āzmāyiş* 75/1, *āzmūden* 70/1

şındı *kāz* 535/2

sır *rāz* 364/2

şırça *āb-gīne* 69/2, *mīna* 610/2

şırçaci şā'ib 428/1

şırım *devāl* 336/2

şırıtmağ *lūncīde* 573/1

şırmağa şavı *zehīden* 386/1

şırtlān *keftār* 537/2

şıtlık *hūnbek* 298/2

sıtma ditretse *farāşā* 508/2

sidük *kūmīz* 532/2, *çemin* 261/2

sigil *āzeh* 101/2, *pālu* 141/2

silāh *peje* 213/1

sille *kāc* 554/2, *lers* 571/1

simāt *h'ān* 283/2

sīne *ber* 129/2

siñeg *meges* 599/2

siñildemek *zenübiden* 385/2

sinir *pey* 126/2, *ser-zemīn* 412/2

siñmek *güvārīden* 562/1

sirke *rişk* 349/2

sirkeli aş *sik-pā* 403/1

sitāre *ferkad* 509/2

sitem *cefā* 271/1

siyāh ‘ Arab kişi ‘ avretciği *zenek* 387/2

siyāh ‘ Arab kişi *zengī* 387/2

şofra *simāf* 399/1

şoğan *piyāz* 166/2

şođub dađmaq bir şey iči *sipüziden* 410/2

şol yañ *ceb* 268/1

şoñ işi *fer-encām* 489/1

şoñra *pes* 178/2

şorđun ağacı *bān* 207/2

şormağ *pürsiden* 179/1

şovuğ *serd* 398/2, *sermā* 398/2

söğüd *bīd* 119/2, *bīd* 184/1

söyle *bigū* 124/2

söylemeg *güyiden* 521/1

söyünmüş kül *hākister* 290/2

söz *güftār* 538/1, *sūhan* 392/1

şu *āb* 61/1, *zülāl* 376/2

şu bügedi *çemen-bend* 259/2

şu eksilmeg *kāsten* 550/2

şu göli *āb-gīr* 67/2

şu kabarcığı *kūvbile* 551/2

şu kuşu *māğ* 607/2

şubha yakın gice *bāmdād* 137/1

şuç *günāh* 525/2

şuda binilen toluk *jāle* 377/2

şuda yüzmek *şināver* 445/2

sūdli *şīr-dār* 437/2

şūfi hālāl-zāde kişi *pārsā* 162/1

şulı pilāv *lepā* 580/2

şulıca mīve *āb-dār* 79/2

sultān *hān* 299/2, *şāh* 423/2

şüret *heykel* 697/1, *lehce* 581/2, *yāb* 707/1

şuşam *küncid* 551/2

şuya talmak *ğavta* 463/2

şuyı meşhūr şu *Nīl* 634/1

süci *bāde* 170/2, *mül* 602/1, *sīgī* 397 /1

süd ağzı *dehīn* 326/1, *fele* 484/2, *şemme* 449 /1

süd *şīr* 424/1

sükkeri pirinc ile Һalvā *ma 'mūniyye* 609/2

sükūt itmeg *hāmūş* 303/2

sülük *mālīz* 592/1, *dīvce* 320/2, *zerū* 378/2

sümük *hulūm* 292/2

süñi *nīze* 647/1

sünnet *hatne* 287/1

süpürge *çārçārūb* 267/2

süpürmeg *rūften* 357/1

sürgi *māle* 592/1

süriler *gele* 558/2

sürini sürini yürimek *gajgajān* 462/2

sürmeg *büsūden* 154/1

sürtünmek *gırjden* 476/2

süstlük *fütūr* 495/2

sütün *munc* 610/1

-Ş-

şād *dāne* 328/2

Şāh-ı Hind *Rāy* 365/2

şāhid **gūvāh** 543/2

şalvar **tūyān** 246/1

şaşı gözli **şehlā** 448/2

şāşı **lūc** 579/1

şatrenc **şireng** 436/2

şeb-i yemeni **zeme** 381/2

şeble **fīnca** 457/1

şebnem **zāl** 375/2

şefā' at **hāhiş** 290/1, **je'ār** 389/2

şefkat **mīhr** 603/1

şeftāli vü kayısı **şeftereng** 436/1

şehr adı **Çirk** 277/1, **Kereh** 553/1

şehr-i Mısr içinde ber-binā **īhrām** 83/1

şehvet **āb-pūşt** 90/2

şemse mīzān **uşturlāb** 83/2

şemşīr ağacı **bukaş** 214/2

şen **şād** 449/2

şerāb tāsı **kilindir** 552/2

şerāb-ı zencīl **şengerīz** 435/2

şey değeri **baha** 162/2

şey yemek **horden** 286/2

şikāyet eyleyen **dād-h'āh** 311/2

şikāyet *kiḫ* 541/2

şimdi *eknūn* 106/1

şimdi gelür *mī-bāyed* 626/2

şî' r *çegāme* 265/1

şîrîn maḥbūb *şengul şeng* 447/2

şiş *gürde* 558/1, *gürde* 558/2, *sîḫ* 402/2

şîve *nāz* 642/2

şol ehl-i şalāḫ yüzi güzel olsa *münevver* 612/2

şol iş *vey* 676/2

şol ki kaçar başına tutuldanur, şokranur *bimenkiden* 223/1

şöyle *hemîşe* 683/1

şu âdem ola nākes *ḫas* 306/2

şuğul *feyādār* 501/2

şūm *vārūn* 663/2

şu' le *fürüg* 490/1, *tîğ* 231/1

şu' le-i şems ü kamer *pertev* 155/2

şübhe *gümān* 542/2

-T-

tāc *efser* 62/1

taḫıl *galle* 467/1

taḫt-ı sulṭān *sigāl* 411/1

Taňrı *Ĥudā* 306/2

ta^ç yīb *ta^çn* 460/1

ta^ç ziye itmek *segūl* 420/2

ta^ç ziye virmek *segūl* 420/1

taşa *ĥedūk* 296/1

tavuĥ *mākiyān* 624/2

tāze fidan *nihāl* 656/1

tāzelig *ter* 482/2

tegelti *yūn* 709/1

tek *tāk* 455/1

tekne, senit balçığı çeke o *nāve* 636/1

temlik *tiz* 236/1

ten *gövde* 558/1

ter ü tāze *šād-āb* 425/2

terazī *mizān* 606/1

terece *derīce* 321/2

tereyaĥ *meske* 589/1

terkeş *kiş* 545/1

terlemiş *ĥoy-gerde* 301 /2, 283/1

teşbīh idicek her güzeli aya *meh-ves* 619/2

teşvīşli *figār* 498/2

tevāzu *segāliş* 395/1

tevkī^c -i sultān *yarlıg* 702/1

tevla *ṭavīlege* 459/2

tirid *zerīn* 380/1

tīz *zūd* 377/2

toḥum *bizr* 138/1

toḥum eken *bizr-ger* 138/1

toḥmaḳ *gūzīne* 522/1

tolu buz *tegerg* 247/2

tonuz *ḥūk* 289/1

toprak *ḥāk* 281/1

topraḳdan yıgın *ḥāk-tūde* 293/1

tosun *bed-rām* 208/1

toy kuşı *ḥarcāl* 282/2

toz *fahfāra* 492/1, *gerd* 552/1, *gubār* 462/2

töre *āyīn* 80/1

tūc *rūy* 342/1

tutkal *sirīşim* 412/2

tü *şūh* 442/2

tüfek *zibtāne* 387/1

tükrük *rīk* 363/1, *ḥedū* 298/1

türe *ṭurre* 458/2

Türkler *rüstāyī* 359/1

türli vü türli *gün-a-gün* 525/1

tütün *dūd* 314/1, *dūd* 333/2

ṭaba *pātile* 187 /1

ṭabān *pā* 217/1

ṭabī^c atde ġam *ḥārḥār* 289/1

ṭab^c a *nihād* 635/1

ṭaġ ağacı *zerenk* 369/2

ṭaġ depesi *seh* 440/1

ṭaġ erigi *nilk* 660/1, *gūr* 539/1

ṭaġ kiçisi *reng* 346/2

ṭaġ *kūh* 538/1

ṭaġan *tābe* 233/2

ṭaġarcıķ *enbān* 110/1

ṭaġılmıř *settā* 430/2

ṭaġılsa *telef* 233/2

ṭāķat *tīv* 239/2, *tāb* 242/2

ṭalabımaķ *ṭabīden* 451/1

ṭam *bām* 136/1

ṭama^c lı *āz-mend* 105/2

ṭamar *reg* 340/1, *reg* 364/2

ṭamlamaġ *mī-çeked* 624/1

ṭamu *dūzaḥ* 315/1

tañ *bām* 136/1
tancere *herkāre* 694/1
tanık *şāhid* 446/1
ta^ç ām yimeg *hūrden* 303/1
ta^ç āmda tatlı olan *çāšnī* 278/1
ta^ç n *peygār* 196/1
tapıncağ *lağzān* 577/2
tar *teng* 247/1
taraf-ı dehān *lūş* 583/2
tarak *şāne* 422/1
tarı *erzen* 68/1, *gāvres* 536/2
tarılmağ *terencīden* 253/1
tartmağ *süncid* 404/1
taş *pingān* 173/1
taş ola mermer *ruḥām* 359/2
taş *seng* 392/1
taşakı debe *bād-kend* 220/1
tatlı *şirīn* 423/2
tatlı yedi *bā-meze* 212/1
tatmağ *çeşīden* 263/1
tağ *meze* 594/1
tavār *māl* 598/2

tavk *perker* 167/2
tavşan *har-gūş* 292/2
tavşancıl kuşu *āle* 77/2
tavul *dohol* 311/2
tay *kürre* 515/1
tayıncağ *leḥşān* 569/1
taynacağ yer *sūnb, sūm* 397/1
tırkağ *zūfirin* 389/1
tırmalamak *hest* 293/1
tırnağ *nāhun* 644/2
tob *gūy* 521/1, *gūy* 540/1
toğan *bāz* 126/1, *şāhin* 428/1
togrı *rāst* 347/1
toğsan ‘adedi *neved* 644/1
toğuşmak *āsīb* 102/1
toğuz *nūh* 644/1
tol *pūr* 185/2
tolaşan *cofte* 276/1
tolu *pūr* 150/1
ton ağı *nīne* 656/2
ton *cāme* 257/2, *şelvār* 444/2
toñmak *füsürden* 503/1

toñmiş *efsürde* 63/2, *fusurde* 500/1

toñuzlan böci *hebezdük* 296/2

topuq *pejul* 204/2

toraq otı *şibit* 429/1

tuğray-ı şāhī *yārlīg* 702/2

tul ʿ avret *bīve* 185/1

tumān *hir* 679/1, *pejmile* 187/1, *tār-mīg* 231/2

turna *küleng* 533/1

tuṭaq *leb* 568/1

tūṭi *tūṭi* 452/2

tūṭicuk *tūṭikek* 453/1

tuṣ *nemek* 632/1

tuṣla *nemeksār* 632/2, *nemekzār* 632/2

tuṣluq *nemekdān* 632/1

-U-

ucdan uca *ser-te-ser* 400/2

ucucı *perrān* 214/1

uç *surūn* 393/2

uçmak *perend* 146/2

uçuk *rīş* 350/1

uçuq ṭutan er *fersā* 505/2

udsız *bī-şerm* 165/1
ufak *rīze* 346/2
uğrı *düzd* 329/2
uğursuz *lūres* 572/1
ulaşa ün üne *peyveste* 201/2
ulu barmağ *sütürg* 416/2
ulu hāne *key* 523/1
ulu *hudā-vend* 280/1, *kirām* 520/1, *şigerf* 438/1
ulu kes *mih* 610/2
ulu kimse *büzürg* 116/1
ulu kişiler *kākā* 554/1
ulu sulţān *dārā* 311/1
ulu yol *şāh-rāh* 423/1, *şāmiḡ* 427/2
ulular *büzürgān* 190/1
ulurağ adı *mihter* 599/1
umaca başı *sürün* 394/1
un *ārd* 68/2
unıdılan dost *ferāmūş* 481/2
ur *bizen* 124/1, *dāmgül* 335/1, *ğuded* 473/2
urdu *zed* 384/2
uş *hūş* 680/1
uşlı ādem *ferehmen* 497/2

ustalar *pīše-ger* 164/1

ustura *sütürre* 413/2

utanmak *şerm* 435/1, *şerm* 443/2

utanmayan yüz *rūy-saht* 342 /2

utanur *şerm-sār* 431/2

uya *gic* 528/1

uyhuda horlamak *nükūh* 655/2, *bahest* 197/2

uyku içinde görinen şüret *hayāl* 282/1

uyucu kişi *peyrev* 125/2

uyumak *be-habīden* 208 /2, *gunūden* 476/1

uyumuş *hufte* 284/1

uyundu *tufeylī* 452/2

uyuz olan *kerger* 533/2

uzun *dırāz* 316/1

-Ü-

üç kez *se-bār* 405/1

üç *se* 393/1

‘ūdī *rādbūy* 351/2

üfürmek *demīden* 322/1

ügendere *gāveşeng* 467/1

ügeyi ana *māder-ānder* 586/2

ügi uşı *kūf* 526/1

Ülker *Pervīn* 143/2

ümīd tutmak *vār* 667/1

ümīdsiz *nevmīd* 660/1

ün *bāng* 173/2 , *bāng* 201/1

ürkmek *remānīden* 360/1

üründilenmiş *güzīde* 523/1

üsküf *kūlāh-zer* 556/2

üst *bām* 136/2, *ber* 130/1

ütme buğday *sütül* 404/2

ütme aşıl *pīş-hūr* 135/1

üvegik *fāhte* 502/1

üyez siņegi *hargez* 289/2

üzengi *rikāb* 343/2

üzerlig *sipend* 408/1

üzüm ubuğı *rez* 356/2

üzüm dānesi *gareb* 471/2

üzüm *engūr* 98/1

üzüm tiki *tāk* 248/2

-V-

vait *gāh* 561/2, *gāh* 513/1, *hengām* 697/1, *nayāb* 634/2

var *hest* 682/1

varlık *hestī* 682/1

vedā^c eylemeg *bed-rūd* 188/1

vekil *kār-güzār* 564/1, *kār-rān* 564/1

vezīr *düstūr* 324/2

vir *bideh* 177/1, *dih* 327/2, *mīdād* 595/1

-Y-

ya ne oldu *çi bāsed* 274/1

yab *āheste* 82/2

yaba *hīd* 681/1, *afsū* 65/1

yaban adāmīsi *pūlūc* 225/2

yaban *beyābān* 192/1

yād *bī-gāne* 118/1, *bī-gāne* 173/2

yağlık *destār-çe* 326/2

yağmur *bārān* 121/2

yağ *bisūz* 132/1

yağa *girībān ü girīvān* 556/2

yalan sözi *dürūğ* 329 /2

yaldıracı *rahşende* 353/2

yalñ *pūye* 184/1, *tef* 233/1

yalñuz *tek* 240/1, *yegān* 704/2

yalvarmak *lābe* 581/1, *līz* 574/2

yama *pīne* 175/2

yamalı ʔon *edīm* 111/2, *jende* 371/2

yan adı *kūšt* 527/1

yan başı *sūrūn* 394/1

yan *pehlī* 203/2

yañ *sū* 393/2

yañaq *ruḥ* 342/1

yañğı sesi *turdān* 456/1

yanmaz ağac *şaḥ* 441/1, *sūḥ* 441/1

yapan *bāḥse-zen* 227/2

yaprak *berg* 201/1

yapuz *būdine* 140/2

yār ʔeşm-i mestin birbirine ursa *gamze* 468/2

yār *māse* 620/1

yaradıcı cihan *Āferīnende* 61/2

yaraq *besīc* 209/2

yaraqlanmış *āmāde* 85/1

yaramaz *bed* 180/2

yaramaz işlü *bed-kār* 222/1

yaramaz söz *linkāl* 572/2

yarar ādem *sere* 409/2

yarar nedürür *mī-sezed* 618/1

yarar nedürür *mī-sezed* 619/1

yarar *revā* 341/1

yaraşan *mī-sezed* 619/1

yaraşan *mī-sezed* 619/1

yaraşmak *tāften*, 242/1

yarıq *çāk* 259/2, *kāf* 537/2, *şikārif* 426/2

yarilup açıla *kefte* 562/2

yarım *nīm* 634/2

yarın *ferdā* 487/1, *ferdā* 490/1

yārī *yāver* 709 /1

yarma aşı *garmec* 477/2

yarüb bicmeg *nügühiden* 650/1

yaş tuta *bā-süg* 172/1

yasāk *yargū* 701/2

yaşdıq *bāliş* 183/2

yaşlı ādem *sügvār* 401/2

yaşşı ile yumru *pūc* 225/1

yaşşı *pehün* 174/1

yaş *nem* 633/2, *ter* 229/1

yaşlı *nem-dār* 633/1, *nemgīn* 633/1, *nem-nāk* 633/2

yaşmaq *dehen-bend* 326/2, *fidām* 487/2

yavaş kişi *bürdbār* 195/1, *hīre* 304/1

yavaş olan *rām* 365/1

yave *herze* 688/2

yave söz *hedyān* 693/1

yāvešā *levīše* 581/1

yavı kılmak *vīd veydā* 670/2

yavrı *peçe* 126/1

yavşak *rişk* 349/2

yay ayı *temmūz* 240/2

yay *kemān* 515/1, *kemān* 542/2

yayā *piyade* 217/2

yayık *gūye* 465/2, *nehre* 644/1

yaylağac *destenbū* 320/1

yaz *behār* 195/2

yaz evi *kāze* 527/2

yazı *māmūn* 622/1

yazıcılar *debīr* 314/2

yazmak *nivišt* 645/1

yedi *heft* 690/2

yedinci gökde yıldızın adı *Zūhal* 384/1

yegem *sirīsim* 412/2

yegin *çīre* 263/1

yegler *bihān* 205/2

yel esmek *vezīden* 673/2

yelici *pūyende* 166/1

yelken *bād-bān* 207/1

yelpaze *bād-bizen* 206 /1, *bād-zen* 205/2

yemiş *ber* 129/2

yemiş *mīve* 604/1

yenge *beyū* 187 /2

yeñi ay *hilāl* 680/1

yeñi esbāb *āsītīn* 65/2

yeñi gün *nev-rūz* 631/2

yeñi *nev* 631/2, *nev* 646/2, *pīrūz* 219/2

yeni şey' *puşt* 149/1

yer altı *sūmced* 419/1

yer yer gezmeg *der-beder* 322/2

yer *zemīn* 371/1

yere tükürme *teğū* 254/2

yeşil *sūbz* 393/1

yeter *bes* 178/1

yetmiş *heftād* 687/1

yeyni *sebūk* 405/2

yeyni yük *hūr-bār* 289/2

yıl *sāl* 394/2

yılan *mār* 591/1

yıldırım *beḥnev* 211/1, *bīr* 163 /1, *raḥṣ* 345/1, *reṣ* 345/2

yıldırım *lebān* 576/1

yıldırmaḳ *dıraḥṣ* 319/2

yıldız *aḥter* 71/1, *sitāre* 391/2

yıldız böcegi *ṣeb-tāb* 433/2

yırtıcı *ded* 316/2

yi *be-ḥūr* 213/1, *biyāṣām* 211/2

yigirmi *bist* 139/1

yigit *veznā* 672/1, *cevān* 258/1

yigrenci *kūḥ* 553/2

yil *bād* 118/2, *bād* 137/2

yil ese, *demīden* 325/1

yilek *pūṣte* 149/2

yileken at *seksek* 400/1

yir *cāy* 262/2

yitmeg *büres* 179/2

yitmiş şey *güm ṣud* 525/2

yiv *derz* 317/1

yiyci müft *tabla-ḥūr* 455/1

yoğun olan ses *bem* 141/1

yoğun olan şey *siṭīz* 409/1
yoğun *siṭīḥ* 398/2, *zeft* 370/1
yoğurt *māst* 589/1
yoğsul *gedā* 515/2
yoğ *bī* 221/2, *nī* 654/1, *nīst* 639/2
yoğuş *firāz* 483/2
yol gösteren *reh-nümā* 338/1
yol *reh* 338/1
yola binmiş *revāne* 355/2
yoldaş *hem-rāh* 681/2
yon *bitrāş* 226/2
yorgan *henguft* 694/2
yorğa *tekāver* 255/2
yosun *çağrābe* 271/1
yön ile yöş *sāmān* 412/1
yufka etmek *rūkāk* 362/1
yufka her bār *teng* 247/2
yuğarı *ferā* 490/2, *zeber* 373/2
yuğarılık *berter* 130/1, *zeberīn* 380/2
yulağ *māye* 620/2
yular *efsār* 62/1, *pers* 179/1
yumak *kelūle* 543/1

yumrı yoğun *zeft* 382/2

yumruk *muşt* 604/1

yumurda *murgāne* 602/1

yumuşak *nerm* 640/1

yund kuşu *ruġve* 367/1, *zerd-pīr* 372/2

yurg *refṭārī* 363/2

yutdurmak *vārānīden* 673/1

yutmak *vārīden* 673/1

yuvalanan tıbcagız *ġaltān* 476/1

yuvalanmak *ġaltūden* 467/2

yüce *ber* 145/1, *efrāz* 107/1, *vālā* 663/1

yüce yer *evc* 103/2 , *ṣāhika* 427/1

yük *bār* 144/1, 182/2; *rīṣ* 345/2

yüksek taġ *ṣāhik* 427/1

yün *peṣm* 129/1

yüri *rev* 347/1

yüz *çehre* 273/2, *dīdār* 317/2, *rū* 342/1, *ruḥsār* 353/1

yüz silgeci *rū-māl* 361/1

yüz şuyı *āb-rū* 62/2

yüz yüze *rūy-be-rūy* 342/2

yüzde çıġıt *tāṣ* 231/1

yüzik *engüṣterī* 80/1

yüzme *şināver* 439/2

yüzük taşı *nigīn* 648/1

yüz verici *dehenden-rū* 310/2

-Z-

zābiṭa *fihrist* 489/2

zafer *firūz* 500/1, *pīrūz* 167/1, *vaḥ* 669/1

zaḥmet *āsīb* 102/1

zaman *zemān* 379/2

zārılık *efgān* 96/2, *zārī* 378/1

zebūn *beḥsīden* 210/1, *sūḡbe* 398/1

zegreg *toḥmiyāne* 239/1

zevce *çoft* 275 /2

zevḳ u şafā *sürūr* 415/2

zeyrek şabī *līve* 579/1

zındīḳ *muḡ* 605/2, *mülhid* 606/2, *münkir* 605/2

zībā *cüst* 265/2, *evreng* 88/1, *ferāter* 483/1

zihī zihī *ḥah ḥah* 305/1

zīḳ olan şey *şikeste* 438/2

zīre aşī *zīr-pā* 380/1

zīr-i zemīn *semīḥ* 447/2

zīr-i zenaḥdān *gabgab* 469/2

zivle **seme** 398/2

zor **nāv** 647/2

zorlu kişi **pehlevān** 203/2

Zuḡal **Keyvān** 529/2

zulum **cefā** 271/1

zūlf kıvrıla **mergūl** 614/2

zūlfün uçı **tāb** 252/2